

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/32118>

Please be advised that this information was generated on 2017-12-05 and may be subject to change.

VAN HUN K_RANT BEKEKEN

turkse en surinaamse kranten
over rechtspositie en problemen van immigranten

TETTY HAVINGA

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT

FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

INSTITUUT VOOR RECHTSSOCIOLOGIE

VAN HUN K_RANT BEKEKEN

turkse en surinaamse kranten

over rechtspositie en problemen van immigranten

TETTY HAVINGA

1983

Inhoudsopgave

	pagina
VOORWOORD	1
 Hoofdstuk I INLEIDING	
1. het onderwerp van deze studie	2
2. immigrantenpers	2
3. doel en vraagstelling van het onderzoek	6
4. de keuze van de immigrantenkranten	10
4.1 de Turkse media en haar gebruikers	10
<i>a. radio en televisie-programma's</i>	11
<i>b. de commerciële pers</i>	12
<i>c. publicaties van eigen organisaties</i>	16
<i>d. publicaties van Nederlandse instanties en organi-</i> <i>saties</i>	16
4.2 de Surinaamse media en haar gebruikers	17
<i>a. radio en televisieprogramma's</i>	17
<i>b. de commerciële pers</i>	18
<i>c. publicaties van eigen organisaties</i>	19
<i>d. publicaties van Nederlandse instanties en organi-</i> <i>saties</i>	20
4.3 Turkse en Surinaamse kranten	20
5. de wijze van uitvoering	21
5.1 de Turkse en Surinaamse kranten	21
5.2 vergelijking met Nederlandse kranten	24
 Hoofdstuk II DE TURKSE KRANTEN	
1. globale beschrijving van het materiaal	26
2. de problemen	27
2.1 vreemdelingenhaat en discriminatie	28
<i>geweld van Duitsers tegenover Turken</i>	29
<i>rechtsextremisme en neo-nazisme</i>	30
<i>overheidsbeleid ten aanzien van buitenlanders</i>	31
<i>hoe de vreemdelingenhaat te bestrijden</i>	32
<i>andere geluiden en relativering</i>	34
<i>Nederlands nieuws</i>	36

2.2 verblijfsrechtelijke problemen	37
2.3 problemen rond definitieve terugkeer	40
2.4 problemen in het onderwijs	42
2.5 werkloosheid	44
2.6 huisvestingsproblemen	45
2.7 diverse regelingen	45
2.8 overige problemen	46
3. informatie	48
4. beeld van het recht	50
4.1 verblijfsrecht	51
4.2 naturalisatie	51
4.3 rechtspraak	52
4.4 rechtshulp	55
4.5 politie	56
4.6 diverse regelingen	56
4.7 het recht als bedreiging	56
5. conclusies	57

Hoofdstuk III DE WEEKKRANT SURINAME

1. globale beschrijving van het materiaal	58
2. de problemen	59
2.1 discriminatie en racisme	60
2.2 verblijfsrechtelijke problemen	63
2.3 eigen voorzieningen	67
2.4 huisvestingsproblemen	68
2.5 optreden van de politie	69
2.6 werkloosheid	71
2.7 politieke participatie	71
2.8 relaties binnen Surinaamse gemeenschap in Nederland	72
2.9 problemen in het onderwijs	73
2.10 overige problemen	74
<i>godsdiens</i>	74
<i>houding Surinamers in Suriname t.o.v. Surinamers in Nederland</i>	74
<i>overige problemen</i>	75
3. informatie	75
<i>algemene informatie</i>	76
<i>specifieke informatie</i>	76

4. beeld van het recht	78
4.1 verblijfsrecht	78
4.2 naturalisatie	79
4.3 rechtspraak	80
4.4 rechtshulp	81
4.5 politie	82
4.6 het dubbele gezicht van het recht	82
5. conclusies	83

Hoofdstuk IV VERGELIJKING TURKSE, SURINAAMSE EN NEDERLANDSE KRANTEN

1. de geselecteerde artikelen uit de Nederlandse kranten	85
2. vergelijking van de onderwerpen	88
3. vergelijking van de aard van berichtgeving	89
3.1 vreemdelingenhaat, discriminatie en racisme	89
3.2 verblijfsrecht	92
3.3 Turkse, Surinaamse en Nederlandse kranten	95
3.4 Surinaamse en Nederlandse kranten	96
3.5 Turkse en Nederlandse kranten	97
<i>de leerplicht</i>	97
<i>'illegalen'</i>	100
<i>vooroordelen bij Nederlanders</i>	101
<i>brand</i>	102
<i>vechtpartij bij consulaat</i>	103
<i>verbod Volksunie</i>	103
<i>verblijfspositie vrouwen</i>	104
<i>varia</i>	104
4. conclusies	105

Hoofdstuk V SLOT

1. samenvatting	108
2. enkele concrete suggesties	112
3. Nabeschouwing	114

Literatuur	I
------------	---

Voorwoord

De rechtspositie van immigranten is een centraal onderzoeksthema van het Instituut voor Rechtssociologie van de Katholieke Universiteit Nijmegen. Als voorbereiding op een groter onderzoeksproject rond dit thema zijn een aantal kleinere projecten opgezet. Dit verslag is het resultaat van één van die projecten¹⁾.

Het verslag bevat een beschrijving van de manier waarop Turkse en Surinaamse immigranten-kranten de positie van immigranten in de West-Europese respectievelijk Nederlandse samenleving aan de orde stellen. Er is veel gebruik gemaakt van citaten en voorbeelden om de lezer, die onbekend is met de onderzochte kranten, in staat te stellen zich een beeld te vormen over de inhoud van die kranten²⁾.

Het onderzoek is uitgevoerd door Tetty Havinga. Bij de materiaalverzameling van de Weekkrant Suriname en de Nederlandse kranten is assistentie verleend door Marcia Rooker. De materiaalverzameling van de Turkse kranten is uitgevoerd door Wim van den Munkhof.

De opbouw van dit rapport is als volgt. In het eerste hoofdstuk zal worden ingegaan op het verschijnsel immigrantenpers en op de vraagstelling van het onderzoek. Daarna zal de keuze van de kranten aan de orde komen en zal een globaal overzicht worden gegeven van de in Nederland beschikbare Turkse en Surinaamse massamedia. Tenslotte zal de opzet van het onderzoek worden besproken. In hoofdstuk II wordt verslag gedaan van de inhoudsanalyse van de Turkse kranten. De resultaten van de inhoudsanalyse van de Weekkrant Suriname komen in hoofdstuk III aan de orde. In hoofdstuk IV wordt de inhoud van de Turkse, Surinaamse en Nederlandse kranten met elkaar vergeleken. Tot slot worden de belangrijkste bevindingen en konklusies samengevat in hoofdstuk V.

1) Twee van die projecten zijn inmiddels afgerond met de volgende publicaties: A.J.M. van Groenendael en A.H.M. van der Vaart (red). Buitenlanders en de Buro's voor Rechtshulp. Katholieke Universiteit Nijmegen, Instituut voor Rechtsociologie, mei 1983.

A.J.M. van Groenendael. "Waar zijn we nou eigenlijk mee bezig?", een verslag over onderzoek naar het functioneren van de vreemdelingendiensten, rapport t.b.v. de Adviescommissie Onderzoek Minderheden (ACOM), mei 1983.

2) Vooral de Turkse kranten zijn voor iedereen die geen Turks kan lezen ontoegankelijk. Sinds februari 1983 verschijnt een tweewekelijkse Duits-talige selectie uit de Turkse kranten "Türkischer Pressespiegel", samengesteld door Dr. Binswanger.

(Zeitschrift für Ausländer Recht 1983, 2, p. 106).

I. INLEIDING

1. het onderwerp van deze studie

Op dit moment wonen in Nederland verschillende groepen immigranten. Het grootste deel van deze immigranten is de laatste 15 jaar naar Nederland gekomen, vanuit de landen rond de Middellandse Zee (vooral Turkije en Marokko) en later vanuit Suriname. Lange tijd werd aangenomen door zowel de Nederlandse overheid als de betrokken migranten zelf dat het ging om verblijf met een tijdelijk karakter. Op dit moment kan er vanuit worden gegaan dat een groot deel van deze migranten zich blijvend in Nederland zal vestigen.

Bij hun aankomst in Nederland en vaak nog lang daarna zijn immigranten in meer of mindere mate onbekend met de Nederlandse samenleving. Er zijn vaak grote verschillen tussen Nederland en het herkomstland, bovendien spelen taalproblemen en analfabetisme een grote rol. Leven in een onbekende samenleving waarvan men de taal niet of slechts gedeeltelijk verstaat en spreekt, waarin mensen op een andere manier met elkaar omgaan, met andere informele en formele regels e.d. is een problematische opgave. Zo bestaan er in Nederland talloze regelingen over het verblijf van vreemdelingen. Onbekendheid met dergelijke regelingen en met de algemene gang van zaken in Nederland kan verstrekkende gevolgen hebben voor mensen met een andere dan de Nederlandse nationaliteit (het merendeel van de immigranten; met uitzondering van Surinaamse migranten die voor het grootste deel de Nederlandse nationaliteit bezitten). Zo kan het aanvragen van een bijstandsuitkering in bepaalde gevallen de consequentie hebben dat de aanvrager uit Nederland wordt verwijderd.

In dit onderzoek willen we nagaan in hoeverre er in Turkse en Surinaamse kranten in Nederland aandacht wordt besteed aan de rechtspositie van Turkse respectievelijk Surinaamse immigranten. Welke informatie wordt er over gegeven? Wat wordt in de kranten als probleem gepresenteerd? Wordt de nadruk gelegd op de zwakke kant van de rechtspositie en/of op de mogelijkheden om gebruik te maken van de aanwezige rechten?

2. immigrantenpers

Aanwezigheid van groepen immigranten brengt vaak met zich mee dat op den duur eigen kranten en publicaties ontstaan. Zo waren er bijvoorbeeld in de Verenigde Staten in 1884 elf Nederlands-talige kranten, en in 1920 waren dat er dertien (Park, 1970: 318). In tegenstelling tot de voorspellingen blijkt het verschijnsel immigrantenpers niet na verloop van tijd uit te sterven.

Nog steeds worden in de Verenigde Staten en Canada vele kranten uitgegeven, die zich richten op een nationale groep (Granitsas, 1970).

Tussen de verschillende immigrantenkranten onderling bestaan aanmerkelijke verschillen, zowel wat betreft de taal waarin de krant is geschreven, de onderwerpen waarover wordt geschreven en de aard van de publicatie.

Immigrantenkranten zijn vaak geschreven in de taal van het land van herkomst van de immigranten, maar dit is niet altijd het geval. Zo zijn bijvoorbeeld de Filippijns-amerikaanse nieuwsbladen Engels-talig. Hart (1977: 136, 137) ziet als reden hiervoor dat in het herkomstland van de Filippijnse immigranten meerdere talen worden gesproken en dat de meeste immigranten bij aankomst in de Verenigde Staten vloeiend Engels spreken. Ook wanneer de immigratie langer geleden is, en de volgende generatie(s) de taal van het immigratieland beter beheersen dan de taal van het herkomstland, verschijnen meer kranten geheel of gedeeltelijk in de taal van het immigratieland (Granitsas, 1970; Lent, 1970: 132).

Zubrzycki vermeldt dat de 'vreemdtalige' pers in de Verenigde Staten de ruimte besteedt aan vijf hoofdcategorieën: nieuws uit het land van vestiging, wereldnieuws, nieuws uit het land van herkomst, groepsleven en -belangen en redactionele commentaren (Hart, 1977: 137, 138). Niet in alle kranten komen al deze categorieën aan bod, ook waarop het accent ligt kan sterk verschillen. Dit lijkt ondermeer afhankelijk te zijn van de manier waarop de immigrantengroep haar verblijf ziet (tijdelijke of permanente vestiging) en het al dan niet beheersen van de taal van het immigratieland door de groep. Zo constateert Park (1970) in zijn onderzoek naar de immigrantenpers in 1922 dat er een verschil is tussen de pers van de zogenoemde "oude" immigranten en de pers van de "nieuwe" immigranten. De "oude" immigranten kwamen vooral uit Noord- en West-Europa; het waren boeren die kwamen om te blijven. Hun immigrantenpers wordt vooral gelezen door pas aangekomen immigranten, die nog geen Engels kennen. Bij de latere ("nieuwe") immigranten lag dit anders. Zij werkten in de steden en gingen terug naar het land van herkomst wanneer het slecht ging. Hun pers is met name op het thuisland gericht. De verklaring hiervoor zoekt Park in een andere houding ten opzichte van de Verenigde Staten, omdat de immigranten denken kort te blijven. Het leren van de Engelse taal is voor hen dan ook niet belangrijk.

In de Chinees-talige dagbladen in New York heeft de nadruk lange tijd uitsluitend gelegen op nieuws over Azië en met name over China. De laatste tijd is een verandering op gang gekomen, er wordt onder meer aandacht besteed aan nieuws uit New York en Chinatown. Mc Cue zoekt de verklaring hiervoor in de komst van een groep nieuwe immigranten, die verstedelijkt en beter opgeleid zijn en die in de Verenigde Staten een nieuw leven willen opbouwen. (Mc Cue, 1975)

De Filippijns-Amerikaanse kranten besteden weinig ruimte aan nieuws over de Verenigde Staten of internationaal nieuws, tenzij dit van speciaal belang is voor de Filippijnse immigranten of de Filippijnen. De meeste aandacht wordt besteed aan lokale Filippijns-Amerikaanse gebeurtenissen en aan nieuws over de Filippijnen. De lezers van deze kranten kunnen voor Amerikaans en wereldnieuws terecht bij de Amerikaanse kranten en televisie.

(Hart, 1977)

Naast bovengenoemde verschillen in taal en inhoud van de immigrantenkranten is ook de aard van de publicaties heel divers. Zo verschijnen sommige kranten elke dag, andere eens per week of maand en soms nog minder. De kranten kunnen commercieel zijn opgezet, maar er worden ook kranten op minder commerciële basis uitgegeven door bijvoorbeeld immigrantenorganisaties.

Na deze globale beschrijving van de diversiteit van de immigrantenpers zullen we nu kort ingaan op de functies van immigrantenkranten voor de migranten. Impliciet is dit bij de verklaring van de verschillen tussen de kranten al enigszins aan de orde gekomen. In de literatuur worden een tweetal functies van de immigrantenpers genoemd: de immigrantenkrant legt het contact met de nieuwe samenleving en houdt de band met het land van herkomst en de eigen cultuur in stand. Soms gaat het overigens meer om functies die volgens de schrijver vervuld zouden moeten worden, dan om functies die de kranten empirisch vervullen (Göktürk, 1981; Aktan, 1981).

Immigranten komen veelal in een hen onbekende samenleving. De immigrantenkranten vervullen een functie bij de kennismaking met die nieuwe samenleving door informatie te geven over de cultuur en gedragswijze, over rechten en plichten in het immigratieland. Een elite binnen de immigrantengroep kan via de eigen kranten 'informatie' over de nieuwe samenleving zó aanbieden dat het is ingepast binnen de eigen leef- en denkwereld. Het is waarschijnlijk dat sommige 'informatie' positief zal worden gebracht, terwijl andere 'informatie' zal worden afgewezen met het argument dat het strijdig is met de 'eigen cultuur'.

Naar aanleiding van de constatering dat immigranten in de Verenigde Staten meer kranten lezen dan ze vóór hun emigratie in het land van herkomst deden merkt Park op dat immigranten meer nieuws nodig hebben om zich aan hun nieuwe omgeving te kunnen aanpassen.¹⁾

Dat een dergelijke behoefte aan informatie bij immigranten aanwezig is blijkt ook uit diverse onderzoeken in Nederland. Uit groepsgesprekken en een enquête

1) Zo lazen de meeste lezers van een Russische krant in de Verenigde Staten in Rusland vóór hun emigratie geen krant (Park, 1970:8).

blijkt dat buitenlandse werknemers informatie over leven en werken in Nederland een belangrijk onderdeel vinden van de op hen gerichte radio- en tv-programma's (Wentholt, 1982). Ook van de kant van initiatiefnemers en redactie van immigrantenkranten wordt het verschaffen van dergelijke informatie als belangrijke taak genoemd.¹⁾ Kortom een immigrantenkrant zou een functie kunnen vervullen bij het op de hoogte raken van de nieuwe samenleving, het kan het functioneren binnen die samenleving daardoor vergemakkelijken. Vooral wanneer er sprake is van een taalbarrière en weinig sociaal contact tussen immigranten en autochtonen (door ander werk, aparte wijken) zal de rol van de krant hierbij belangrijker zijn (monopoliepositie).

De tweede functie; het vasthouden van de band met het land van herkomst en de eigen cultuur, is in het kader van dit onderzoek van minder belang. Voor immigranten is deze functie veelal wel belangrijk: men wil op de hoogte blijven van wat in het land van herkomst gebeurt (Wentholt, 1982). Dat dit versterkt wordt wanneer men na verloop van tijd (misschien) denkt terug te keren ligt voor de hand.

Naast de hierboven besproken dubbele functie van contact met enerzijds het land van vestiging en met anderzijds het land van herkomst en de eigen cultuur zijn er vermoedelijk nog een aantal andere functies te onderscheiden. Zo zal in het geval een immigrantengroep de taal van het immigrantenland niet leest de eigen-talige krant ook een functie vervullen als algemene nieuwsleverancier en als contact met de niet-directe omgeving.

Immigrantenkranten zouden ook een functie kunnen vervullen in het onderlinge contact binnen een migrantengemeenschap en in het emancipatieproces van de immigrantengroep.

1) Bij de aankondiging van plannen voor de uitgave van een Turkse weekkrant in Nederland wordt gezegd dat de groep erg veel te leren heeft over de Nederlandse samenleving; Nederland is een vreemde, onbekende samenleving. Dit is één van de belangrijkste redenen voor het initiatief. (Haagse Post, 18 december 1982).

Bij de aankondiging dat over enkele weken een Nederlandse editie van een Europees-Chinese krant zal verschijnen, zegt mevrouw Jane Lo dat de inhoud bijvoorbeeld zal gaan over Nederlandse wetten en gewoonten die bij Chinezen onbekend zijn, zoals de procedure om een verblijfsvergunning aan te vragen en het Sinterklaasfeest. (Algemeen Dagblad, 4 december 1982).

In een interview zegt de Nederlandse redacteur van de Turkse krant de Hürriyet dat de Turken in Nederland liever in de krant lezen hoe zij een visum moeten aanvragen of hun kinderbijslagformulier invullen. De Hürriyet streeft ernaar de afstand tussen Turken en Europeanen zoveel mogelijk te verkleinen door voor elkaars cultuur wederzijds begrip te kweken. (Utrechts Nieuwsblad, 17 mei 1982).

In Nederland is nauwelijks onderzoek gedaan naar de immigrantenpers. Een uitzondering hierop vormt de, in opdracht van de NOS uitgevoerde studie "Massamedia en buitenlandse werknemers in Nederland" (Wentholt, 1982). Dit onderzoek concentreert zich op NOS-radio- en -tv-programma's voor buitenlandse werknemers.

Wel is er onderzoek gedaan naar het beeld dat in de Nederlandse pers van immigranten wordt gegeven¹⁾.

In de Verenigde Staten waar men al eerder met het verschijnsel immigrantenpers te maken had, bestaat wel een langere onderzoekstraditie op dit punt.

De laatste jaren is in Duitsland ook onderzoek op gang gekomen²⁾.

3. doel en vraagstelling van het onderzoek

In de inleiding is al naar voren gekomen dat de bedoeling van het onderzoek is na te gaan op welke manier in de immigrantenpers in Nederland wordt geschreven over de rechtspositie van immigranten. In deze paragraaf zal dit onderzoeksthema wat verder worden uitgewerkt.

Het onderwerp 'rechtspositie van immigranten' is vrij breed. Twee belangrijke aspecten hiervan zijn de beeldvorming van immigranten over hun rechtspositie en de informatie over hun rechtspositie, waarover immigranten beschikken.

Een inhoudsanalyse van een aantal immigrantenkranten kan hierover op een betrekkelijk eenvoudige wijze enige informatie opleveren. Vooronderstelling hierbij is dat wat de kranten over rechtspositie e.d. schrijven in relatie staat met de beeldvorming en ideeën van de lezers. Een dergelijke vooronderstelling is niet onproblematisch. In hoeverre worden de meningen en ideeën van de lezers beïnvloed door wat de kranten schrijven? In hoeverre is de inhoud van kranten de weerspiegeling van meningen die leven bij de lezers? In ieder geval is duidelijk dat op basis van een inhoudsanalyse van kranten niet zonder meer conclusies kunnen worden getrokken over de meningen en ideeën van de betreffende groep immigranten.

-
- 1) Zie bijvoorbeeld Bovenkerk/Bovenkerk-Teerink, 1972; Buikhuizen/Timmerman, 1971; Bovenkerk, 1978 en Van Dijk, 1983. Dergelijk onderzoek vond ook in het buitenland plaats; zie bijvoorbeeld Critcher e.a., 1977.
 - 2) Enkele onderzoeken uit de Verenigde Staten zijn: Park, 1922; Mc Cue, 1975 en Hart, 1977.
Zie voor West-Duitsland: Migration, 1981, nr. 1.

De waarneming van mensen is selectief; ook de inhoud van de kranten wordt selectief waargenomen. Bovendien gebruiken lezers kranten op diverse manieren: ter ontspanning, als soort sociaal contact (human interest), als bron van bruikbare informatie (weer, radioprogramma's e.d.), als tijdvulling, als bron van prestige door goed-geïnformeerd zijn, enz. (McQuail, 1976:55). Het lezen van de krant is niet de enige bron waarop beeldvorming over recht zal worden gebaseerd. Zo zullen eigen ervaringen en die van familie en bekenden waarschijnlijk hierbij ook een belangrijke rol spelen. Ook contacten met werkgevers, vakbonden, advocaten, vreemdelingendienst, andere overheidsdiensten en de Nederlandse kranten kunnen van belang zijn.

Op basis van verricht onderzoek op dit terrein komt McQuail (1976:60 e.v.) tot vier hoofdprincipes van de effecten van de pers op de lezers.

1. Persoonlijk contact heeft meer invloed dan direct contact met massamedia. De invloed van de pers gaat via opinie-leiders naar de rest van de bevolking ("two-step-flow" of communication).
2. Gedrukte media en vooral nieuwsbladen hebben een hoog niveau van informatie. Er zijn sterke aanwijzingen voor het leereffect van nieuwsbladen. De pers creëert zo een kennis-kloof tussen hogere en lagere sociaal-economische strata.
3. De sociale omgeving heeft veel invloed op opinies, vooral wanneer men meningen waarneemt als dominant of unaniem, is hun invloed groot. Overeenstemming over de nieuwswaarde van een gebeurtenis of thema onder journalisten en de consistente presentatie daarvan in de massamedia kan daardoor veel invloed hebben.
4. Het belangrijkste directe effect van de massa-media op de lezers is het structureren van de meningen van mensen, het richten van hun aandacht, het vormen van hun ideeën over wat belangrijk is en wat niet ("agenda-setting")¹⁾.

Het is onmogelijk om met zekerheid een voorspelling te doen van de effecten van de pers in een bepaald geval; er zijn veel condities die op dit proces invloed hebben.

De relatie van de journalist tot de lezers is veelal niet direct; de journalist gaat uit van een soort stereotyp van het lezerspubliek ("anticipated audience"). De relatie van de journalist met nieuwsbronnen is in de regel belangrijker. Vooral officiële bronnen controleren het nieuws, doordat ze

1) Zie hiervoor ook Benton/Frazier (1976).

machtig zijn en georganiseerd. Persoonlijke contacten van journalisten met nieuwsbronnen zijn ook van belang. (McQuail, 1976:33, 34)

Het blijkt niet mogelijk de relatie tussen de inhoud van de kranten met de opvattingen van de lezers nauwkeurig aan te geven. Wel lijkt het aanmerkelijk dat de inhoud van de immigrantenkranten van belang is bij de beeldvorming van immigranten over hun rechtspositie:

- de krant zal in meer of mindere mate aan (proberen te) sluiten bij wat in de 'groep' leeft. Zo blijken bijvoorbeeld in de Weekkrant Suriname nogal wat artikelen afkomstig van Surinaamse groeperingen en organisaties in Nederland.
- het gaat om een relatief continue stroom informatie vanuit de "eigen groep" en soms in de eigen taal. Vermoedelijk is dit niet onbelangrijk voor een immigrantengroep in een meer of minder vreemde samenleving
- naar mate er meer sprake is van een taalbarrière zal de immigrantenpers in versterkte mate een monopolie-positie innemen wat betreft de informatieverschaffing over het immigratieland.
- immigranten gebruiken de immigrantenpers om wegwijs te worden in het nieuwe land

De probleemstelling van de inhoudsanalyse kan als volgt worden geformuleerd:

- a. Wat wordt in de immigrantenkranten als de problemen van immigranten gepresenteerd?
- b. In hoeverre geven de immigrantenkranten feitelijke informatie over de rechten en plichten van de betreffende immigrantengroep?
- c. Welk beeld geven de immigrantenkranten van de rechtspositie van immigranten?
- d. In hoeverre wijkt het beeld dat immigrantenkranten geven van de positie van immigranten af van het beeld dat Nederlandse kranten daarvan geven?

ad a. Het gaat hier om de vraag wat in de immigrantenkranten als probleem voor immigranten wordt gepresenteerd. In eerste instantie was het de bedoeling om alleen juridische problemen in kaart te brengen, na enige tijd is besloten om ook aandacht te schenken aan andere problemen van immigranten die in de kranten worden gesignaleerd. Deze uitbreiding leek zinvol omdat daarmee de suggestie wordt vermeden dat er alleen min of meer juridische problemen in de kranten naar voren komen. Bovendien wordt het mogelijk aan te sluiten bij de manier waarop in de kranten problemen worden gedefinieerd, en na te gaan in hoeverre in de probleemdefiniëring gebruik wordt gemaakt van aan het recht ontleende ideeën en strategieën. In het geval iets sterk als probleem in de immigrantenkrant wordt gethematiseerd

lijkt het niet onwaarschijnlijk dat de aandacht van de lezers op dit issue wordt gericht, dat het een belangrijk thema wordt (agenda-setting).

ad b. Hier gaat het om de vraag in hoeverre de immigrantenkranten feitelijke juridische informatie geven, en welke informatie dan wordt gegeven. Wanneer de kranten dergelijke informatie geven is daarmee nog niet gezegd dat deze informatie de lezers ook bereikt. Wel bestaat de mogelijkheid voor de lezers om de krant op dit punt als informatiebron te gebruiken en kennis te verkrijgen over hun rechten.

Lezers lezen de krant niet alleen om informatie te verkrijgen. Wanneer de lezers duidelijk een tekort voelen aan dergelijke informatie (en daar zijn aanwijzingen voor) is de kans vermoedelijk groter dat de informatie de lezers bereikt. De mogelijkheden die immigranten hebben om aan informatie over hun rechten en plichten te komen is van belang, omdat ons rechtstelsel uitgaat van "juridisch mondige burgers", die zelf actie ondernemen om hun rechten te realiseren.

ad c. Welk beeld geven de kranten van de rechtspositie van immigranten? Wordt recht hoofdzakelijk als een bedreiging gepresenteerd of wordt de nadruk gelegd op recht als hulpmiddel bij het verbeteren van de positie van de immigrant(engroep)?

In het overheidsbeleid ten opzichte van immigranten zijn beide gezichten van het recht te onderkennen. Aan de ene kant wordt er een restrictief en repressief vreemdelingenbeleid gevoerd, terwijl aan de andere kant het minderhedenbeleid de achterstandsituatie van minderheden wil opheffen.

In de literatuur wordt verondersteld dat het bedreigende gezicht van het recht overheerst, en daarmee het minderhedenbeleid en de anti-discriminatie-wetgeving doorkruist en ongeloofwaardig maakt. (Groenendijk, 1981; Lester en Bindman, 1972). We zullen nagaan in hoeverre deze veronderstelling door de inhoud van de immigrantenkranten wordt bevestigd.

ad d. Het gaat hier om de vraag in hoeverre immigrantenkranten een ander beeld geven van de positie van immigranten dan de Nederlandse kranten. Wentholt (1982) benadrukt sterk dat er wat de media betreft sprake is van gescheiden werelden: buitenlandse werknemers leven in een andere wereld dan autochtone Nederlanders. Krijgen lezers van immigrantenkranten inderdaad een ander beeld van de situatie van immigranten voorgeschoteld dan lezers van Nederlandse kranten?

4. de keuze van de immigrantenkranten

Het onderzoek betreft Turkse en Surinaamse immigrantenkranten. Voor zover ons bekend, zijn dit de enige regelmatig verschijnende commerciële immigrantenkranten die in Nederland verkrijgbaar zijn¹⁾.

Wat betreft de Turkse kranten is gekozen voor de Europese edities van de Hürriyet, Milliyet en Tercüman. Van de Surinaamse kranten is gekozen voor de Weekkrant Suriname²⁾.

We zullen een globale schets geven van de Turkse respectievelijk Surinaamse massa-media die in Nederland beschikbaar zijn en hun gebruikers³⁾. Hierbij zal extra aandacht worden besteed aan de voor de inhoudsanalyse gekozen kranten.

4.1 de Turkse media en haar gebruikers

In Nederland wonen 147.970 Turken (CBS per 1 januari 1982). De Nederlandse taal levert voor deze groep erg veel problemen op. In een onderzoek in Rotterdam zei 87 % van de ondervraagde Turkse gezinshoofden in het geheel geen Nederlandse krant te kunnen lezen, terwijl 13 % zei dit min of meer te kunnen (Mik, 1980: 120). Uit een ander onderzoek blijkt dat 72 % van de Turkse mannen van de eerste generatie zegt geen enkel Nederlands televisieprogramma te verstaan, slechts 7 % zegt alle programma's te verstaan (Wentholt, 1982: 78).

-
- 1) Sind kort verschijnt er een Nederlandse editie van een Europese krant voor Chinezen. Er verschijnen ook edities in Frankrijk, West-Duitsland en België. De krant wordt in Parijs gedrukt. Er wordt gemikt op 500 abonnees en 500 exemplaren in de losse verkoop. Daarnaast worden er vanuit meerdere landen kranten geïmporteerd ten behoeve van immigranten. Dit zijn echter geen immigrantenkranten.
 - 2) Eerst was het de bedoeling ook de Sranaman in het onderzoek te betrekken. Hiervan is afgezien omdat het een krant van de vakorganisatie C-47-Nederland bleek te zijn, en in die zin van andere aard. Bovendien bleek het onmogelijk om te beschikken over een redelijk compleet bestand met oude nummers vanaf de oprichting (circa begin maart 1982).
 - 3) Dit overzicht beperkt zich tot die media die een regelmatig nieuws- en informatiebron vormen. Films, boeken e.d. zijn buiten beschouwing gelaten. Aan het opmerkelijke fenomeen van de video-cultuur bij bepaalde groepen immigranten wordt verder geen aandacht besteed. In Duitsland maken Turken veel gebruik van video-cassettes. Er zijn speciale Turkse video-verhuur bedrijven (Klitzke, 1981). Ook in Nederland is sprake van een aanbod van Turkse video's, het betreft met name populaire speelfilms. Bij Hindoestaanse immigranten uit Suriname doet zich iets dergelijks voor. Bijna 70 % van de Hindoestaanse gezinnen in Nederland heeft een video-systeem waarop Indiase films worden gedraaid. Deze video-cultuur is gericht op identiteitsvorming (kinderen de Hindoestaanse taal en cultuur leren). (Mungra, 1982)

Deze gegevens betreffen Turkse mannen van de eerste generatie, het is te verwachten dat Turkse vrouwen het Nederlands eerder nog minder zullen beheersen dan Turkse mannen. De Nederlandse taal zal in veel mindere mate een probleem vormen voor Turkse jongeren, die op jonge leeftijd hier zijn gekomen en Nederlands onderwijs hebben gevolgd (tweede generatie).

We kunnen concluderen dat de Turkse bevolkingsgroep in Nederland, en met name de ouderen daarvan, voor een zeer groot deel is aangewezen op Turks-talige informatie en communicatie.

Het aanbod van Turks-talige massa-media in Nederland kan worden verdeeld in: radio- en televisieprogramma's, commerciële pers, publicaties van eigen organisaties en publicaties van Nederlandse instanties en organisaties. Deze verschillende media zullen achtereenvolgens de revue passeren.

*a. radio-en televisie-programma's*¹⁾

De NOS verzorgt wekelijks het 10-minuten durende informatieve tv-programma "Paspoort voor Turken". Volgens het onderzoek van Wentholt (1982) is dit programma belangrijk: 88 % van de Turkse respondenten kijkt er (bijna) elke week naar; 98 % vindt het programma belangrijk, met als meest genoemde reden dat het "begrijpbaar" is.

Wekelijks zendt de NOS ook een radio-programma voor Turken uit op de zondagmiddag (duur 35 minuten). Ook hiernaar luistert het merendeel van de ondervraagden (bijna) elke week (87 %). Ook dit wordt belangrijk gevonden (99 %; 55 % geeft hiervoor geen reden, 32 % noemt als reden dat het "begrijpbaar" is).

"Radio Thuisland" is een Nederlandstalig NOS-radio-programma voor buitenlandse jongeren. Dit programma is bij 84 % van de Turkse respondenten onbekend (de onderzoeksgroep omvatte geen jongeren).

Er zijn ook meer incidentele radio-programma's voor Turken. Zo zond de NOS in oktober 1982 een aantal extra radio-programma's voor Turken uit: een programma voor Turkse vrouwen en telefonische spreekuren over sociale verzekeringen, juridische zaken en huisvesting²⁾.

Wat betreft de regionale omroepen zendt de ROZ-Limburg elke zaterdag een 10 minuten durend Turks programma uit, verzorgd door de Limburgse Immigratie Stichting³⁾; ook de Omroep Brabant kent op de zaterdag een programma voor buitenlanders.

1) Dit gedeelte is grotendeels gebaseerd op Wentholt (1982).

2) Er worden ook dergelijke spreekuren voor Marokkanen en programma's voor Berberse en Joegoslavische vrouwen uitgezonden.

3) De ROZ-Limburg kent ook een dergelijk wekelijks programma voor Marokkanen en Tunesiërs.

Naast deze programma's op de Nederlandse televisie en radio kan 64 % van de Turkse ondervraagden radioprogramma's uit Turkije ontvangen. Ongeveer de helft van hen luistert daar dan ook vaak naar. Vermoedelijk gaat het hier om de uitzendingen speciaal voor Turkse werknemers in Europa en het Nabije Oosten "Türkiy'nin Sesi" ("De stem van Turkije"). Er wordt 17 - 18 uur per dag uitgezonden.

De WDR zendt dagelijks een 40 minuten durend radio-programma voor Turken uit. Volgens het onderzoek van Wentholt kijkt 41 % van de respondenten wel eens naar het Duitse tv-programma "Nachbarn in Europa".¹⁾

b. de commerciële pers

In Nederland zijn ten minste vier Turkse dagbladen verkrijgbaar. Het gaat om Europese edities van de Turkse kranten Hürriyet, Milliyet en Tercüman, die in West-Duitsland worden gedrukt. Ook het dagblad Günaydin is in Nederland verkrijgbaar, maar heeft een minder brede verspreiding²⁾. Onlangs zijn plannen voor de uitgave van een Turkse weekkrant in Nederland bekend gemaakt³⁾.

Vanaf het begin van de zeventiger jaren komen verschillende Turkse kranten met Europese edities op de markt. Als voordelen boven importeren van Turkse kranten worden genoemd: lagere transportkosten, het bereiken van een groter Turks publiek in Europa en van vele adverteerders. Uiteindelijk lukt het alleen de drie grootste, niet-regionale Turkse kranten zich een blijvende plaats in Europa te verschaffen (Hürriyet, Milliyet, Tercüman). De afgelopen 10 jaar verschijnen ze regelmatig. Deze kranten hebben elk een kleine redactie en een eigen drukkerij in Frankfurt. Ze worden door Turkse redacteurs in Istanbul en Frankfurt gezamenlijk gemaakt. Deze kranten verschijnen 7 dagen per week.

De Europese edities komen op de volgende manier tot stand:

- de originele uitgave wordt in Turkije gemaakt en uitgegeven;
- een afdeling van de redactie in Istanbul verandert de originele uitgave (bijdragen redactie Frankfurt, Duitse advertenties i.p.v. Turkse) en zendt dit naar Frankfurt;
- een dag later wordt de krant na verdere veranderingen, drukklaar gemaakt;
- de gedrukte kranten worden verspreid via kiosken in West-Duitsland en

1) Zie voor informatie over het programma "Türkiye'nin Sesi" en de Duitse programma's voor Turken: Ducoli/Martynow-Remiche, 1979 en Aktan, 1981.

2) Sinds 1979 wordt Günaydin niet meer in West-Duitsland gedrukt, maar uit Turkije geïmporteerd.

3) Haagse Post 18 december 1982, Parool 18 december 1982.

Het initiatief gaat uit van de Stichting Turks publikatie- en informatie-centrum. Men denkt aan een oplage van 10.000 exemplaren. Het wachten is op een startsubsidie. Zie voor dit initiatief ook voetnoot 1) op p. 5.

andere Europese landen waar Turkse werknemers werken (prijs in Nederland: f 1,25 per krant).

Naar opgave van de redactie is de gezamenlijke oplage (in 1979?) 155.000 exemplaren (Hürriyet 70.000; Tercüman 60.000; Milliyet 25.000¹⁾) (Aktan, 1981: 81). De aantallen in Nederland verspreide kranten (ook volgens opgave van de redakties) zijn: voor de Hürriyet 9.000 (NRC 15 februari 1982), voor Milliyet 3.000 (brief juli 1982). Van de Tercüman werd geen opgave verstrekt. Wanneer we er van uitgaan dat van de Tercüman dagelijks 2000 exemplaren in Nederland verkocht worden, dan is de gezamenlijke oplage van de drie kranten in Nederland 14.000. Dat is vrij veel gezien de omvang van de Turkse bevolkingsgroep in Nederland, ongeveer 2 kranten op 5 Turkse gezinnen²⁾.

De Hürriyet heeft een redacteur, 18 correspondenten en een kantoor in Nederland. Elke zaterdag verschijnt een speciale Benelux-bijlage met Nederlands en Begisch nieuws.

De Milliyet heeft voor de nieuwsvoorziening uit Nederland free-lance medewerkers in Rotterdam en Den Haag; deze krant hoopt in de nabije toekomst ook een kantoor in Nederland te openen.

Ook hierover ontbreekt informatie van de Tercüman.

De redacteur van de Hürriyet maakt melding van distributieproblemen, vooral in kleinere plaatsen is de krant soms niet te krijgen. Vermoedelijk speelt dit probleem ook bij de andere twee kranten.

Over de lezers van de kranten is weinig bekend. Volgens een Rotterdamse enquête blijkt het lezen van kranten, tijdschriften en boeken een populaire bezigheid voor de ondervraagde Turkse gezinshoofden (96 %; ter vergelijking: Spanjaarden 73 %, Surinamers 80 % en autochtone Nederlanders 94 %) (Mik, 1980).

In het survey van Wentholt blijkt 82 % van de Turken eigen-talige kranten te lezen; de Hürriyet wordt verreweg het meest gelezen (namelijk door 84 % van de krantenlezers; Milliyet 31 % en Tercüman 35 %). Degenen die kranten lezen zeggen meerdere kranten te lezen (gemiddeld worden 2 kranten per lezer genoemd). Waarschijnlijk betekent dit dat kopers van Turkse kranten niet altijd dezelfde krant kopen (verspreiding van de kranten gaat immers via losse verkoop door kiosken, niet via abonnementen) of wel eens een andere krant van iemand lenen in het café.

1) Milliyet gaf in 1982 als oplage van de Europese editie 35.000.

2) Bij deze schatting is uitgegaan van het aantal gehuwde Turkse mannen in Nederland per 1 januari 1982: 34.977 (Van Praag/Kool, 1982: 15).

Eerder hebben we ten aanzien van de inhoud van immigrantenkranten vijf hoofdcategorieën onderscheiden (p. 3). In de drie Turkse kranten komen alle vijf categorieën aan bod: nieuws uit Turkije, wereldnieuws, nieuws uit met name West-Duitsland, nieuws over groepsleven en -belangen van Turken in West-Europa en redactionele commentaren.

Een kwantitatieve inhoudsanalyse van deze kranten uit één week in januari 1977 geeft nadere informatie over de inhoud van de kranten. (Aktan, 1981: 80 e.v.). Ongeveer de helft van de Europese uitgaven is gelijk aan de Turkse edities. De Europese edities bevatten meer redactionele commentaren en lezersbrieven dan de originele Turkse edities. Aktan heeft de inhoudsanalyse beperkt tot dat gedeelte van de kranten dat speciaal voor de Europese uitgave is gemaakt. Ruim de helft van deze artikelen uit de Europese edities gaat over gebeurtenissen in Turkije, ongeveer een derde over gebeurtenissen in West-Duitsland. De andere West-Europese vestigingslanden en overige landen nemen maar een geringe plaats in¹⁾.

De artikelen over West-Duitsland hebben meestal betrekking op gastarbeiders

1)

verdeling van de bijdragen naar het land waarop berichtgeving betrekking heeft (naar aantal artikelen en aantal bladzijden)

	aantal artikelen	aantal bladzijden (omvang)
Turkije	731	62,1
West-Duitsland	408	35,1
andere vestigingslanden	51	6,69
overige landen	52	3,15
Totaal	1250	113,6

(naar Aktan, 1981: 83)

(82 %) ¹⁾. In de Milliyet is het aandeel van 'zuiver' Duits nieuws relatief groot ²⁾. Het gaat vooral om informatie over Duitse tv-programma's, "gemengde berichten", kunst, cultuur, techniek, politiek en economie.

De relatie tussen Turkse gastarbeiders en gastarbeiders van andere nationaliteiten komt in de Europese edities nauwelijks aan de orde.

17 % van de ruimte in de Europese edities wordt in beslag genomen door advertenties. De meeste advertenties zijn afkomstig van Turkse firma's die in West-Duitsland zijn gevestigd, slechts 12 % is afkomstig van Duitse firma's. Aktan concludeert dat de kranten vooral functioneren als intern communicatiemiddel binnen de Turkse immigrantengemeenschap, en dat ze hun opgave om informatie uit de Duitse samenleving door te geven, niet vervullen. Kortom van de dubbelfunctie wordt er slechts één vervuld, namelijk het in stand houden van de band met Turkije en de eigen cultuur. De verbinding met het gastland (de andere functie) wordt niet gelegd.

- 1) Dit is nog sterker het geval bij berichten over de overige gastlanden; hiervan gaat 90 % (46 artikelen) over gastarbeiders.

Aantal artikelen over gastlanden naar onderwerp

	l a n d	
	West-Duitsland	Overige gastlanden
Turkse gastarbeiders in relatie met Turken en Turkse autoriteiten in gastland	113	19
Turkse gastarbeiders in relatie met Turken en Turkse autoriteiten in Turkije	99	
Turkse gastarbeiders in relatie met autoriteiten en bevolking gastland	74	20
Turkse gastarbeiders overig	51	7
Turkse gastarbeiders totaal	337	46
Nieuws puur gastland	71	5
Totaal	408	51

(Naar: Aktan, 1981: 84)

- 2) Nieuws "puur gastland" in Milliyet, Tercüman en Hürriyet (in percentages van aantal artikelen en aantal bladzijden)

	aantal artikelen (%)	aantal bladzijden (%)
Milliyet	33,3	36,4
Tercüman	15,2	15,8
Hürriyet	14,7	7,1

(Naar: Aktan, 1981)

c. publicaties van eigen organisaties

Het is onmogelijk om, in het kader van dit algemene overzicht, publicaties van eigen organisaties volledig te behandelen. Meerdere politieke organisaties geven een eigen blad uit. In veel gevallen worden deze publicaties in West-Duitsland gemaakt. De verspreiding gaat veelal via-via en in het algemeen verschijnen deze publicaties onregelmatig. De Turkse arbeidersorganisatie HTIB in Nederland geeft bijvoorbeeld Gerçek uit¹⁾. Vanaf begin 1982 verschijnt het niet strikt partijgebonden maandblad "Demokrat Türkiye". Dit blad werkt wel met abonnementen. Er wordt aandacht besteed aan de situatie in Turkije en aan de situatie van Turken in met name West-Duitsland.

d. publicaties van Nederlandse instanties en organisaties

Het gaat hier om publicaties van de overheid, vakbonden, hulpverleningsinstellingen e.d. Ook hiervan kan geen volledig overzicht worden gegeven. De verschillende regionale Stichtingen Buitenlandse Werknemers geven blaadjes uit; het Nederlands Centrum Buitenlanders geeft de bladen Ilke en Çocuk uit²⁾.

De Industriebond FNV is de enige vakbond in Nederland die binnen haar orgaan ("Zin") een rubriek in vier talen voor haar buitenlandse leden kent. In toenemende mate worden ook voorlichtingsfolders van overheidsinstanties vertaald. De gemeente Rotterdam geeft bijvoorbeeld elke 6 weken de informatiekrant "Rotterdam Post" uit. "Rotterdam Post" verschijnt onder andere in het Turks/Nederlands. Turkse inwoners krijgen de krant gratis thuisgestuurd.

Soms hebben wijkkranten in buurten waar veel buitenlanders wonen een Turkse rubriek.

1) In het onderzoek van Wentholt zeggen 3 van de 100 Turkse mannen Gerçek te lezen (Wentholt 1982: 112, 114).

2) Ilke wordt gelezen door 15 van de 100 Turkse respondenten in het onderzoek van Wentholt. Ileri (blad van de Stichting Buitenlandse Werknemers Utrecht) door 2 van de 100 (de Turkse respondenten woonden in Utrecht). (Wentholt 1982: 112, 114).

Het blad voor Turkse kinderen van 8 - 12 jaar, Çocuk, is de laatste tijd behoorlijk gegroeid. In 1981 waren er 5000 abonnees, begin 1983 was dat gegroeid tot 9500.

(Haagse Courant 7 januari 1983).

4.2 de Surinaamse media en haar gebruikers

Naar schatting wonen in Nederland ongeveer 178.000 mensen van Surinaamse afkomst, hiervan bezitten er ongeveer 25.000 de Surinaamse nationaliteit¹⁾.

Immigranten uit Suriname zijn bij hun aankomst in Nederland in de regel niet onbekend met de Nederlandse taal. In Suriname is Nederlands de officiële voertaal. Ook het onderwijs is Nederlands-talig. Bovendien is er niet één Surinaamse taal. De verschillende talen die in Suriname worden gesproken zijn: Sranan Tongo (taal van de Kreoolse groep, taal die bijna iedereen in Suriname verstaat), Sarnami-Hindustani (taal van de Hindoestanen), Javaans (Javanen), Chinees, verschillende Indiaanse talen en enkele Bosneger-talen zoals Aucaans en Saramaccaans. Driekwart van de Surinaamse immigranten in Nederland spreekt een Surinaamse taal met familie, vrienden en kennissen (Reubsaet, 1982: 235). Dit maakt het karakter van de Surinaamse media anders dan dat van de Turkse media. Het gaat hoofdzakelijk om Nederlands-talige media²⁾. De nadruk ligt op nieuws uit Suriname en over Surinamers³⁾ in Nederland. Algemeen wereldnieuws en algemeen Nederlands nieuws komen nauwelijks aan de orde. Surinamers kunnen hiervoor bij de algemene Nederlandse media terecht⁴⁾.

a. radio- en televisieprogramma's

De NOS verzorgt wekelijks het radioprogramma "Zorg en Hoop" (duur: 45 minuten). Van een representatieve steekproef van Surinamers in Nederland tussen de 15 en 74 jaar oud luistert 86 % naar Surinaamse radioprogramma's. Vooral "Zorg en Hoop" en in die tijd het VPRO-programma "The black starliner" worden druk beluisterd (Reubsaet, 1982: 235). Speciale televisie-uitzendingen voor Surinamers zijn een aantal jaren geleden, onder groot protest van Surinaamse zijde, verdwenen.

1) Aantallen per 1 januari 1981; Reubsaet, 1981: 6 en CBS, 1982: 39.

2) Voor zover mij bekend verschijnt er in Nederland slechts één niet-Nederlands-talig Surinaams blad, namelijk "Sarnami".

3) Voor het gemak gebruik ik de term 'Surinamers' voor alle immigranten afkomstig uit Suriname, ook voor de grote groep die de Nederlandse nationaliteit heeft.

4) Vergelijk de Filipijnse immigranten in de VS (p. 3 en 4; Hart, 1977)

Radio Stad Amsterdam zendt een programma voor en door Surinamers uit op de zaterdagmiddag (Damsko so mi tang).

b. de commerciële pers

Sinds oktober 1980 verschijnt de "Weekkrant Suriname" in Nederland. De krant is à f 1,75 verkrijgbaar bij kiosken. Al voor die tijd en ook daarna probeert Paulus Mungra een krant voor Surinamers in Nederland op de markt te brengen: het "Surinaamse Weekblad" en later de "Surinaams Nederlandse Weekkrant". De "Surinaams Nederlandse Weekkrant" bestaat uit één redactiepagina, advertenties en overdrukken uit dagbladen die in Suriname verschijnen. Het militaire bewind in Suriname wordt scherp aangevallen in de krant¹⁾.

In januari 1981 verschijnt "Njoen Sranan" van het Nationaal Ondersteuningsfront (NOF), met de bedoeling tegenwicht te geven aan de negatieve berichtgeving over Suriname na de staatsgreep van februari 1980²⁾.

Vanaf 1982 verschijnt "Srananman", weekkrant over Suriname en Nederland. Deze krant is een uitgave van de Nederlandse afdeling van de progressieve vakcentrale in Suriname, C-47 Nederland³⁾. Beide laatstgenoemde kranten zijn dus uitgaven van Surinaamse organisaties.

Oplagecijfers van deze kranten zijn mij onbekend. Eind 1980 roept de Weekkrant Suriname adverteerders op met de slagzin: "Ruim 200.000 lezers bereikt u met een advertentie in de Weekkrant Suriname"⁴⁾. Srananman kondigt in mei 1982 aan de grootste Surinaamse weekkrant in Nederland te zijn (21-5-1982).

Nadere gegevens over omvang en samenstelling van de lezerskring zijn niet voorhanden.

1) Zie de Haagse Post 8-8-1981 over de activiteiten van Paulus Mungra (Heukels, 1981).

2) Heukels (1981).

3) Srananman is verkrijgbaar via kiosken à f 1,75 en bij abonnement (f 82,25 per jaar).

Uitgangspunten van C-47 Nederland zijn:

- Morele en materiële steun aan de Progressieve Vakcentrale C-47
- Het motiveren en stimuleren van de Surinaamse arbeider in Nederland om te remigreren naar Suriname en ze daarin zoveel mogelijk begeleiden
- Contacten leggen en onderhouden met alle progressieve organisaties en bewegingen die bereid zijn de doelstellingen van de Surinaamse vakbeweging in algemene zin en die van C-47 in het bijzonder, te ondersteunen
- De Surinaamse mens in de Nederlandse samenleving bij te staan in de problemen die hij in de Nederlandse samenleving ondervindt.

(Srananman, nr. 9, 21 mei 1982).

4) Weekkrant Suriname 24 december 1980. 200.000 lezers lijkt onwaarschijnlijk veel; dit zou namelijk méér zijn dan het aantal mensen van Surinaamse afkomst in Nederland (178.000).

Gezien de continuïteit en het niet gebonden zijn aan één organisatie is de Weekkrant Suriname voor ons doel het meest van belang. In de Weekkrant Suriname wordt nieuws overgenomen uit in Suriname verschijnende kranten. Ook wordt aandacht besteed aan nieuws over de Surinaamse gemeenschap in Nederland en aan het minderhedenbeleid van de Nederlandse overheid. De hoeveelheid nieuws over Nederland lijkt afhankelijk te zijn van de gebeurtenissen in Suriname: wanneer er veel Surinaams nieuws is, dan wordt er veel minder Nederlands nieuws opgenomen. Afgaande op de aangekondigde wijziging van de doelstelling van de Weekkrant Suriname in het voorjaar van 1983 is het geven van informatie over Suriname het belangrijkste doel¹⁾.

c. publicaties van eigen organisaties

Naast de hierboven al genoemde kranten van Surinaamse organisaties (Srananman en Njoen Sranan) zijn er vele andere "eigen" publicaties. Een volledig overzicht hiervan is hier niet mogelijk. Enkele voorbeelden van dit soort publicaties zijn "Nieuwe Perspektiven" van Wina Wan, "Wrokoman" van de LOSON en "Faja Lobi" van een Utrechtse voetbalclub. Ook veel landelijke en regionale welzijnsinstellingen voor Surinamers geven publicaties uit; een aantal hiervan kan met recht tot de "eigen" publicaties worden gerekend²⁾. We noemen enkele van deze publicaties: "Span'noe" van de Landelijke Federatie Welzijnsstichtingen voor Surinamers; "Kondreman" van de Stichting Surbeza te Zaandam; "Mi Doro" van de Stichting Tenasu (Terug naar Suriname) en "Aisa Samacher" van de Haagse Stichting voor Surinamers.

-
- 1) "Sinds 1980 werd de Weekkrant uitgegeven door de Stichting Suriname '80. Het blad had voornamelijk tot doel de "Surinaamse Nederlander" voor te lichten over de gang van zaken in Sranan. Sinds 8 december 1982 is daar een nieuwe opdracht bijgekomen. De krant moet nu ook de Surinamers in Suriname voorlichten over hetgeen werkelijk in eigen land plaatsvindt, terwijl daarnaast de Nederlanders e.a. de nodige informatie moet worden gegeven over de situatie onder het regime Bouterse. De Weekkrant Suriname heeft verder tot taak een bijdrage te leveren aan de terugkeer van de democratische rechtsstaat Suriname." (Weekkrant Suriname, 5 februari 1983).
 - 2) De welzijnsstichtingen voor Surinamers zijn in veel mindere mate te kenschetsen als "Nederlandse" instellingen dan de stichtingen voor buitenlandse werknemers.

d. publicaties van Nederlandse instanties en organisaties

Publicaties van Nederlandse instanties en organisaties gericht op Surinamers zijn mij niet bekend. In dit verband kan er nogmaals op gewezen worden dat de welzijnsinstellingen voor Surinamers niet duidelijk "Nederlandse" instellingen zijn. De aanleiding voor Nederlandse instanties en organisaties om gerichte publicaties uit te geven is veelal gelegen in het taalprobleem. Het feit dat Surinamers in de regel de Nederlandse taal beheersen zou een verklaring kunnen vormen van het ontbreken van speciaal op hen gerichte publicaties van bijvoorbeeld de Nederlandse overheid.

4.3 Turkse en Surinaamse kranten

Een groot gedeelte van de Turkse bevolkingsgroep is aangewezen op Turks-talige informatie. De drie in ons onderzoek betrokken Turkse kranten nemen hierbij waarschijnlijk een belangrijke plaats in. Het Turks-talige aanbod van de Nederlandse televisie en radio is vrij beperkt (slechts wekelijks een korte uitzending). De kranten hebben een grote continuïteit van informatie, ook in vergelijking met andere gedrukte media.

De immigranten uit Suriname zijn in veel mindere mate aangewezen op de Weekkrant Suriname. Ook de Nederlands-talige media zijn voor hen toegankelijk.

Er zijn nogal wat verschillen tussen de Turkse kranten Hürriyet, Milliyet en Tercüman enerzijds en de Weekkrant Suriname anderzijds:

- De Turkse kranten zijn dagbladen en verschijnen elke dag. De Weekkrant Suriname is een weekkrant en verschijnt één maal per week.
- De Turkse kranten zijn Europese edities van Turkse kranten. De Weekkrant Suriname is een in Nederland gemaakte krant.
- Het Europese nieuws in de Turkse kranten is vooral gericht op West-Duitsland. Europees nieuws in de Weekkrant Suriname gaat uitsluitend over Nederland.
- De Turkse kranten bestrijken meer nieuws-terreinen (Turks nieuws, wereldnieuws, nieuws uit de vestigingslanden (m.n. West-Duitsland) en nieuws over groepsleven en -belangen van Turkse immigranten). De Weekkrant Suriname concentreert zich op nieuws uit Suriname en over Surinamers in Nederland.
- De Turkse kranten zijn Turks-talig; de Weekkrant Suriname is Nederlands-talig.

- De Europese edities van de Turkse kranten bestaan al ruim 10 jaar, terwijl de Weekkrant Suriname pas sinds oktober 1980 verschijnt.

5. de wijze van uitvoering

Het belangrijkste gedeelte van het onderzoek bestaat uit een inhoudsanalyse van Turkse en Surinaamse kranten. Daarnaast is een beperktere inhoudsanalyse van Nederlandse kranten uitgevoerd om de vraag te beantwoorden in hoeverre immigrantenkranten een ander beeld geven van de positie van immigranten dan Nederlandse kranten. Op deze inhoudsanalyse van Nederlandse kranten zal aan het slot van deze paragraaf worden ingegaan.

5.1 de inhoudsanalyse van de Turkse en Surinaamse kranten

In het voorgaande is al aan de orde geweest dat gekozen is voor een inhoudsanalyse van de Turkse kranten Hürriyet, Milliyet en Tercüman en de Weekkrant Suriname. Omdat de Weekkrant Suriname nog niet zo lang bestaat en het bovendien een weekkrant betreft, kunnen alle verschenen nummers in de inhoudsanalyse worden betrokken (d.w.z. de periode oktober 1980 t/m 17 juli 1982)¹⁾.

Wat de Turkse kranten betreft is de inhoudsanalyse uitgevoerd over de periode 1 juni 1982 t/m 13 juli 1982 (zes weken). Dit betekent dat het materiaal uit de Turkse kranten in sterkere mate door de actualiteit gekleurd zal zijn dan dat van de Weekkrant Suriname.

Bij de uitvoering zijn alle nummers van de kranten in de betreffende periode doorgenomen²⁾. Hierbij is een selectie gemaakt van die artikelen die voor ons onderzoek relevant zouden kunnen zijn. Deze selectie is vrij ruim geweest, met het idee dat beter iets te veel materiaal kon worden verzameld dan dat later zou blijken dat er opnieuw materiaal zou moeten worden verzameld³⁾.

1) In het bestand dat wij gebruikt hebben ontbraken slechts vijf van deze nummers, verspreid over de gehele periode.

2) Hierbij is de Benelux-bijlage van de Hürriyet inbegrepen.

3) Hoe precies geselecteerd is, is moeilijk te omschrijven. De instructie was om in ieder geval alle artikelen te selecteren over: rechtspositie, rechtsproblemen, uitzetting van vreemdelingen, politiek asiel, visumplicht, gezinshereniging, vreemdelingendienst, arbeidsvergunning, naturalisatie, sociale verzekeringen, angst voor uitzetting, discriminatie, vreemdelingenhaat, rechtshulp, terugkeer, gedrag van overheidsdiensten ten opzichte van Surinamers resp. Turken (GAB, GSD, bureau huisvesting e.d.) en gedrag van andere Nederlandse 'instanties' zoals bedrijfsvereniging en werkgever. Alle twijfelgevallen moesten eveneens geselecteerd worden.

Bij de selectie is geen onderscheid gemaakt naar het soort artikel, zowel nieuwsberichten, achtergrond-artikelen, interviews, redactionele commentaren en ingezonden brieven worden geselecteerd.

Alle aldus geselecteerde artikelen zijn op kaart gezet¹⁾.

In totaal zijn 552 artikelen uit de Turkse kranten en 438 artikelen uit de Weekkrant Suriname op deze manier geselecteerd. Bij de verwerking van het materiaal is vooral geprobeerd om een kwalitatieve beschrijving van de inhoud van de kranten te geven. De analyse is beperkt tot de inhoud van de kranteberichten: er wordt niet ingegaan op de relatie tussen de berichtgeving en de gebeurtenis waarop die berichtgeving betrekking heeft. De wijze van beschrijving hangt samen met de probleemstelling. De geselecteerde artikelen zijn hiertoe op drie manieren geanalyseerd.

De eerste vraag die we door middel van deze inhoudsanalyse willen beantwoorden luidt: wat wordt in de immigrantenkranten als problemen van immigranten gepresenteerd? Het is niet éénduidig vast te stellen wanneer iets als 'probleem' wordt weergegeven, omdat dit soms impliciet gebeurt door de woordkeuze e.d. Twijfelgevallen zijn zoveel mogelijk buiten beschouwing gelaten. Op basis van het verzamelde materiaal zijn categorieën opgesteld van verschillende soorten gepresenteerde problemen. Hierbij is er naar gestreefd zoveel mogelijk de "definitie" van het probleem in de krant over te nemen. Daarnaast is geprobeerd de categorieën zó op te stellen dat niet al te grote verschillen zouden ontstaan tussen de categorieën voor enerzijds de Turkse kranten en anderzijds de Weekkrant Suriname. Vervolgens zijn de artikelen waarin problemen worden gepresenteerd in deze categorieën ingedeeld; één artikel kan hierbij onder meerdere categorieën vallen. De artikelen zijn per probleemcategorie geanalyseerd aan de hand van de volgende vragen: hoe wordt het probleem gezien, door wie wordt het probleem gesteld, welke eventuele oplossingen worden genoemd, waarmee wordt het probleem in verband gebracht, wordt in het kader

1) De volgende gegevens werden op de kaart vermeld:

- naam van de krant + datum
- plaats van het artikel (pagina, Benelux-bijlage)
- soort artikel (nieuws, interview, commentaar, ingezonden brief, achtergrond-artikel)
- het onderwerp
- korte inhoud en eventuele relevante passages
- land(en) waarover het bericht gaat (voor de Turkse kranten)
- lengte van het artikel (dit is niet systematisch gedaan voor de Turkse kranten)

Van artikelen met veel relevante informatie uit de Weekkrant Suriname zijn bovendien fotocopies gemaakt, zodat later de letterlijke tekst bij de hand was.

van dit probleem vaak een bepaald soort hulpverlening genoemd ?¹⁾

De tweede vraag betreft de feitelijke informatie over rechten en plichten van immigranten die de immigrantenkranten geven. Alle artikelen zijn opnieuw ingedeeld, nu naar het al dan niet geven van dergelijke feitelijke informatie. Een moeilijkheid hierbij wordt gevormd door de onduidelijke grens tussen artikelen waarin melding wordt gemaakt van beleidsvoornemens en artikelen waarin feitelijke informatie wordt gegeven. Aankondigingen van wetsvoorstellen e.d. zijn niet tot de "informatie"-categorie gerekend²⁾.

Bij de analyse van de artikelen waarin informatie over de rechtspositie wordt gegeven is aandacht besteed aan de volgende vragen: waarover wordt informatie gegeven, welke informatie wordt gegeven, van wie komt die informatie, wordt er ook aandacht besteed aan de manier waarop die rechten kunnen worden verkregen of afgedwongen, over welke landen gaat die informatie (voor de Turkse kranten) ?

De derde onderzoeksvraag betrof het beeld van het recht in de immigrantenkranten. Hiertoe zijn alle artikelen waarin recht op de één of andere manier aan de orde komt ingedeeld in een aantal rechtsthema's, zoals de verblijfsrechtelijke positie, naturalisatie, rechtshulp, rechtspraak, gedrag van de politie³⁾ en een rest-categorie. Zowel per categorie als in het algemeen is nagegaan in hoeverre een bedreigend dan wel een beschermend beeld van het recht wordt gegeven.

Alle artikelen die niet tot een probleemcategorie of tot de informatie-categorie of een rechtscategorie konden worden gerekend zijn uit de

-
- 1) Bij deze inhoudelijke beschrijving is ook gebruik gemaakt van artikelen over hetzelfde onderwerp, maar waarin het niet als probleem wordt betiteld. Werkloosheid wordt b.v. als probleem gesteld. Dan wordt bij de inhoudelijke beschrijving van de manier waarop het probleem werkloosheid in de krant aan de orde komt, zonodig ook gebruik gemaakt van b.v. een achtergrond-artikel over werkloosheid (werkloosheidscijfers, economische recessie).
 - 2) Aanvankelijk was het plan deze beleidsvoornemens en andere plannen voor toekomstig beleid afzonderlijk te analyseren. Door de kleine hoeveelheid artikelen en de grote verscheidenheid daarbinnen bleek dit niet zinvol.
 - 3) Het was de bedoeling ook naar het gedrag van andere overheidsinstanties te kijken (zoals arbeidsbureau, gemeentelijke huisvestingsdienst, sociale dienst, bedrijfsvereniging e.d.). Deze instanties kwamen echter zo weinig aan de orde dat aparte aandacht hiervoor niet zinvol lijkt.

selectie verwijderd¹⁾.

Deze opzet heeft wel tot gevolg dat herhalingen soms onvermijdelijk zijn. Zo blijkt bijvoorbeeld de verblijfsrechtelijke positie (één van de thema's van de analyse van "het beeld van het recht") ook in de kranten als probleem te worden gepresenteerd, terwijl over dit onderwerp ook informatie in de kranten wordt gegeven.

Bij de verwerking is het materiaal van de drie Turkse kranten gezamenlijk geanalyseerd. Onze belangstelling was niet gericht op de verschillen tussen deze kranten onderling. Wanneer in een bepaald opzicht duidelijke verschillen zijn geconstateerd wordt dit wel gesignaleerd.

5.2 vergelijking met Nederlandse kranten

Voor het beantwoorden van de laatste vraag (in hoeverre wijkt het beeld dat immigrantenkranten geven van de positie van immigranten af van het beeld dat Nederlandse kranten daarvan geven) is ter vergelijking een inhoudsanalyse van Nederlandse kranten uitgevoerd.

Van een vijftal Nederlandse dagbladen is nagegaan welke berichten zij gedurende een periode van zes weken (1 juni t/m 13 juli 1982) gepubliceerd hebben over immigranten in Nederland. Bij deze vergelijking gaat het om de volgende vragen:

- Wordt in de Nederlandse kranten geschreven over andere onderwerpen dan in de immigrantenpers?
- Is er verschil in de manier waarop over dezelfde onderwerpen wordt geschreven?

Er is gekozen voor drie landelijke dagbladen (de Volkskrant, NRC Handelsblad en De Telegraaf) en twee regionale dagbladen (Utrechts Nieuwsblad en

1) Ter illustratie enkele voorbeelden van artikelen die in tweede instantie uit de selectie zijn verwijderd:

- een aankondiging van een expositie in Amsterdam van een Surinaamse kunstenaar (Weekkrant Suriname, 9 mei 1981)
- Minister Naarendorp in Nederland: relaties opnieuw bekijken (over samenwerking op militair gebied en ontwikkelingssamenwerking) (Weekkrant 9 mei 1981)
- Ter afsluiting van een naaicursus voor Turkse vrouwen in Vaassen is er een tentoonstelling gehouden van de producten (Hürriyet 19 juni 1982, Beneluxbijlage)
- In 'Bild' stond een artikel over de 23-jarige Akif Piringgi, die een liefdesroman heeft geschreven (Tercüman, 6 juni 1982)⁵⁵

Kennelijk is de eerste selectie bij de Weekkrant Suriname en bij artikelen over Nederland uit de Turkse kranten ruimer geweest dan bij de overige artikelen uit de Turkse kranten, daar vallen in tweede instantie namelijk relatief meer artikelen af.

Tielse Courant)¹⁾. De Volkskrant en NRC Handelsblad zijn gekozen, omdat de selectie van artikelen relatief weinig tijd kostte (we zijn zelf lezers van deze kranten). Uitbreiding met de Telegraaf ligt dan voor de hand (het grootste dagblad van Nederland en de andere aard van de krant)²⁾. Het argument om naast landelijke dagbladen ook twee regionale dagbladen in het onderzoek te betrekken is gelegen in het karakter van die kranten. Regionale kranten zouden minder sterk de stelregel "het normale is geen nieuws" hanteren dan landelijke kranten. Bovendien zou de lokale gemeenschap in principe als harmonieus worden gepresenteerd (gebaseerd op een conservatieve notie van homogeniteit)³⁾. Op basis hiervan lijkt het te verwachten dat immigranten in de regionale dagbladen op een andere manier aan de orde komen dan in de landelijke kranten. Aan de ene kant is het mogelijk dat immigranten niet alleen in relatie met conflicten en problemen aan de orde komen, maar bijvoorbeeld ook in "normale human interest" verhalen. Aan de andere kant is het denkbaar dat immigranten als groep juist als sterk afwijkend van het "normale" worden gepresenteerd.

Er is gekozen voor één regionaal dagblad uit een grote stad (Utrechts Nieuwsblad) en één uit een kleinere plaats (Tielse Courant)⁴⁾.

De geselecteerde artikelen uit de Nederlandse kranten zijn op dezelfde manier als bij de Turkse en Surinaamse kranten op kaartjes gezet. Het verzamelde materiaal wordt minder uitvoerig geanalyseerd, omdat dit voor de beantwoording van de gestelde vragen niet nodig is.

1) De oplagen van deze dagbladen zijn:

de Telegraaf	619.000
de Volkskrant	246.000
NRC Handelsblad	148.000
Utrechts Nieuwsblad	115.000
Tielse Courant	6.151

(Uit: Handboek van de Nederlandse Pers en Publiciteit; Nijgh periodieken, Schiedam, april 1982)

- 2) Nadat deze keuze al was gemaakt hoorde ik dat vooral het Parool veel Surinaamse lezers heeft. Deze kennis had wellicht aanleiding kunnen zijn om het Parool in de inhoudsanalyse op te nemen.
- 3) Mc Quail, Denis, 1976: 25 e.v.
Cricher et al., 1977.
- 4) Utrecht heeft 2.362.000 inwoners, waarvan 5806 de Turkse nationaliteit en 771 de Surinaamse nationaliteit bezitten. (per 1 januari 1981, CBS) Het aantal immigranten uit Suriname in Utrecht is veel groter, omdat het merendeel van hen de Nederlandse nationaliteit bezit ($\pm 90\%$). Tiel heeft 29.725 inwoners (per 1 januari 1983). Er wonen ongeveer 1100 Turken in Tiel (telefonische mededeling van de vreemdelingendienst 30 juli 1982). Volgens de Tielse Courant wonen er enige tientallen Surinamers (Tielse Courant, 2 juli 1982).

II. DE TURKSE KRANTEN

1. globale beschrijving van het materiaal

In totaal zijn uit de Hürriyet, Milliyet en Tercüman over de periode van 1 juni t/m 13 juni 1982 552 artikelen geselecteerd en op kaartjes gezet. Het materiaal waarop de inhoudsanalyse is gebaseerd wordt gevormd door de 425 artikelen waarin ofwel een probleem van immigranten wordt geformuleerd, ofwel feitelijke informatie over rechten wordt gegeven of waarin 'recht'aan de orde komt (of een combinatie hiervan). De overige 127 artikelen zijn slechts zijdelings ter aanvulling of ter relativering gebruikt¹⁾ De 425 artikelen die de basis voor de inhoudsanalyse vormen zijn maar een klein gedeelte van alle artikelen die in de onderzochte periode in de kranten stonden²⁾

We zullen eerst een algemene beschrijving geven van de 425 artikelen die het hoofdmateriaal van de inhoudsanalyse vormen. Het aantal artikelen uit de Milliyet is het grootst. Het merendeel van de artikelen gaat over West-Duitsland, deze nadruk op nieuws uit Duitsland is in de Milliyet het grootst. Ongeveer eentiende van de artikelen gaat over Nederland³⁾ De artikelen over Nederland uit de Hürriyet zijn vrijwel allemaal afkomstig uit de speciale Benelux-bijlage van deze krant (20 van de 21 artikelen).

Tabel 1 : Overzicht van de aantallen artikelen uit de Hürriyet, Milliyet en Tercüman naar het land waarover het artikel gaat

land	Hürriyet	Milliyet	Tercüman	totaal
West-Duitsland	79	156	69	304
Nederland	21	7	13	41
overige W.Eur.landen	25	16	12	53
W.-Europa algemeen	15	5	7	27
totaal	140	184	101	425

1) Het betreft hoofdzakelijk nieuwsberichten; lezersbrieven en commentaren zijn vrijwel allemaal in de inhoudsanalyse betrokken.

2) Uit de drie kranten van zondag 11 juli 1982 zijn bv. slechts 9 van de totaal 265 artikelen gebruikt. Uit de Benelux-bijlage van de Hürriyet van zaterdag 10 juli 1982 zijn 6 van de 9 artikelen geselecteerd. De 425 artikelen betekenen gemiddeld 3.4 artikel per nummer (Milliyet 4.4; Hürriyet 3.3 en Tercüman 2.4).

3) Artikelen over Nederland zijn kennelijk in eerste instantie relatief meer geselecteerd. Van de 127 artikelen die grotendeels zijn afgeval- len gaan namelijk 27 artikelen over Nederland (waarvan 18 uit de Bene- luxbijlage van de Hürriyet).

Ongeveer 1/6 van de geselecteerde artikelen zijn lezersbrieven en commentaren. Uit de Milliyet zijn de meeste commentaren geselecteerd¹⁾. Vooral uit de Hürriyet zijn nogal wat ingezonden brieven geselecteerd (20%). De Tercüman kent geen rubriek voor lezersbrieven.

Tabel 2: Overzicht van aantallen artikelen uit de Hürriyet, Milliyet en Tercüman naar het soort artikelen:

soort artikel	Hürriyet	Milliyet	Tercüman	totaal
lezersbrieven	29	13	-	42
commentaren	6	19	6	31
overige artikelen	105	152	95	352
totaal	140	184	101	425

De inhoudsanalyse is voor de verschillende onderdelen van de probleemstelling gebaseerd op een telkens andere selectie van artikelen die elkaar gedeeltelijk overlappen (zie I-5). In 312 artikelen wordt op de een of andere manier een probleem van immigranten verwoord, de analyse van de problemen is op deze artikelen gebaseerd. In 59 artikelen wordt feitelijke informatie gegeven over rechten en plichten van Turken in West-Europa, hierop is de paragraaf over informatie gebaseerd. In 221 artikelen komt op de één of andere manier 'recht' aan de orde, op deze artikelen is het gedeelte over het beeld dat de Turkse kranten geven van het recht gebaseerd.

Tabel 3: Aantallen artikelen uit de Hürriyet, Milliyet en Tercüman waarop de verschillende gedeeltes van de inhoudsanalyse zijn gebaseerd

deel inhoudsanalyse	Hürriyet	Milliyet	Tercüman	totaal
problemen (II.2)	107	140	65	312
informatie (II.3)	21	16	22	59
recht (II.4)	76	91	54	221

2. de problemen

In deze paragraaf zal worden ingegaan op de vraag wat in de Turkse kranten als probleem voor Turkse immigranten wordt gepresenteerd. Achtereenvolgens zal een beschrijving worden gegeven van de manier waarop de volgende problemen in de kranten aan de orde komen: vreemdelingenhaat, de verblijfsrechtelijke positie van Turken, problemen rond definitieve terugkeer naar Turkije, problemen met betrekking tot onderwijs, werkloosheid, huisvestingsproblemen, sociale zekerheid en tot slot de overige problemen.

1) Het merendeel van deze commentaren is afkomstig van één commentator, Murat Çulcu (11 van de 19)

Tabel 4: Aantal artikelen in de Turkse kranten naar probleemcategorie ^{*)}

probleem	Hürriyet	Milliyet	Tercüman	totaal
vreemdelingenhaat	60	95	43	198
verblijfsrecht	22	22	12	56
terugkeer	16	15	6	37
onderwijs	9	8	3	20
werkloosheid	9	6	2	17
huisvesting	9	6	1	16
regelingen soc.zekerheid	5	5	5	15
Totaal aantal artikelen waarin problemen wordt gepresenteerd	107	140	65	312

*) Een artikel kan tot meerdere probleemcategorieën behoren. Het betreft alleen artikelen waarin iets als probleem wordt vermeld. Het onderwerp verblijfsrecht komt bijvoorbeeld in 132 artikelen aan de orde, in 56 hiervan komt het als probleem aan de orde.

2.1. Vreemdelingenhaat¹⁾ en discriminatie

Bij het doornemen van de geselecteerde artikelen uit de Turkse kranten is de grote aandacht voor het probleem van de vreemdelingenhaat het meest opvallend: 198 artikelen gaan hier (ondermeer) over. Dat is ruim 60% van alle artikelen waarin een probleem van Turkse immigranten wordt gethematiseerd.

Het is overigens niet ondenkbaar dat het probleem van de vreemdelingenhaat in de periode die de inhoudsanalyse beslaat extra aandacht kreeg in de kranten. Vooral naar aanleiding van de zelfverbranding van het Turkse meisje Semra Ertan eind mei 1982 lijkt een stroom artikelen over vreemdelingenhaat op gang te zijn gekomen²⁾. Semra verbrandde zich uit protest tegen de negatieve houding van Duitsers ten opzichte van Turken en kondigde haar daad

- 1) De term 'vreemdelingenhaat' is de Nederlandse vertaling van het in de Turkse kranten gebruikte begrip 'Yabancı düşmanlığı'. In de Duitse taal gebruiken de Turkse kranten het begrip 'Ausländerfeindlichkeit'. De term 'vreemdelingenhaat' is misschien wat sterker dan de Turkse en Duitse termen, die 'vijandigheid ten opzichte van vreemdelingen' betekenen. Bij gebrek aan een Nederlands alternatief is toch de term 'vreemdelingenhaat' gebruikt.
- 2) Een aanwijzing dat het onderwerp vreemdelingenhaat inderdaad tijdelijk extra nieuwswaarde had is dat er in juli relatief gezien minder aandacht aan wordt besteed dan in juni: 17% van de artikelen over vreemdelingenhaat is uit juli, terwijl verwacht mocht worden dat dit ongeveer 29% zou zijn (12 van de 42 dagen van de periode van inhoudsanalyse vielen in juli).

van tevoren via de radio aan. Zelfs als we er van uitgaan dat in de periode van ons onderzoek kwantitatief meer aandacht wordt besteed aan vreemdelingenhaat dan anders, wil dit nog geenszins zeggen dat verdere analyse van deze artikelen geen zin heeft omdat het toch niet representatief is. De 'vreemdelingenhaat' wordt kennelijk als groot probleem gezien. Deze conclusie lijkt onvermijdelijk zelfs als we ervan uit zouden gaan dat de geconstateerde hoge aandacht (zowel in nieuws, commentaren en ingezonden brieven) slechts tijdelijk is. Een kwalitatieve analyse van de manier waarop het probleem vreemdelingenhaat aan de orde komt is wel degelijk zinvol en heeft niet per definitie slechts een beperkte reikwijdte.

Verreweg het grootste deel van de artikelen over vreemdelingenhaat gaat over West-Duitsland (slechts 25 artikelen niet). Deze analyse heeft dan ook vooral betrekking op de situatie in West-Duitsland. Aan het slot van deze paragraaf zal afzonderlijk aandacht worden besteed aan de artikelen over Nederland.

Veel verschillende gebeurtenissen en onderwerpen worden in relatie met vreemdelingenhaat aan de orde gesteld, zoals gedwongen terugkeer naar Turkije, geweld van Duitsers ten opzichte van Turken, het overheidsbeleid en plannen daarvoor, de berichtgeving over Turken in de Duitse media, neo-nazi's, vooroordelen van de Duitse bevolking ten opzichte van Turken enz.

geweld van Duitsers tegenover Turken

In alle drie de kranten worden geweldsincidenten van autochtonen (vooral Duitsers) ten opzichte van allochtonen (vooral Turken) in relatie tot vreemdelingenhaat genoemd. In 38 artikelen worden 24 verschillende incidenten beschreven. Een aantal voorbeelden ¹⁾:

Er wordt een onderzoek ingesteld naar de dood van het zevenjarige Turks jongetje, Kerem Güldüren. Hij werd door Duitse speelkameraadjes opgetakeld en is bij het neer laten gestorven. Een ongeluk? De vele Turken in Worms houden het voor een typies voorbeeld van vreemdelingenhaat. (Milliyet 10 juni 1982; ook Hürriyet 4 juni 1982 en Tercüman 16 juni 1982)

In Frankfurt heeft een buitenlandershatende Duitser een 3-jarig Turks jongetje in een vuilniscontainer opgesloten. Een ander Turks kind heeft hem bevrijd. De Duitse politie heeft de dader aangehouden. Hij zei: 'Ik heb 't kind van de lui die op de vuilnishoop horen, op de bestemde plaats gezet'. Veel reacties van critiek op het gebeuren van Turken én Duitsers (Hürriyet 22 en 27 juni)

1) De voorbeelden van kranteartikelen in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op de samenvatting van het artikel door Wim van den Munkhof. Alleen daar waar aanhalingstekens zijn gebruikt gaat het om een letterlijke vertaling van een gedeelte van het artikel.

In de Tercüman wordt ook eenmaal een dergelijk voorval in Nederland vermeld:

Een 10-jarig Turks meisje is verdronken in het zwembad. Een Joegoslavische getuige zegt dat een Nederlander haar gewurgd heeft en toen in het zwembad gegooid. (Tercüman, 15 juni 1982)

Van alle gemelde geweldsincidenten krijgt het bloedbad in Neurenberg, waarbij meerdere doden en gewonden vielen de meeste aandacht¹⁾.

De Tercüman beschrijft de gebeurtenissen als volgt:

In Neurenberg is een neo-nazi de discotheek Twenty Five pistoolschietend binnengedrongen: de Amerikaan aan de kassa en een andere Amerikaanse soldaat werden meteen doodgeschoten, een Koreaanse en een Turk werden gewond. Met de uitroep 'Leve het nationaal-socialisme!' rende hij naar buiten en riep 'Duitsers hoeven niet bang te zijn. Ik schiet op Turken! Hij schoot op een Egyptenaar en een Lybiër. De Egyptenaar werd gedood. Na confrontatie met de politie schoot hij zichzelf dood. In zijn tas werden nazi-spullen gevonden.

De volgende ochtend moesten buitenlandse schoonmakers het bloed van de buitenlanders schoonmaken. (Tercüman 27 juni 1982; vergelijkbare beschrijving in Hürriyet en Milliyet van 27 juni).

Enkele reacties op dit bloedbad:

- Schmidt stuurt een brief aan de opperbevelhebber van het Amerikaanse leger in Duitsland (Milliyet 1 juli 1982)
- Commentator Murat Çulcu merkt hierover op dat er ook een Egyptenaar was doodgeschoten, maar Schmidt stuurde geen brief. Er waren al verschillende bloedige voorvallen met Turken, maar Schmidt stuurde geen brief (Milliyet 1 juli 1982)
- In Neurenberg hebben 3000 mensen gedemonstreerd tegen de vreemdelingenhaat en nazisme (Milliyet, Hürriyet en Tercüman van 4 juli 1982)
- Eerste zelfverbranding van Semra Ertan, nu weer de neo-nazi in Neurenberg, wat zal het morgen zijn?
Politici beraden zich over de ernst van de zaak, maar nemen geen concrete maatregelen. Tijdschriften geven maar een vreemd beeld van de buitenlanders. Uit kringen rond de buitenlanders komt de roep om wetten tegen de vreemdelingenhaat. (Hürriyet 29 juni 1982, onder de kop: 'De enige oplossing is een WET').
- Bij een tegendemonstratie tijdens het NPD-congres, georganiseerd door o.a. DGB en SPD, herinnerde men eraan dat de dader van Neurenberg een oud NPD-lid was. (Hürriyet en Milliyet 29 juni 1982)

rechtsextremisme en neo-nazisme

Naar aanleiding van het vooral in Neurenberg zijn de NPD en het neo-nazisme al aan de orde gekomen. Er wordt vaker een link gelegd tussen rechts-extremisme/neo-nazisme en vreemdelingenhaat (totaal 45 artikelen).

Zo wordt aandacht besteed aan de neo-nazistische partij NPD:

1) Vooral in de Milliyet (11 artikelen); Hürriyet 4 resp. Tercüman 5 artikelen.

De NPD heeft terugkeer van de vreemdelingen aangegrepen om de Duitsers te verenigen. De NPD is klein, maar beïnvloedt wel haar grotere zusterpartijen CDU/CSU. De combinatie 'Hereniging van de twee Duitslanden' en 'buitenlanders eruit'. is ook gevaarlijk. Zo wordt elke buitenlander als het ware verantwoordelijk gesteld voor de scheiding van de Duitslanden. Zal de NPD wel weer even weinig stemmen halen als in 1980? (commentaar van Murat Çulcu; Milliyet 30 juni 1982).

Ook wordt aandacht besteed aan extreem-rechtse groepen, zoals de 'Rocker'.

De Stern publiceerde uitspraken van extreem rechtse 'Rocker' gericht tegen buitenlanders: 'Buitenlanders eruit', 'Voor een Duitsland zonder Turken en Joden', 'Hitler verbrandde de Joden, wij zullen de Turken verbranden', en 'Alle Turken zijn niet hetzelfde. We werken in het geheim samen met de Grijze Wolven, want die zijn ook tegen rasvermenging'. (Hürriyet 11 juni 1982; soortgelijk bericht in Milliyet 10 juni 1982)

Ook wordt in dit kader aandacht besteed aan de Hamburger Liste Ausländer Stopp (HLA), die deelneemt aan de verkiezingen in de deelstaat Hamburg (11 artikelen):

Verkiezingen in Hamburg hebben geleerd dat de HLA niet aanslaat, de Grünen wel. Het Duitse volk wil dus een oplossing uit de crisis zonder dat daar de buitenlanders voor moeten opdraaien. (commentaar: Metin Soysal; Hürriyet 11 juni 1982)

Meerdere malen wordt een vergelijking gemaakt met het Duitsland van de 30-er-jaren en de positie van Joden in die tijd:

De eerste vruchten van de vreemdelingenhaat beginnen te komen. De Duitse politici geven alsmaar geruststellende interviews. Precies hetzelfde is indertijd in de jaren 1938-1940 gebeurd met de Joden. Wij Turken zijn ongewenst. Ik hoop dat ons niet hetzelfde overkomt als de Joden. (ingezonden brief, Hürriyet 3 juli 1982; ook in drie andere ingezonden brieven worden de situatie van de Turken nu vergeleken met die van de Joden toen).

overheidsbeleid ten aanzien van buitenlanders

In het kader van de vreemdelingenhaat komt regelmatig het overheidsbeleid ten aanzien van buitenlanders en de ideeën daarover van politici, aan de orde. Vooral de ondermeer door Duitse politici verwoorde opvatting dat Turken moeten kiezen: óf blijven en zich aanpassen óf teruggaan, komt regelmatig terug (integratie of terugkeer). Andere thema's die in relatie tot vreemdelingenhaat naar voren komen zijn: beperking van de gezinshereniging, invoering van de militaire dienstplicht voor buitenlanders, het aannemen van de Duitse nationaliteit en het leren van de Duitse taal, stimulering van terugkeer, gedwongen terugkeer en verscherpte uitzetting. Duitsland kan niet meer buitenlanders toelaten, spreiding van buitenlandse leerlingen en wederzijdse aanpassing. We zullen er op deze plaats niet uitgebreid op in gaan, veel van deze thema's komen later nog aan de orde. Ter illustratie enkele voorbeelden:

In de Bergedorfer Zeitung heeft Schmidt gezegd dat de vreemdelingenhaat een gevaar is voor de binnenlandse vrede. Maar de buitenlanders moeten zich ook thuis willen voelen en de consequenties van een goede aanpassing accepteren, namelijk de Duitse nationaliteit en de militaire dienstplicht (Tercüman 27 juni 1982; ook in Hürriyet 27 juni 1982)

Men beweert altijd dat wij ons niet aanpassen aan de Duitsers, maar we hebben ons toch al 20 jaar aangepast? 20 jaar is dat géén probleem geweest en nu wel. Men heeft ons niet meer nodig. Zo simpel is dat. (ingezonden brief in Hürriyet 20 juni 1982).

Terwijl de vreemdelingenhaat zich uitbreidt, versnelt ook de uitwijzing van Turken uit Duitsland. In het verleden zijn al eens 37 Turken uitgezet, onder wie illegale arbeiders, maar ook criminelen.

Fikri Malka heeft 14 jaar in Duitsland gewoond, is vorig jaar werkloos geworden en is omdat de Duitsers geen werkloosheidsgeld wilden betalen, met handboeien aan naar Turkije gestuurd. Sommige arbeiders zeggen dat de Duitse politie speciale teams heeft gevormd, die gebieden waar veel Turken wonen doorzoeken op illegalen en dat de gevangenen vol zitten met Turken om uitgezet te worden.

(Milliyet 7 juni 1982)

Naar aanleiding van zelf verbranding van Semra Ertan en bezorgheid over de toegenomen vreemdelingenhaat heeft Schmidt een bijeenkomst belegd:

Bijeenkomst over de buitenlanders in West-Duitsland onder leiding van Schmidt. Grote afwezigen; de buitenlanders zelf! Ook enkele deelstaat-premiers die voorop lopen met maatregelen tegen buitenlanders waren afwezig. Ook het onderwerp was veranderd van 'Strijd tegen de vreemdelingenhaat' in 'Bijeenkomst over de buitenlanders in de BRD'. Naast de vreemdelingenhaat zijn ook alle andere problemen van de buitenlanders ter sprake gekomen. Met name de gezinshereniging en de leeftijdsgrens voor kinderen. Alle aanwezigen waren van mening dat de BRD geen immigratieland is, dat het aantal buitenlanders bevroren moet worden en wilden dat de terugkeer gestimuleerd zou worden.

(Milliyet 24 juni, vergelijkbaar bericht in Tercüman 24 juni 1982)

Zoals te verwachten heeft de topconferentie van Schmidt op 22 juni geen concrete resultaten opgeleverd. Op de agenda stonden: voorkoming vreemdelingenhaat, maar ook gezinshereniging alleen voor kinderen beneden de zes jaar en stimuleringspremies voor terugkerende arbeiders. De maatregelen die de buitenlanders buiten de grenzen moeten houden of terugsturen gaan steeds verder, de maatregelen die de buitenlanders moeten beschermen blijven hol.

(ingezonden brief in Hürriyet 10 juli 1982)

hoe de vreemdelingenhaat te bestrijden

Alles bijeen genomen kunnen we stellen dat de vreemdelingenhaat in de Turkse kranten als een overweldigend probleem voor Turken, met name in West-Duitsland, wordt gepresenteerd. Dit gebeurt zowel in commentaren, als ingezonden brieven en nieuwsberichten. Kort samengevat wordt het probleem in de kranten als volgt geformuleerd:

Er is een anti-houding tegen Turken. Turken zijn ongewenst en niet meer nodig in deze tijd van werkloosheid. Duitsers accepteren de buitenlanders niet. De Duitse pers wakkert de vreemdelingenhaat aan (hoewel ook aan de orde komt dat de pers juist de vreemdelingenhaat bekritiseert)¹⁾. Niemand doet er iets aan. Politici en de overheid krijgen het verwijt niets tegen de vreemdelingenhaat te ondernemen, of zelfs er aan mee te doen.

'Het is niet over het hoofd te zien, dat de groffe verwijten van politici en pers tegen de Turken, die ter legitimatie van de geplande, mensenrechtenschendende beperkingen op het terrein van het vreemdelingenrecht dienden, de huidige hoofdargumenten van de neofascistische groepen geworden zijn. Politici van alle partijen tot aan kopstukken toe, streven naar profilering en applaus ten koste van de steeds kleiner wordende kansen voor een goede verstandhouding tussen Duitsers en buitenlanders. Ze waarschuwen voortdurend tegen de vreemdelingenhaat en bevorderen het tegelijkertijd'.

(Milliyet 3 juni 1982; oproep van redactrice Elçin Kürşat naar aanleiding van deze zelfverbranding van Semra Ertan in het Turks en in het Duits, met de kop 'Horen Sie Zu').

Naar aanleiding van de zelfverbranding van Semra wordt er gezegd 'de staat moet ingrijpen!' Maar is er dan geen politie? Jawel, maar het zijn bepaalde politici die de vreemdelingenhaat aanwakkeren; daardoor aarzelt de politie en de politicus. Genscher heeft wel interessante dingen gezegd, maar hij heeft verschillende belangrijke functies (gehad), maar doet er niets mee. Het is voor ons tijd op een nette manier te waarschuwen.

(commentaar van Metin Soysal in Hürriyet 7 juni 1982)

Er wordt in de kranten regelmatig op aangedrongen dat er wat gedaan moet worden tegen de vreemdelingenhaat. Verschillende malen worden demonstraties gemeld. Partijen die zich tegen buitenlanders richten (zoals de Hamburger Liste Ausländerstopp) zouden ontbonden moeten worden. De wetgeving zou buitenlanders niet moeten discrimineren en vernederen; in dit verband wordt vooral het restrictieve vreemdelingenbeleid genoemd (beperking van gezinshereniging, familiebezoek onmogelijk maken e.d.).

Voorals in de Hürriyet komt een aantal maal de mogelijkheid van een wet tegen de vreemdelingenhaat aan de orde. De Hürriyet start zelfs een briefcampagne om het probleem van de vreemdelingenhaat en de noodzaak van een wet daartegen onder de aandacht van de regering te brengen.

1) De Milliyet vermeldt in een artikel dat het Weekblad Quick in een reportage over de Berlijnse wijk Kreuzberg onder andere stelt dat de Turkse kranten door hun grote koppen de gespannen verhouding tussen Turken en Duitsers nog verder aanwakkeren. (Milliyet 9 juli 1982)

'Zeer geëerde

Als leden van de sinds vele jaren in Duitsland werkende Turkse bevol-
lingsgroep betreuren wij de recente gebeurtenissen.
Van de werkloosheid hebben wij het meest te lijden. Vreemdelingenhaat
bedreigt ons bestaan.

Aanvallers zijn bekend, maar tegen hen wordt niets ondernomen.

Aan de andere kant betalen ook wij belasting.

Ook wij hebben bijgedragen aan de Duitse welvaart.

Is 'vrede' niet ook ons recht?

Wij vragen U dringend een wet tegen de vreemdelingenhaat uit te vaar-
digen en in werking te laten treden.

Hoogachtend,

Adres: Bundes president Prof. Carstens
Bundeskansler Helmut Schmidt
5300 Bonn 1

(Hürriyet 2 juni 1982; modelbrief in Turks en Duits naar aanleiding
van de zelfverbranding van Semra Ertan.

Een paar dagen later meldt de Hürriyet dat het brieven regent bij
Carstens en Schmidt 6 juni)

In een aantal artikelen wordt de Duitse of Turkse pers een rol toebedacht
bij de bestrijding van de vreemdelingenhaat. Redactrice Elçin Kürsat van
de Milliyet wil een campagne richten op die Duitsers die niet echt tegen bui-
tenlanders zijn, daarnaast moeten Turken streven naar een zo hoog mogelijk
onderwijs-nivo voor hun kinderen. Een enkele maal wordt er op gewezen dat
er goede terugkeermogelijkheden moeten komen.

Er is een sterke roep om concrete maatregelen tegen de vreemdelingenhaat.
Over het algemeen worden ook in de kranten weinig concrete maatregelen aan
de orde gesteld. Een deel van de voorgestelde maatregelen is juridisch.
Verschillende malen wordt benadrukt dat de buitenlanders bij het oplossen
van de problemen moeten worden betrokken.

andere geluiden en relativering

Het beeld dat de kranten schetsen van de vreemdelingenhaat is niet zo homogeen
als bovenstaande zou suggereren.

Een aantal malen wordt de omvang van de vreemdelingenhaat gerelativeerd: het
gaat maar om een kleine groep Duitsers, het wordt overdreven (aldus enkele
Duitse politici, de Turkse premier Ulusu, commentator Çulcu van de Milliyet
en een ingezonden brief in de Hürriyet). Ook een meningspeiling door de
Milliyet leidt tot een ander beeld:

Wat zegt de Duitser in de straat? Milliyet is met drie foto's naar
Duitsers en Frankfurt gegaan en vroeg: 'Wilt U dit werk van de Turken
doen?' 'Wilt U zo wonen als de Turken?' 'Wat denkt U van de leuzen
'Buitenlanders (Turken) eruit!'

Veel van de ondervraagde Duitsers zeiden: Buitenlanders zijn ook mensen
met rechten. Vaak moeten ze dubbelhoge huur betalen; ze zijn niet

de schuld van crisis; je kunt een volk niet assimileren? er bestaan erg veel vooroordelen; vreemdelingenhaat is erg gevaarlijk.
(Milliyet 3 juli 1982)

In enkele ingezonden brieven in de Milliyet en de Hürriyet wordt gesteld dat ook de Turken verantwoordelijk zijn voor de vreemdelingenhaat:

Reden van de vreemdelingenhaat zit (ook) in het optreden van de Turken zelf: schapen slachten, bidden onder het werk, vrouwen die met een hoofddoek gekleed gaan, luid praten in bussen enz, enz.

(ingezonden brief, Hürriyet 6 juli 1982)

Verder doen wij zelf ook aan vreemdelingenhaat: groepjes jonge Turken lokken reactie van 'Rocker' uit, anderen vallen vrouwen lastig.

(ingezonden brief, Milliyet 7 juni 1982)

In een andere ingezonden brief wordt gesteld dat de vreemdelingenhaat - relatief teveel aandacht krijgt:

Het onderwerp 'vreemdelingenhaat' vergeet onze andere problemen bv arbeidsomstandigheden en werkgelegenheid. Wij vrouwen moeten ontzettend hard werken door de permanente dreiging van ontslag die ons boven het hoofd hangt. Bovendien moeten we thuis óók nog eens werken. We moeten bij al die discussies over vreemdelingenhaat niet onze slechte werkomstandigheden vergeten.

(ingezonden brief, Milliyet 11 juli 1982)

Verschillende malen komen solidariteitsbijeenkomsten, demonstraties en andere gezamenlijke activiteiten van Duitsers en Turken (o.a. gericht tegen de vreemdelingenhaat) aan de orde. Dergelijke artikelen komen in alle drie de kranten voor over meerdere landen¹⁾ Voor de volledigheid ook hiervan enige voorbeelden:

Ter gelegenheid van de 600 ste verjaardag van Gorichem zijn er feesten gehouden, waarvan er ook één voor de buitenlanders was. Er waren optredens van Turkse, Italiaanse, Griekse en Marokkaanse groepen. Het Turkse hoekje kreeg veel belangstelling.
(Hürriyet 12 juni 1982, Beneluxbijlage)

In de zaak van de DGB in München is een cultureel feest gehouden waar veel Duitse en Turkse deelnemers waren.
(Milliyet 11 juli 1982)

1) In het overgrote deel van de artikelen wordt geen 'probleem' gepresenteerd.

Het gezin Nowka uit Duitsland gaat al 10 jaar op vakantie naar Turkije. Ze vinden de Turken erg hartelijk en gastvrij.
(Tercüman 27 juni 1982)

Nederlands nieuws

Het lijkt goed even apart stil te staan bij wat in dit verband over Nederland in de kranten staat, dat blijkt betrekkelijk weinig te zijn (7 artikelen)*. De toon van deze artikelen is duidelijk minder grimmig. Naar aanleiding van een bezoek van Beatrix aan een school met veel buitenlandse kinderen en een Turkse gezin merkt de Tercüman op dat hoewel de vreemdelingenhaat groeit, er ook landen zijn met een milder klimaat. Twee dagen later meldt deze zelfde krant:

Vreemdelingenhaat van Duitsland begint over te slaan naar Nederland. De Volksunie wil alle buitenlanders de grens over hebben. De Nederlandse regering wil maatregelen nemen en heeft een wetsvoorstel ingediend om organisaties die een racistisch gedrag hebben en vreemdelingenhaat bedrijven te kunnen verbieden uit veiligheid voor de staat.
(Tercüman 16 juni 1982).

Naast het voorval van het verdrongen Turkse meisje (p. 30) worden twee andere voorbeelden genoemd van een negatieve houding ten opzichte van Turken:

In Arnhem willen 25 Nederlandse gezinnen hun kinderen niet naar school sturen als er Turkse leerlingen in dezelfde klas zitten.
(Milliyet 12 juni 1982).

In een show- en quizprogramma zijn wij, Turken, gekleineerd. Met half Nederlands, half Turks voorstellende woorden, en in Arabische kledij gestoken deed een groep of ze Turken waren.
(Hürriyet 26 juni 1982, Beneluxbijlage)

Verder komt discriminatie bij overheidsaanstellingen aan de orde:

Door een wetswijziging, die beoogt rassendiscriminatie te beëindigen, kunnen ook buitenlanders zoals Turken en Marokkanen als overheidsambtenaar werken. Van Leijenhorst zei vastbesloten te zijn zo een einde te maken aan de rassendiscriminatie. Na een taalexamen kunnen mensen gaan werken. Het vereiste opleidingsnivo is echter heel hoog, zodat hooguit mensen van de tweede generatie zoiets kunnen. Volgens een wetsartikel uit 1950 kunnen alleen buitenlanders met een hoge opleiding als tolk, honorair-consul of wetenschappelijk medewerker werken.
(Milliyet 17 juni 1982)

*) Tercüman 3, Milliyet 3 en Hürriyet 1 artikel

In de artikelen over Nederland wordt vreemdelingenhaat in veel mindere mate als probleem gepresenteerd. De toon is duidelijk minder grimmig.

De omvattendheid van negatieve opvattingen ten opzichte van Turken wordt veel meer gerelativeerd in de nieuwsweergave (in de berichten over Duitsland zijn dergelijke relativeringen in de regel opgetekend uit de mond van Duitse of Turkse autoriteiten en politici). In twee van de weinige artikelen komt vreemdelingenhaat respectievelijk discriminatie aan de orde naar aanleiding van plannen van de regering om hiertegen stappen te ondernemen.

2.2. Verblijfsrechtelijke problemen

Na het probleem van de vreemdelingenhaat worden problemen met verblijfsrecht het meest genoemd (totaal 56 artikelen). Deze artikelen gaan ook duidelijk minder uitsluitend over West-Duitsland (25 artikelen gaan over andere West-Europese landen of over West-Europa in het algemeen).

In een aantal artikelen wordt de verblijfsrechtelijke positie van Turken in het algemeen als probleem gezien of wordt een opsomming gegeven van problemen in de verblijfsrechtelijke sfeer. Dit is bijvoorbeeld het geval naar aanleiding van de negatieve uitslag van het referendum in Zwitserland over een nieuwe vreemdelingenwet:

Uitslag referendum: Nee

Vooraf de seizoenarbeiders hebben verloren. Ze werken voornamelijk in de bouw- en hotelsector en moeten na een contract van 9 maanden weer het land uit. Ze mogen hun gezin niet naar Zwitserland halen, noch van werkgever veranderen. Ze mogen ook geen huis huren (buiten hun pensions) Als de wet was goedgekeurd hadden ze al na 32 maanden beter sociale rechten gekregen, in plaats van na 38 maanden.

(Milliyet 8 juni 1982)

Meer specifieke thema's die in dit verband meerdere malen als probleem worden vermeld zijn de visumplicht, uitzetting (vooral vanwege een beroep op de bijstand) en de verlaging van de leeftijd van kinderen die voor gezinshereniging in aanmerking komen in West-Duitsland.

Aan visumperikelen wordt ruim aandacht besteed. In de periode van

het onderzoek waren er onderhandelingen tussen Duitsland en Turkije over de in 1981 ingevoerde visumplicht, terwijl in Zwitserland een visumplicht voor Turken werd ingevoerd. Duitsland wil de visumplicht niet opheffen.

Wel komt er een versoepelde regeling voor zakenlieden en chauffeurs en voor doorreisvisa. Als reden hiervoor wordt door de Duitse autoriteiten gesteld dat de visumplicht gericht is tegen de migratie en om te voorkomen dat teveel Turken een beroep doen op politiek asiel. In Zwitserland wordt een

visumplicht voor Turken ingesteld na aandrang van de grenspolitie en van Frankrijk, vanwege de toename van illegalen en asielzoekers. In een ingezonden brief in de Milliyet worden deze redenen aangevallen:

Vorige week werden geruchten over een Zwitserse visumplicht voor Turken tegengesproken en enkele dagen later was het besluit genomen. Reden zou zijn de toestroom van illegalen en asielzoekers. Maar de echte illegalenstroom komt uit Italië en ook Joegoslavië, en economische vluchtelingen kunnen toch al het land worden uitgezet.
(lezersbrief in Milliyet 6 juli 1982)

Eén van de andere reacties op de invoering van de visumplicht door Zwitserland is de enige keer dat positief over de visa wordt bericht:

Sommige Turken die in Zwitserland werken zijn blij met de visumplicht. Nog nooit waren er zoveel illegalen in Zwitserland. Maar bezoeken brengen aan de familie over de grens is ook niet meer mogelijk.
(Tercüman 9 juli 1982)

De in datzelfde artikel vermelde problemen die een visumplicht met zich mee brengt komen vaker aan de orde:

In Rotterdam staan rijen Turken te wachten voor het Duitse consulaat om een visum voor Duitsland te halen. Het blijkt dat het beleid in deze nog strenger is dan vorig jaar.
Turken die als toerist op reis zijn krijgen geen visum.
(Milliyet 6 juli 1982; In de Milliyet van 4 juli 1982 wordt erop gewezen dat het in België veel tijd kost een visum voor Duitsland te krijgen)

Sinds de invoering van de visumplicht zijn er klachten over bureaucratische obstakels. Mustafa Bulut, die sinds zijn jeugd in Nederland woont is vorig jaar getrouwd, maar zijn vrouw heeft nog steeds geen visum gekregen, omdat hij leerling/student is en geen arbeider.
(Hürriyet 12 juni 1982; Beneluxbijlage. Ook in Hürriyet 3 en 4 juli artikelen over individuele problemen i.v.m. de visumplicht)

Soms wordt een verband gelegd tussen de visumplicht en andere restrictieve maatregelen voor Turken zoals de jacht op illegalen in Zwitserland en beperking van de gezinshereniging in Duitsland.

Hoewel de visumplicht pas vanaf 15 juli van kracht is, is de Zwitserse politie de controle aan de grenzen aan het verscherpen en binnenlands een jacht op "illegale" arbeiders begonnen (Hürriyet 2 juli 1982)

In de besprekingen over de versoepeling van de visumplicht is zelfs een strengere maatregel te voorschijn gekomen.
Turken mogen niet meer kinderen boven 6 jaar meebrengen.
Dit omdat aanpassing en taal leren beneden deze leeftijd gemakkelijker is. Anarchisten zullen onder strengere controle komen.
Bij de eerste de beste onregeldheid zullen ze de grens worden overgezet.
(Hürriyet 23 juni 1982)

Ook uitzetting van Turken wordt een aantal malen als probleem geformuleerd. Enkele keren gaat het om uitzetting van werkloze Turken, die al lange tijd in Duitsland wonen en werken (3 artikelen)

Mevlüt Kuru, die al 18 jaar in Duitsland heeft gewerkt, maar door een hartaanval op het werk in een ziekenhuis was opgenomen, is kort na zijn terugkeer uit het ziekenhuis door de politie aangezegd Duitsland te verlaten, omdat hij 'voor Duitsland niet meer bruikbaar' was.
(Hürriyet 29 juni 1982; vergelijk ook Milliyet 7 juni 1982 op pag. 32).

Zowel de Milliyet, als de Tercüman wijden een artikel aan een oproep van het Turkse Ministerie van Arbeid om bij uitwijzing op grond van een beroep op bijstand te procederen bij een internationaal Hof:

In de vreemdelingenwet staat dat iemand zonder middelen van bestaan uitgewezen kan worden, maar het Europese Verdrag voor sociale en medische hulp stelt dat mensen die 5 jaar in Duitsland verblijven (of 10 jaar wanneer ze na hun 55ste zijn gekomen) niet alleen op grond van het aanspraak maken op een sociale uitkering, mogen worden uitgewezen. Het Ministerie van Arbeid adviseert in voorkomende gevallen contact op te nemen met de arbeidsattaché's.
(Tercüman 5 juni 1982; ook Milliyet 5 juni 1982)

De twee andere gevallen van (dreigende) uitzetting die in de kranten als problematisch naar voren worden gebracht betreffen Nederland. Het gaat om de uitzetting van een groep in België wonende Turken die zonder de benodigde papieren in Nederland werkte (zie pag. 100) en de dreigende uitzetting van een gescheiden Turkse vrouw.

De Nederlandse bevolking heeft zich de zaak aangetrokken van Ayse Çalhan, die zich na haar scheiding tot de politie heeft gewend om zelf met haar twee kinderen in Nederland te kunnen blijven. Het Ministerie van Justitie heeft haar verblijfsvergunning ongedaan gemaakt en haar aangezegd dat zij én haar kinderen het land uit moeten. Maar inmiddels is een wetsvoorstel in behandeling waarin de verblijfsvergunning van vrouwen niet meer van hun man afhankelijk is. Mensen uit Ayse's woonplaats Oosterhout hebben haar laten onderduiken en willen van staatssecretaris Scheltema voor haar een verblijfsvergunning. De situatie van Ayse heeft in Nederland ruime aandacht gekregen in de pers.
(Milliyet 27 juni 1982)

De uitzetting en uitlevering van Turken die als 'criminelen', 'terroristen', 'anarchisten' en 'extremisten' worden aangeduid, wordt minder éénzijdig als probleem gepresenteerd. In veel gevallen gaat het om zakelijke, min of meer neutrale berichtgeving. Soms wordt het wel in één adem genoemd met wel als problematisch weergegeven zaken. Terwijl in andere gevallen eerder de suggestie wordt gewekt dat het niet-uitleveren van deze mensen aan

Turkije als negatief wordt beoordeeld.

In een artikel in de Tercüman met als thema de vreemdelingenhaat (zelfverbranding Semra Ertan, reactie van politicus daarop, demonstratie tegen vreemdelingenhaat) komt ook een wetsvoorstel van CDU/CSU aan de orde:

CDU/CSU dienen een voorstel in waarin uitzetting mogelijk is van buitenlanders die betrokken zijn bij verdovende middelen of werken in verboden extremistische organisaties of zich schuldig maken aan overtreding van de wet op demonstraties, vergaderingen en verenigingen. Het CDU zegt dat er 80.000 extreem linkse en 30.000 extreem rechtse buitenlanders in de BRD zijn.
(Tercüman 4 juni 1982)

In de BRD worden naar verwachting nog 6 terroristen vrij gelaten om wiens uitlevering Turkije had gevraagd. Turkije kon niet beloven dat ze niet met de doodstraf berecht zouden kunnen worden. Er waren al twee moordenaars vrij gelaten.
Verder zijn er nog 47 terroristen van wie de uitlevering gevraagd is door Turkije (allen met naam én beschuldiging genoemd).
(Milliyet 27 juni 1982)

Ook beperking van de gezinshereniging wordt enkele malen als probleem genoemd (6 artikelen); soms in het algemeen en een aantal keer naar aanleiding van de (plannen tot) verlaging van de leeftijd van kinderen die voor gezinshereniging in aanmerking komen in Duitsland.

Het Duitse onderwijs wordt gebruikt om de Turkse kinderen aan te passen; het aantal leerlingen van buitenlandse arbeiders neemt toe, en wat doen ze? Ze verlagen de leeftijd om binnen de gezinshereniging te vallen. Zo blijven alleen kinderen tot 6 jaar over en we hoeven er niet aan te twijfelen dat deze alleen maar zullen 'verduitsen'.
(commentaar van Altan Deliorman in Tercüman 3 juni 1982; vergelijk ook ingezonden brief Hürriyet 10 juli 1982; pag. 32).

2.3. Problemen rond definitieve terugkeer

Ook problemen rond definitieve terugkeer naar Turkije komen regelmatig aan de orde (37 artikelen). Vrees voor gedwongen terugkeer is het (achterliggend) thema van veel van deze artikelen. Daarnaast wordt ook aandacht besteed aan de problemen van Turken die definitief zijn teruggekeerd of willen terugkeren naar Turkije.

Het merendeel van de artikelen gaat over de situatie van Turken in West-Duitsland (2 artikelen over België en 2 over Nederland). Ongeveer eenderde van de artikelen zijn lezersbrieven¹⁾.

1) Hürriyet: 9 lezersbrieven; Milliyet: 4; Tercüman kent geen lezersbrievenrubriek.

Gedwongen terugkeer is een belangrijk thema in de artikelen.

Ik ben in 1961 naar Duitsland gestuurd en heb er toen erg hard gewerkt, en lang (12 uur per dag). Maar nu wil men ons uit het werk gooien en naar Turkije terugsturen. Het is erg dat mensen zoals Semra zichzelf moeten verbranden om zulke wantoestanden aan de kaak te stellen.

(lezersbrief, Hürriyet 11 juli 1982)

Gedwongen terugkeer wordt in verband gebracht met de vreemdelingenhaat, werkloosheid en economische crisis en met het Duitse overheidsbeleid. Verscheidende Duitse bewindslieden, politici en politieke partijen verklaren uitdrukkelijk dat er geen gedwongen terugkeer mag plaatsvinden. Tegelijkertijd benadrukken ze dat de Turken moeten kiezen tussen terugkeren of integreren (zie ook p.31ev) en dat terugkeer moet worden gestimuleerd.

De SPD heeft alle krachten opgeroepen om de vreemdelingenhaat te bestrijden. Verder moeten buitenlanders niet gedwongen worden terug te keren, maar we moeten zorgen dat ze terug willen keren (Milliyet 1 juli 1982)

Dergelijke pogingen tot geruststelling kunnen niet iedereen overtuigen:

Premier Uluşu zegt dat hij geen gedwongen terugkeer wil, maar wat moet je als je ontslagen wordt en niet genoeg werkloosheids-geld krijgt? In Turkije ben je niet verzekerd voor ouderdomsgeld, in Duitsland krijg je pas pensioen met je 65ste. Allemaal problemen waar onze regering zich mee bezig moet houden. (lezersbrief, Hürriyet 21 juni 1982)

Het stimuleren van terugkeer door middel van premies en het niet verlengen van verblijfs- en arbeidsvergunningen voor mensen die tussen 1 en 3 jaar in Duitsland zijn, zijn toch verkapte dwangmiddelen. Als de 'specialisten' nu eens naar de Turken zelf hadden geluisterd, waren er nog wel andere ideeën. Ik noem er enkele:

- onbeperkte teruggave van arbeiders- en werkgeverspremies;
- werkloosheidsgeld van 1 jaar ineens;
- 2 jaar proeftijd in Turkije met mogelijkheid terug naar Duitsland te komen;
- uitbetaling van de spaargelden waar de eigenaar recht op heeft;
- geen enkele dwang om terug te keren;
- voorbereiding van werkgelegenheid in Turkije voordat mensen terug gaan.

De huidige voorstellen zijn alleen maar een zoethoudertje.

(commentaar van Murat Çulcu en Milliyet 19 juni 1982)

Eerder is al aandacht besteed aan de berichten in de kranten over uitzetting in geval van werkloosheid en/of beroep op de bijstand (p. 39). Naast problemen rond gedwongen terugkeer en het overheidsbeleid om terugkeer te stimuleren komen problemen van Turken die definitief naar Turkije (willen) terugkeren aan de orde. Zo wordt melding gemaakt van problemen met het terugkrijgen van betaalde premies, van problemen aan de Turkse grens met de invoer van huisraad, uitzet en auto en van problemen met het opbouwen

van een bestaan in Turkije.

Ik werk al 17 jaar in Duitsland en wil vervroegd met pensioen. De ingehouden pensioenpremies worden niet teruggegeven, maar dat zou geregeld moeten worden voor mensen die definitief terugkeren. Mijn dochter is na haar huwelijk definitief naar Turkije teruggekeerd; ze wil pensioenpremies van 10 jaar terugkrijgen. Ze heeft het verschillende keren geprobeerd, maar nog steeds geen reactie gekregen. Bij haar verhuizing van Duitsland naar Turkije waren er aan de grens verschillende perikelen met de huisraad. Tenslotte wordt de definitieve terugkeerder maar koeltjes ontvangen door de Turkse banken, waar hij toch zijn waardevolle deviezen belegt.

(lezersbrief in Hürriyet 10 juni 1982)

Als de Turkse staat de investeringen (en beleggingen) nu eens onder controle had en werk had voor de arbeiders uit het buitenland. Het is beter om met ere terug te keren. Maar in Turkije is nog veel corruptie.

(lezersbrief Milliyet 7 juni 1982)

Er wordt verschillende malen benadrukt dat terugkeerpremies een recht zijn: er is toch jaren premie betaald. Ook wordt een enkele maal voorgesteld dat terugkeerders door een arts zouden moeten worden onderzocht en dat de achteruitgang van de gezondheid moet worden vergoed. Bij de overwegingen voor terugkeer komen twee punten regelmatig terug, namelijk de economische crisis en werkloosheid en de toenemende vreemdelingenhaat en anti-stemming tegen Turken. In veel artikelen is sprake van een druk om terug te keren: we moeten wel teruggaan. Ook de overwegingen die teruggaan onmogelijk of onaantrekkelijk maken zijn voornamelijk 'negatief' van aard: geen werk in Turkije, Turkije wil ons misschien niet terug, geen oudersdomgeld in Turkije, geen of onvoldoende terugkeerpremies.

In twee artikelen wordt het huwelijk van meisje genoemd als aanleiding om definitief naar Turkije terug te keren. Eénmaal wordt gesteld dat terugkeren moeilijk is omdat de kinderen hier op school zitten.

De keuze tussen deze twee kwaden valt niet altijd hetzelfde uit.

2.4. Problemen in het onderwijs

Onderwijs wordt in de Turkse kranten een aantal maal als probleem genoemd (20 artikelen)¹⁾. In verschillende artikelen wordt het onderwijs in het algemeen als probleem genoemd, bijvoorbeeld in een opsomming van problemen van Turken of van actiepunten van een organisatie van Turken.

1) Hiervan gaan 7 artikelen niet over West-Duitsland: 5 over Nederland en 2 over België

In Almelo zijn verkiezingen geweest voor de buitenlanderscommissie, een adviescommissie voor de gemeenteraad. De gekozen Turk Atabek zei, dat de gekozen leden over 4 jaar desgewenst lid kunnen worden van de gemeenteraad. De commissie wil de strijd aangaan tegen de problemen van de buitenlanders. Op de eerste plaats komt het onderwijs voor de tweede generatie.

(Milliyet 5 juli 1982)

Ook het onderwijs in de eigen taal, cultuur en godsdienst wordt een aantal maal genoemd, vooral het stopzetten van Turkse lessen en het tekort aan Turkse onderwijzers worden als probleem genoemd.

We horen dagelijks 'Ausländer Raus'. Ze willen ons eruit gooien, maar wat willen ze met onze kinderen doen? Nu hebben ze ook al per 1 augustus 1982 de Turkse klassen opgeheven. Onze kinderen hebben toch cultuur, het Turks nodig? Als ze terugkeren in Turkije zullen ze te horen krijgen: 'Ben je Duitser geworden?'
(ingezonden brief in Hürriyet 17 juni 1982)

Overigens wordt ook eenmaal geklaagd over gebrek aan belangstelling voor het eigen taalonderwijs:

Onderwijzers proberen voor 600 kinderen taal- en cultuurlessen te geven. In Antwerpen is weinig belangstelling voor onderwijs in de eigen taal. De onderwijzers zeggen: Als de ouders hun kinderen naar de koranlessen sturen moeten ze ze ook naar de lessen in de eigen taal sturen.
(Hürriyet 12 juni 1982 Benelux-bijlage)

Ook wordt als probleem genoemd dat het onderwijs de kinderen wil 'verduitsen' (zie pag. 40) en dat er plannen zijn voor gescheiden onderwijs aan Duitse en Turkse kinderen.

De CDU-minderheidsregering van West-Berlijn wil buitenlandse kinderen uit gemengde klassen halen en helemaal apart zetten. Het protest tegen de maatregelen van de regering van Berlijn 'neemt toe. Demonstraties van leerlingen, leraren en ouders. De SPD steunt de eisen
(Milliyet 23 en 25 juni 1982)

Twee maal wordt de afhoudende of negatieve houding van Nederlandse ouders genoemd (zie pag. 43). In meerdere artikelen worden problemen met het volgen van hoger onderwijs genoemd: verblijfsrechtelijke problemen, financiële problemen, de moeilijke combinatie werken-studeren en het tekort aan beschikbare plaatsen op speciale opleidingen voor buitenlanders.

Murat Demirhan kwam in 1972 naar Nederland om te studeren. Hij heeft allerlei klusjes gedaan, van vuilnisman, slachter tot kelner toe. Hij heeft 3 jaar op de Erasmusuniversiteit gestudeerd, maar door financiële omstandigheden is hij daar mee gestopt. Hij heeft naast

zijn baantjes voor computerprogrammeur en -operator gestudeerd.
 Hij wil echter nog verder.
 (Tercüman 29 juni 1982)

In verschillende artikelen wordt het onderwijs juist tamelijk positief behandeld: vermeldingen van het goed gevolg afgelegde cursussen en opleidingen, een reportage over een school e.d.

2.5. Werkloosheid

Werkloosheid of ontslag(dreiging) wordt een aantal maal als probleem vermeld (17 artikelen). Het komt bijvoorbeeld in relatie tot de vreemdelingen-^{**} haat en terugkeer aan de orde.

Een aantal keer wordt vermeld dat er Turken zijn ontslagen.

Wasserij Snel (Utrecht) wilde 17 Turkse vrouwen ontslaan, maar kreeg geen toestemming van het Gewestelijk Arbeidsbureau. Nu kregen ze ontslag wegens langdurige ziekte. Met behulp van vakbond en advocaten hebben de vrouwen een gerechtelijke zaak van hun ontslag gemaakt.
 (Hürriyet 26 juni 1982, Benelux-bijlage).

Een keer gaat het om de uitzichtloze positie van buitenlandse jongeren.

Een onderzoek aan de Universiteit van München heeft aangetoond dat buitenlandse jongeren wel bereid zijn zich aan te passen, maar dat de maatschappij hun daarvoor geen kansen geeft. De uitzichtloosheid op werk (na een moeilijke onderwijsloopbaan) drijft hen naar de sfeer van kortlopende baantjes en (semi)criminele activiteiten. Daardoor zullen ze nooit via een normale manier normale banen krijgen.
 (Milliyet 3 juli 1983)

In een ingezonden brief wordt melding gemaakt van discriminatie bij het vinden van werk.

Ik lijk op een Joegoslaaf. Als ik zou zeggen dat ik een Joegoslaaf was, zou ik wel eerder werk krijgen.
 (lezersbrief in Hürriyet 1 juni 1982)

Soms wordt aandacht besteed aan de problemen van werklozen zoals de teruggave van premies e.d. bij definitieve terugkeer naar Turkije, dreigende uitzetting of de vacantieregeling.

** Zie pagina 39

Ook op pag. 32, 34 en 35 komt het al aan de orde in voorbeelden.

Een Turks comité in Oldenzaal is aan het werk voor haar 2500 landgenoten. Zij heeft bijvoorbeeld al geijverd voor een vacantie van 6 weken voor werkloze Turken.
(Tercüman 26 juni 1982)

2.6. Huisvestingsproblemen

Problemen op het gebied van de huisvesting komen ook in de Turkse kranten aan de orde, vooral in de Hürriyet en de Milliyet (16 artikelen). Opvallend is het relatief kleine aantal artikelen over huisvestingsproblemen in West-Duitsland (slechts 4). 8 artikelen gaan over België, waaronder een serie van 4 artikelen in de Hürriyet over de huisvestingssituatie in Brussel. Naar aanleiding van een grote brand in St. Josse, waarbij 14 Turken om het leven kwamen. (Hürriyet 11 t/m 14 juni 1982)¹⁾
Vooral problemen bij het vinden van huisvesting en de slechte kwaliteit van de huizen waarin Turken wonen komen aan de orde.

Wegens drie redenen worden aan buitenlanders in België geen huizen verhuurd:

1. uit racistische motieven, buitenlandershaat;
 2. omdat buitenlanders vaak veel kinderen hebben en veel geluids-overlast veroorzaken;
 3. uit vrees dat de huizen snel achteruit zullen gaan.
- Als je telefoneert naar een geadverteerd huurhuis vragen ze eerst uit welk land je komt, en dan hebben ze geen huis meer te huur. De huizen in St. Josse (één van de Brusselse gemeenten) dateren uit 1929 en zijn niet meer renoveerbaar. Het Onthaal Comité Gastarbeiders België zegt dat er van de Turken geprofiteerd wordt. De Gemeente heeft geen controledienst.
(Hürriyet 13 juni 1982)

2.7. Diverse regelingen

In 15 artikelen wordt gewezen op problemen met verschillende regelingen, vooral op het terrein van de sociale zekerheid. Zo besteden alle drie de kranten aandacht aan verlof gedurende de verkorte militaire dienst in Turkije.

Het Ministerie van Arbeid in Ankara laat weten dat degenen die voor een periode van 2 maanden hun militaire dienstplicht vervullen en geen onbetaalde verlof krijgen zich moeten wenden tot het arbeidsgerecht.
(Hürriyet 20 juni 1982; ook Milliyet 20 juni en Tercüman 20 en 21 juni 1982)

1) Van de resterende artikelen gaan er 3 over Nederland en 1 over Zwitserland

Een paar maal gaat het om problemen rondom ziekte: ondanks ziekte toch goedgekeurd en problemen met vergoeding van ziektekosten tijdens ziekte in Turkije.

Alibek Erilki is 6 jaar ziek. Heeft alle doctoren en ziekenhuizen gezien. Is echter door de verzekeringsambtenaar goedgekeurd. Is in beroep gegaan. Vindt dat er een comité opgericht moet worden tegen zulke ambtenaren.

(Hürriyet 19 juni 1982, Benelux-bijlage Nederland)

Verder komen de volgende regelingen aan de orde: de voor Turken ongunstige pensioenleeftijd, de verlaging van de leeftijd van kinderen voor kinderbijslag, geen kinderbijslag voor asielzoekers en de werkgevers- en werknemerspremies die vanuit Zwitserland naar Turkije worden overgemaakt. Ook autoverzekeringen komen een keer aan de orde.

De grootste verzekeringsmaatschappij van België en Frankrijk Assurance Generale de France, verzekert vanaf 1 juli 1982 geen auto's meer van Turken, Grieken, Marokkanen, Tunesiërs en Algerijnen, omdat ze slecht zouden rijden. Voor een beperkt aantal buitenlanders kan dat nog wel, maar de voorwaarden zijn veel strenger: minstens 5 jaar verblijf in België, zelf een zaak hebben, 5 jaar rijbewijs en elk jaar verzekeringspremie betalen. Negatieve reacties hierop van Turken.

Een andere maatschappij, Touring Assistance, maakt bekend dat de verzekering van deze maatschappij maar tot aan de Bulgaarse grens geldt.

(Milliyet 27 juni 1982)

2.8. Overige problemen

Een aantal maal wordt in de kranten, meestal door een commentator of lezer, de Turkse overheid verweten zich weinig aan te trekken van de problemen van de Turkse arbeiders in Duitsland (West-Europa), nauwelijks iets voor hen te doen en hen alleen te zien als leveranciers van deviezen.¹⁾

We hebben alle Duitse reacties op de dood van Semra Ertan vernomen. Wat zei het consulaat van Hamburg? Semra was ziek! Nog steeds bekomen de Turkse autoriteiten zich niet over ons, deviezenmachines. We storten b.v. grote bedragen in Turkije in bedrijven, die niet onder staatscontrole staan. Toen we begonnen, was 1 DM 2,3,4 maximaal 5 TL, en nu al zo'n 65 TL. Wat doet de staat voor haar arbeiders? Schulden van banken worden met één besluit kwijtgescholden, maar onze zaken blijven daar buiten.

(ingezonden brief uit Zwitserland, Hürriyet 15 juni 1982)

1) Hieruit mag overigens geenszins de conclusie worden getrokken dat in de Turkse kranten het regime in Turkije wordt aangevallen. Voor zover dat in de door ons geselecteerde artikelen is na te gaan (nieuws over Turkije valt daarbuiten!) worden eerder tegenstanders van het regime aangevallen.

In de kranten worden soms bepaalde groepen Turken en hun activiteiten als probleem genoemd: vluchtelingen en extreem linkse Turken die anti-Turkse propaganda voeren, het Armeense terrorisme en Turkse christenen die niet om geloofsredenen maar om economische redenen politiek asiel willen.

Ulusu spreekt met vertegenwoordigers van de Turkse arbeiders in Duitsland onder andere over de vreemdelingenhaat, terugkeer, onderwijs, arbeidersbedrijven en staatsgarantie daarvoor. Ook over uit Turkije gevluchte mensen die anti-Turkse propaganda bedrijven. De arbeiders stelden voor hun paspoorten ongeldig te verklaren. (Tercüman 13 juni 1982)

In een paginagroot artikel in de Haagse Courant van zaterdag jl. is bekend gemaakt dat de zogenaamde Turkse christenen niet om geloofsredenen, maar om economische redenen asiel willen. Deze Turkse christenen hebben in 1979 de St. Janskerk in Den Bosch bezet om de aandacht te trekken. Maar onderzoek van staatssecretaris Haars wees uit dat hun verhaal niet klopten.

Nu komt ook de Haagse Courant met gegevens dat de verhalen van deze Turkse christenen verre van waar zijn. (Milliyet 24 juni 1982)

Problemen op het terrein van de godsdienst worden een enkele keer genoemd in de Hürriyet en Milliyet: het gaat om een gebrek aan voldoende godsdienstleraren, voorgangers en moskeeën.

Op een door de Stichting Buitenlandse Werknemers Twente georganiseerde informatiebijeenkomst met de consul en ambassadefunctionarissen wordt als laatste punt problemen met betrekking tot de godsdienst naar voren gebracht: Momenteel zijn er 40 voorgangers en 110 moskeeën in Nederland. Volgens een wet van 1920 kunnen de ouders van 10 kinderen godsdienstonderwijs vragen. Wij zijn met gebruik van deze wet begonnen er aan te werken.

(Hürriyet 12 juni 1982, Benelux-bijlage)

Van de overige problemen die genoemd worden alleen nog twee Nederlandse voorbeelden.

De Zaandamse Turkse markt, die 7 jaar bestaat gaat verdwijnen. Tegen de verdwijning van deze markt, die wel 10.000 bezoekers trekt, ook uit andere landen, is een comité een actie begonnen. (Tercüman 30 juni 1982; ook in Hürriyet 26 juni 1982)

In Nederland zijn 54.000 gezinnen die hun schulden (vooral credieten en hypotheek) niet kunnen betalen. Onder hen zijn ook Turken. (Hürriyet 26 juni 1982, Benelux-bijlage).

3. Informatie

In deze paragraaf gaat het om de vraag in hoeverre en waarover de Turkse kranten hun lezers informatie verstrekken over hun rechten en plichten. Het is moeilijk om de grens te trekken tussen informatie en beleidsvoornemens. Ter verduidelijking een aantal voorbeelden van artikelen over Nederland, die niet tot de categorie 'informatie' zijn gerekend: aankondiging van een wetswijziging die het mogelijk moet maken dat buitenlanders in overheidsdienst werken, vermelding van een wetsvoorstel om de Volksunie te kunnen verbieden en een wetsvoorstel waardoor de verblijfsvergunning van gehuwde vrouwen niet meer van hun man afhankelijke zal zijn. Deze artikelen zijn buiten beschouwing gelaten omdat ze geen informatie geven over feitelijke rechten en plichten, maar over mogelijke rechten en plichten van Turken in de toekomst.

In totaal 59 artikelen zijn tot de informatie-categorie te rekenen. In de meeste gevallen gaat het om informatie die specifiek van belang is voor Turken in West-Europa. In meerdere artikelen wordt informatie gegeven over de invoering van de visumplicht in Zwitserland en de verandering van de visumregeling van West-Duitsland. Eveneens in meerdere artikelen worden de lezers gewezen op allerlei zaken die in orde moeten zijn bij een vakantiereis naar Turkije. Enkele andere onderwerpen waarover informatie wordt gegeven zijn: douaneregelingen voor terugkeerders, de nieuwe asielwet in West-Duitsland verandering van het toelatingsbeleid voor Turkse christenen in Zweden, verlof tijdens dienstplicht in Turkije e.d.

We zullen wat uitgebreider ingaan op de informatie die relevant is voor Turken die in Nederland wonen. De al genoemde informatie over visumregelingen is van belang in verband met doorreis en eventueel familiebezoek.

Vrijdag begint de visumplicht in Zwitserland. Deze geldt voor ieder die vanaf vrijdag het land binnen wil. Men moet een retourbiljet overleggen, en het adres van het hotel of een verklaring van de politie in geval men bij privé mensen verblijft.
(Hürriyet 11 juni 1982)

Handelslieden, TIR-chauffeurs en buschauffeurs die vaak Duitsland in- en uitgaan krijgen een visum van 1 jaar; ze mogen in totaal 3 maanden in Duitsland verblijven. Zo er ook een transitvisum voor 1 jaar. Deze regeling is eind mei ingegaan.
(Milliyet 11 juni 1982)

Ook de artikelen waarin gewezen wordt op de noodzaak de papieren in orde te hebben voor een vakantie naar Turkije zijn van belang:

Het Ministerie van Arbeid waarschuwt Turken die op vakantie naar Turkije komen

- controleer de duur van paspoort, verblijfs- en arbeidsvergunning, en laat die zonodig verlengen;
 - controleer de volledigheid van de papieren die nodig zijn voor vrouw en kinderen;
 - vraag van de werkgever een verklaring dat U op vakantie bent;
 - zorg voor ziekenfondspapieren die geldig zijn voor alle landen waar U doorheen reist;
 - vergeet niet een uitreis papier voor Turkije te halen tijdens Uw vakantie;
 - stuur in geval van ziekte binnen 3 dagen bericht aan werkgever én ziekenfonds;
 - zorg op tijd voor de benodigde papieren als U Uw vrouw en/of kinderen voor de eerste maal mee wilt nemen;
 - bij verlies van paspoort en andere papieren kan het veel tijd kosten om nieuwe te krijgen, let U dus goed op;
 - vergeet niet rijbewijs en autopapieren als U per auto reist, denk ook aan de verzekeringspapieren die ook voor Turkije geldig moeten zijn.
- (Milliyet 3 juli 1982)

In een aantal artikelen wordt informatie gegeven over invoerbepalingen voor definitieve terugkeerders:

Het Ministerie van Douane en Monopolie maakt bekend dat definitieve terugkeerders hun huisraad de grens over mogen (laten) brengen zonder te controleren of aan alle terugkeer-voorwaarden is voldaan. Doen ze dat echter een tweede keer dan zal die controle wel plaatsvinden.

(Tercüman 17 juni 1982)

In de Hürriyet wordt in een tweetal artikelen aandacht besteed aan de huursubsidie:

In Nederland bestaat de gedachte dat elke huurder een bepaald gedeelte van zijn inkomen voor huur kan reserveren. Als de huur in verhouding tot de inkomsten (te) hoog is kun je een beroep doen op 'individuele huursubsidie'. Voorwaarden: afzonderlijke woning (eengezins-, eigen voordeur, keuken, toilet en douche) of wooneenheid (d.w.z. één of tweepersoons), maar niet voor kamerbewoners. Elk jaar opnieuw aanvragen tussen 1 juli en 1 oktober, vaak verlengd tot 31 december. Hoogte is afhankelijk van inkomen en de hoogte van de huur.

(Hürriyet. 12 juni 1982, Benelux-bijlage)

Bij de gemeente is een huursubsidiebrochure verkrijgbaar.

Huursubsidie is ook voor buitenlanders.

(Hürriyet 26 juni 1982; Benelux-bijlage)

In de Hürriyet en de Tercüman worden de nieuwe kinderbijslagbedragen vermeld, de Tercüman geeft bovendien de ouden en nieuwe bedragen van de minimum (jeugd)

lonen¹⁾.

De Tercüman besteedt aandacht aan de verkiezingen voor een buitenlandersadviescommissie in de gemeente Harderwijk (datum, tijdstip verkiezingen en wie mogen stemmen) (Tercüman 4 juni 1982)

Ten slotte wordt in een viertal artikelen gewezen op informatiemogelijkheden:

In Amsterdam is van gemeentewege een informatiekantoor geopend voor sociale, educatieve, beroeps- en uitkeringsproblemen. Regulierdwarsstraat 90, tel. 221315 (Hürriyet, Benelux-bijlage 10 juli 1982)

R.O.Z. zendt elke zaterdag een 10-minuten durend programma in het Turks uit, verzorgd door de Limburgse Immigratie Stichting. (Hürriyet, Benelux-bijlage 3 juli 1982)

Per 1 september opent er een Vereniging voor Hartziekten in Rijswijk. Voorzitter Dick Koning: onze vereniging is er niet alleen voor Nederlanders, ook voor buitenlanders waaronder Turken. Informatie: 070 - 903169 (Tercüman 10 juni 1982)

Door het Ministerie van Arbeid is een gids uitgegeven voor arbeiders in het buitenland. De gids waarschuwt de Turken zich niet te laten verleiden door separatistische propaganda. Ze adviseert de arbeiders respect te hebben voor de gewoontes en gebruiken van het ontvangstland, de taal ervan te leren en bij eventuele problemen de Turkse vertegenwoordigers in te schakelen.. (Hürriyet 12 juli 1982)

Het is opvallend dat de Turkse overheid de belangrijkste bron van informatieve mededelingen is, vooral het Ministerie van arbeid in Ankara en de Turkse ambassade in Bonn leveren regelmatig stof voor de artikelen. De Nederlandse en Duitse overheid maken kennelijk minder gebruik van de Turkse kranten als informatie- en voorlichtingskanaal.

4. Beeld van het recht

In deze paragraaf gaat het om de vraag welk beeld de Turkse kranten geven van de rechtspositie van Turkse immigranten in West-Europa.

Wordt het recht vooral als bedreigend gezien, of komt het recht ook aan de orde als mogelijkheid om de positie te verbeteren?

We zullen deze vraag eerst proberen te beantwoorden voor een aantal specifieke terreinen. Aan het slot van de paragraaf komt het beeld dat Turkse kranten van het recht in het algemeen geven aan de orde.

1) Hürriyet 10 juli 1982, Benelux-bijlage; Tercüman 12 juni 1982

4.1. Verblijfsrecht

Veel verblijfsrechtelijke thema's zijn in het voorgaande al aan de orde geweest. In 132 artikelen komen dergelijke onderwerpen aan de orde. Van de 221 artikelen die op de een of andere manier over 'recht'gaan, gaat dus bijna 60% over verblijfsrecht. In veel van deze artikelen gaat het min of meer om neutrale berichtgeving. Wanneer een oordeel wordt gegeven over het vreemdelingenbeleid (of delen daarvan) is dat in de regel negatief. Zo wordt het invoeren of niet opheffen van een visumplicht negatief beoordeeld, evenals beperking van de mogelijkheden tot gezinshereniging. Ditzelfde geldt voor uitzetting wegens met name werkloosheid en gedwongen terugkeer. Eerder is al opgemerkt dat de mening over uitzetting van 'kriminelen', 'asielvragers' en 'terroristen' en hun uitlevering aan Turkije, dubbelzinniger is. Ook over het asielbeleid in het algemeen wordt in mindere mate een mening gegeven, in veel gevallen beperkt men zich tot min of meer neutrale berichtgeving. Wanneer wel sprake is van een mening wordt dit niet duidelijk negatief beoordeeld, vooral de motieven van Turkse asielzoekers worden in twijfel getrokken.

We kunnen concluderen dat verblijfsrecht vooral als bedreiging naar voren komt in de Turkse kranten, zowel in de nieuwsberichten als in commentaren en ingezonden brieven.

4.2. Naturalisatie

Naturalisatie komt niet zo vaak aan de orde (14 artikelen). In de meeste gevallen gaat het om Duitse bewindslieden, politici en politieke partijen die hun mening hierover geven. Met enige variaties komt de opvatting erop neer dat Turken moeten kiezen: óf blijven óf terug gaan. Degenen die blijven moeten als consequentie de Duitse nationaliteit aannemen. (zie bijvoorbeeld Schmidt op p.32). Een enkele maal wordt de mening verwoord dat naturalisatie niet gemakkelijk moet zijn.

In een artikel over wat de HLA (Hamburger Liste Ausländerstop) wil, staat b.v.: het mag geen regel worden dat buitenlanders de Duitse nationaliteit krijgen.
(Hürriyet 5 juni 1982)

Eenmaal wordt gepleit voor een dubbele nationaliteit door mw. Funcke van de bondsregering, (Milliyet 30 juni 1982) terwijl ook eenmaal een dubbel nationaliteit geen oplossing wordt genoemd (door mw. John, senator Berlijn, Milliyet 8 juni 1982).

In één artikel wordt vermeld dat de animo om te naturaliseren terugloopt:

Volgens cijfers van het statistisch bureau van het Ministerie van Sociale Zaken in de deelstaat Baden-Württemberg is er een terugval in het aantal buitenlanders dat definitief wil terugkeren. Slechts 4% wil binnen 3 jaar terugkeren, dit was in 1978 nog 14%. Ook het aantal dat wil naturaliseren is verminderd, in 1978 was dat 17%, nu 14%.
(Milliyet 18 juni 1982)

Alles bij elkaar komen buitenlanders zelf over naturalisatie nauwelijks aan het woord (slechts in twee artikelen). Eenmaal wordt vermeld dat een Iranees die zich wilde laten naturaliseren dit niet voor elkaar kreeg.

De 24 jarige Iranees Umid Zamani wilde zich naturaliseren tot Oostenrijker, maar dat ging niet door, omdat hij de vraag of hij met de politie in aanmerking was geweest onjuist beantwoord zou hebben. Hij had 8 maal schuld bij verkeersfouten en boete betaald, en hij parkeerde nogal eens op verboden plaatsen. De ambtenaar werd becritiseerd in de Kurier, maar Zamani bleef buitenlander.
(Tercüman 6 juni 1982)

In het andere artikel, een ingezonden brief, wordt ingegaan op de vraag waarom Turken niet de Duitse nationaliteit aannemen. Dit is de enige keer dat motieven voor of tegen tegen naturalisatie (in dit geval tegen) aan de orde komen.

De vraag waarom we geen Duitse nationaliteit aannemen moet beantwoord worden met de opmerking dat we Turk zijn en met Turkije ~~immate-~~riële banden hebben.
(open brief aan Ministerie van Justitie Schmude, Milliyet 17 juni 1982; verder wordt in deze brief vooral aandacht besteed aan de vreemdelingenhaat).

Naturalisatie lijkt een thema te zijn waar (Duitse) politici zich meer mee bezig houden dan Turken zelf. Het kader waarin dit onderwerp veelal aan de orde komt lijkt daardoor eerder negatief dan positief (in relatie met gedwongen terugkeer, aanpassing e.d.).

4.3. Rechtspraak

In een beperkt aantal artikelen (27) komen rechtszaken aan de orde (19 zaken). Slechts in weinig gevallen gaat het om rechtszaken tegen Turken, voor het merendeel zijn de rechtszaken aangespannen door Turken. De onderwerpen van deze rechtszaken zijn vrij gevarieerd, wel gaat het in vrijwel alle gevallen om een conflict tussen autochtonen en immigranten (meestal Turken). De twee

artikelen waar dit niet duidelijk het geval is zullen verder buiten beschouwing worden gelaten¹⁾.

Zaken over discriminatie en racisme komen het meest voor (5 zaken, waarvan 4 in Milliyet en 1 in Hürriyet), het gaat hier om: onderzoeken naar de neo-nazistische brochure 'Ausländer-Integration ist Völkermord', en naar prof. Hafen Prehl wegens discriminerende uitslatingen jegens buitenlanders; een Turks sociaal werkster daagt een politiechef voor de rechter, omdat hij opslag wilde wegens het ongemak dat hij heeft van de stank van buitenlanders; drie Duitse leraren hebben de NPD-krant Deutsche National Zeitung en de verantwoordelijk redacteur aangeklaagd wegens vreemdelingenhaat; een groep van 16 personen heeft zich tot het Belgische Hof gewend i.v.m. discriminatie wegens buitenlander zijn en o.a. burgemeester Nols van Schaerbeek aangeklaagd, omdat hij niet wil dat buitenlanders aan de gemeenteverkiezingen deelnemen. Naast deze zaken over discriminatie gaan een aantal zaken over geweld tegen buitenlanders (3 zaken in 5 artikelen): de moord van een 17-jarig Duits meisje op een Turkse taxi-chauffeur en de veroordeling van twee groepen neo-nazi's wegens moord.

Eveneens in drie gevallen gaat het om sociale zekerheid: asielantenn met een tijdelijke status kunnen geen kinderbijslag krijgen (3 artikelen); de rechterlijke beslissing dat er geen bezwaar is tegen bijstandsverlening in de vorm van distributiebonnen in plaats van in geld aan asielzoekers; en een beroep tegen de goedkeuring van een 6-jaar zieke Turk.

Ook ontslagzaken komen aan de orde: het recht op onbetaald verlof bij het vervullen van 2 maanden militaire dienstplicht in Turkije (4 artikelen) en beroep van een groep Turkse vrouwen tegen hun ontslag wegens langdurige ziekte.

In de overige artikelen gaat het om uitlevering aan Turkije, de opheffing van de Turkse markt in Zaandam door de gemeente, de gemeente Rotterdam die Turkse ouders voor de rechter daagt wegens het niet naleven van de leerplicht (2 artikelen) en om de linkse 'Bunte Liste' die een rechterlijk

1) Het gaat hier om een verzoek van een 15-jarige Turk aan de Almelose recht-bank om zijn leeftijd te verhogen (Hürriyet 26 juni 1982) en om een lezers-brief waarin de schrijver vertelt dat hij is beschuldigd van en tot 10 jaar veroordeeld voor een ongeluk, dat hij niet had veroorzaakt, op grond van verklaringen van zijn schoonzuster, die t.g.v. huiselijke problemen vreemdelingenhaat gebruikte in haar uitslatingen voor de rechter. (Hürriyet 12 juni 1982)

verbod op besnijdenis wilde, omdat besnijdenis barbaars en onlogisch zou zijn.

Slechts in weinig gevallen gaat het om rechtszaken tegen Turken (2 zaken, 3 artikelen: door de gemeente Rotterdam en door de 'Bunte Liste'). Voor het merendeel zijn de rechtszaken aangespannen door Turken (10 zaken, 14 artikelen). Hieruit kan overigens niet de conclusie worden getrokken dat Turken actief de rechtspraak gebruiken bij pogingen om hun positie te verbeteren. Turken gebruiken rechtszaken bij hun pogingen hun recht te krijgen vooral als reactie op voor hen ongunstige beslissingen van overheidsinstanties of werkgever. Turkse organisaties worden hierbij niet genoemd, niet genoemd als (mede) initiatiefnemers. Wel wordt tweemaal de vakbond genoemd, terwijl eenmaal wordt gesproken van een groep van 16 personen. De overheid is een belangrijke tegenpartij (8 zaken), ook Duitse individuen en groepen zijn vaak tegenpartij (7 zaken) vooral wanneer het gaat om discriminatie en geweld tegen buitenlanders. In twee gevallen is een werkgever tegenpartij (ontslag).

In ongeveer de helft van de gevallen wordt een rechterlijke uitspraak vermeld. In 5 gevallen is deze uitslag positief voor de betrokken Turk(en) te noemen, terwijl het drie keer negatief uitvalt. Bij de positieve uitspraken gaat het om veroordeling van Duitsers wegens moord op buitenlanders (3 zaken), erkenning van het recht op onbetaald verlof bij vervulling van de korte dienstplicht en om afwijzing van het verzoek om een verbod op besnijdenis. De negatieve uitspraken betreffen het toestaan van uitlevering van Omer Ay die van verschillende fascistische terreurdaden wordt verdacht aan Turkije, het toelaten van bijstandverlening in de vorm van distributiebonnen aan asiel-lanten en het niet betalen van kinderbijslag aan asielzoekers.

Het is opvallend dat het in twee van deze gevallen gaat om Turkse asielzoekers tegen de Duitse overheid; in de zaak waar het gerechtshof toestemming tot uitlevering heeft verleend, heeft de advocaat het Verfassungsgericht gevraagd dit besluit te vernietigen omdat in Turkije gemarteld zou worden. Vooral van de onderzoeken en aanklachten wegens discriminatie en racisme wordt geen uitslag vermeld. Wel komt eenmaal aan de orde dat van de 16 gevoerde processen sinds in België discriminatie, vreemdelingenhaat en racisme strafbaar is gesteld, er nog niet één is afgewerkt.

Om een juist beeld te krijgen van de manier waarop rechtspraak in de Turkse kranten aan de orde komt is het van belang op te merken dat in de kranten de lezers verschillende malen worden aangespoord om in bepaalde gevallen gerechtelijke stappen te ondernemen. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de werkgever onbetaald verlof tijdens de korte militaire dienst weigert, wanneer een Turkse werknemer wordt uitgezet wegens beroep op de bijstand en als onderdeel van de strijd tegen de vreemdelingenhaat en discriminatie. Het is opmerkelijk dat in de twee eerste genoemde ge-

vallen een dergelijke oproep uitgaat van het Ministerie van Arbeid in Ankara, soms wordt hierbij vermeld dat men zich bij eventuele problemen in deze gevallen kan wenden tot de arbeidsattaché.

4.4. Rechtshulp

Rechtshulpverleners worden in de Turkse kranten in 11 artikelen genoemd. De Tercüman wijst tweemaal op de hulp van arbeidsattaché's (zaak indien men geen verlof krijgt voor 2 maanden militaire dienst en beroep tegen uitwijzing wegens beroep op sociale uitkering). De Hürriyet besteedt een artikel aan de mogelijkheid om vreemdelingenhaat voor te leggen aan de Commissie voor de Mensenrechten van de Raad van Europa. Dit kan pas als er een uitspraak is van een gerechtshof van het betreffende land. Er wordt aangeraden dit via een advocaat te doen.

In 5 artikelen komen advocaten naar aanleiding van rechtszaken ter sprake. Het gaat om drie zaken: Met behulp van vakbond en advocaten hebben ontslagen Turkse vrouwen een gerechtelijke zaak van hun ontslag gemaakt. Het vonnis dat asielzoekers geen kinderbijslag kunnen krijgen wordt door de advocaten als 'politiëk' bekritiseerd. De van fascistische terreurdaden verdachte Omer Ay heeft hulp gekregen van SPD-lid en advocaat Mathias Scheer; de advocaat heeft verzocht het rechtelijke besluit dat hij mag worden uitgeleverd te vernietigen, omdat er in Turkije gemarteld zou worden.

De Milliyet vermeldt dat het onderwerp juridische bijstand in de besprekingen tussen Duitsland en Turkije later aan de orde zal komen.

Uit artikelen in een Belgische en een Duitse krant neemt de Milliyet tweemaal uitspraken van rechtshulpverleners over. Een Belgische advocaat zegt dat de criminaliteit onder Turken minder groot is dan bij Belgen.

De voorzitter van het juridisch hulpfonds voor buitenlanders in München stelt dat het geval Semra Ertan een les moet zijn voor alle Duitsers.

De vreemdelingenhaat is ontstaan door een jarenlange halfslachtige politiek. De buitenlanders zijn het slachtoffer van de sociale, economische, juridische en politieke onzekerheid en van de minderwaardige behandeling.

Wat betreft de manier waarop rechtshulpverleners aan de orde komen kunnen geen duidelijke conclusies worden getrokken. Wel kan worden opgemerkt dat rechtshulpverleners niet vaak aan de orde komen en dat alleen advocaten van de 'Turkse partij' genoemd worden en niet die van de tegenpartij.

4.5. Politie

De politie komt niet zo vaak aan de orde (16 artikelen) en dan in de regel nog zijdelings. In een aantal gevallen wordt de politie alleen genoemd, zonder dat er sprake is van een duidelijk negatieve of positieve context. Eénmaal vraagt de politie de medewerking van de Turken wanneer een vermoedelijke Turkse man is overleden aan zware verwondingen (een misdad wordt gevreesd). Verschillende keren wordt vermeld dat de politie een onderzoek is begonnen of arrestaties heeft verricht in zaken van geweld ten opzichte van Turken of buitenlanders. In gevallen dat er een waardering wordt uitgesproken over de politie is dit vrijwel steeds negatief.

Vooraf in de Hürriyet komt verschillende malen aan de orde dat de politie passief is wanneer het gaat om bedreigingen en geweld. Ook wordt de politie in verband gebracht met uitzettingen, opsporing van illegalen en aandringen op invoering van de visumplicht.

4.6. Diverse regelingen

In de Turkse kranten wordt meerdere malen melding gemaakt van regelingen die nadeling zijn voor Turken of waarin hun rechten onvoldoende tot uiting komen. In dit verband kan bijvoorbeeld gewezen worden op het verliezen van opgebouwde rechten bij definitieve terugkeer naar Turkije, dit wordt onrechtvaardig genoemd omdat wel alle premies zijn betaald.

4.7. Het recht als bedreiging

Concluderend zouden we kunnen stellen dat het recht vooral in negatieve zin aan de orde komt. Recht vormt vooral een bedreiging voor Turkse immigranten: vooral de angst voor gedwongen terugkeer naar Turkije die in veel artikelen terugkeert is hier illustratief. De bedreiging die van het recht uitgaat lijkt versterkt te worden door de vreemdelingenhaat en de opstelling van met name Duitse politici. Bescherming door het recht komt in veel mindere mate ter sprake. In die gevallen waarin naar voren komt dat het recht een zekere bescherming biedt, gaat het veel meer om incidentele gebeurtenissen dan om een algemene teneur.

Pogingen om zelf het recht te gebruiken zijn grotendeels verdedigend, als reactie op een ongunstige beslissing. Min of meer actief gebruik van het recht komt sporadisch aan de orde in relatie met discriminatie en vreemdelingenhaat. Overigens is het aandeel van Turken in deze gevallen niet altijd duidelijk. Duitsers dienen een aanklacht in, Justitie onderzoekt de zaak.

5. Conclusies

Aan het eind van dit hoofdstuk met de resultaten van de inhoudsanalyse van de Turkse kranten zullen de belangrijkste bevindingen worden samengevat. Opvallend is de zeer grote aandacht die in de kranten aan de vreemdelingenhaat wordt besteed. Dit wordt als verreweg het belangrijkste probleem voor Turkse immigranten gepresenteerd, met name in West Duitsland. Het wordt ook met veel andere onderwerpen in verband gebracht.

De verblijfsrechtelijke positie wordt ook vaak als probleem genoemd. Er wordt gewezen op de problemen die visumregelingen met zich mee brengen. Beperking van de mogelijkheden voor gezinshereniging wordt als probleem vermeld. Er wordt nogal wat aandacht besteed aan de angst voor gedwongen terugkeer en uitzetting (vooral in relatie tot de vreemdelingenhaat, het Duitse overheidsbeleid, werkloosheid en economische crisis).

De inhoud van de kranten is dubbelzinning waar het gaat om de positie van Turkse asielanten en wat genoemd wordt 'terroristen' en 'extremisten' (vermoedelijk vallen diverse - vooral linkse? - tegenstanders van het regime in Turkije onder deze omschrijving en wellicht ook 'gewone' misdadigers).

De informatie die in de Turkse kranten gegeven wordt over de rechten en plichten van Turkse immigranten lijkt in de meeste gevallen gekoppeld te zijn aan de actualiteit (nieuws, persbericht). Een heel groot deel van de informatie is afkomstig van de Turkse overheid, vooral ook die keren dat de lezers gewezen worden op juridische mogelijkheden om een bepaalde beslissing ongedaan te maken. De Nederlandse en Duitse overheid maken kennelijk minder van de Turkse kranten gebruik als informatiekanal.

Het recht komt met name negatief aan de orde, het beperkt de mogelijkheden. Pogingen om zelf het recht te gebruiken zijn voor een groot deel verdedigend (als reactie op ongunstige beslissing). Min of meer actief gebruik van het recht komt in relatie met discriminatie en vreemdelingenhaat voor, maar hier is de rol van Turken beperkt. Ook het beroep tegen de opheffing van de Turkse markt door de gemeente Zaandam en verweer tegen ontslag zijn hier te vermelden.

Er wordt in de Turkse kranten verreweg de meeste aandacht besteed aan nieuws uit Duitsland. Het is niet ondenkbaar dat de beeldvorming van de Turkse lezers in Nederland hierdoor wordt beïnvloed. Hierbij valt te denken aan de presentatie van vreemdelingenhaat als overweldigend probleem, en aan de beperkende maatregelen van de Duitse overheid (zoals de verlaging van de leeftijd van kinderen die voor gezinshereniging in aanmerking komen. Ook de regelmatige aandacht in de kranten voor het thema gedwongen terugkeer kan hier worden genoemd. Wanneer het beeld van de lezers in Nederland door dergelijk nieuws wordt beïnvloed zouden gevoelens van onzekerheid bij Turkse immigranten over hun positie in Nederland wel eens versterkt kunnen worden. Het kan ook betekenen dat het recht in versterkte mate als bedreiging wordt gezien of dat Turken denken nog minder rechten te hebben dan ze in Nederland hebben.

III. DE WEEKKRANT SURINAME

1. globale beschrijving van het materiaal

In totaal zijn uit de Weekkrant Suriname over de periode oktober 1980 t/m 17 juli 1982 438 artikelen geselecteerd en op kaartjes gezet¹⁾. Het materiaal waarop de inhoudsanalyse is gebaseerd bestaat uit 270 artikelen, waarin ofwel een probleem van Surinamers wordt gethematiseerd, ofwel feitelijke informatie over rechten wordt gegeven, ofwel "recht" op de een of andere manier aan de orde komt (of een combinatie hiervan).

De 270 artikelen die de basis vormen voor de inhoudsanalyse zijn maar een klein gedeelte van alle artikelen die in de Weekkrant Suriname hebben gestaan²⁾. Van deze 270 artikelen zijn er 15 ingezonden brieven en 23 commentaren³⁾. In de Weekkrant Suriname staan regelmatig artikelen die zijn geschreven door een Surinaamse organisatie, zoals De Solidariteitsbeweging Suriname, de LOSON, de werkgroep vreemdelingenbeleid Suriname uit Den Haag en Srefidensie.

Evenals bij de inhoudsanalyse van de Turkse kranten is ook hier voor de verschillende onderdelen van de probleemstelling gebruik gemaakt van een telkens andere selectie van artikelen die elkaar gedeeltelijk overlappen (zie I 5). In 196 artikelen wordt een probleem van Surinamers geformuleerd. De analyse van de problemen is op deze artikelen gebaseerd. Informatie over rechten en plichten van Surinamers in Nederland wordt gegeven in 29 artikelen. Deze artikelen vormen de basis van de paragraaf over informatie. De analyse van het beeld dat de Weekkrant geeft van het recht is gebaseerd op de 127 artikelen waarin "recht" op de een of andere manier aan de orde komt.

-
- 1) Vijf nummers van de Weekkrant zijn niet in de analyse betrokken, omdat ze ontbraken in het door ons gebruikte bestand.
 - 2) Zo zijn bijvoorbeeld uit de nummers van 5, 12 en 19 juni 1982 12 artikelen van de 277 gebruikt.
Gemiddeld zijn per nummer van de Weekkrant 3,2 artikelen in de gebruikte selectie opgenomen.
 - 3) Van deze 23 commentaren zijn 8 redactionele commentaren en 9 columns van Henry Cairo.

2. de problemen

Evenals in het vorige hoofdstuk zal worden begonnen met een beschrijving van wat in de Weekkrant Suriname als problemen voor Surinamers in Nederland wordt gepresenteerd.

Achtereenvolgens zullen de volgende problemen aan de orde komen: discriminatie en racisme, verblijfsrechtelijke problemen, eigen voorzieningen en accommodatie, huisvestingsproblemen, het optreden van de politie, werkloosheid, inspraak en politieke participatie, relaties binnen de Surinaamse gemeenschap in Nederland, het onderwijs en overige problemen.

Tabel 5

Aantal artikelen in de Weekkrant Suriname per probleemcategorie¹⁾

probleem	aantal artikelen
discriminatie en racisme	51
verblijfsrechtelijke problemen	35
eigen voorzieningen	30
huisvestingsproblemen	27
optreden van de politie	24
werkloosheid	14
politieke participatie en inspraak	13
relaties binnen de Surinaamse gemeenschap	11
onderwijsproblemen	8
totaal aantal artikelen waarin een probleem wordt gepresenteerd	196

1) Eén artikel kan binnen meerdere probleem-categorieën zijn ingedeeld. Het betreft alleen artikelen waarin iets als probleem wordt geformuleerd. Het onderwerp verblijfsrecht komt bijvoorbeeld in 47 artikelen aan de orde, in 35 hiervan komt het (deels) als probleem naar voren.

2.1 discriminatie en racisme

Discriminatie, racisme en fascisme worden in de Weekkrant regelmatig als probleem naar voren gebracht (51 artikelen). Discriminatie en racisme worden op uiteenlopende manieren aan de orde gesteld: door de redactie, door de Solidariteits Beweging Suriname, in interviews (b.v. met een kandidaat voor de Tweede Kamer), als conclusie van een vrouwenenheidsdag, in boekbesprekingen, in ingezonden brieven en in aankondigingen en verslagen van acties en manifestaties. Racisme en discriminatie komen soms in algemene zin aan de orde, zoals de volgende voorbeelden laten zien.

"In toenemende mate worden zij het slachtoffer van discriminatie in de zich verhardende Nederlandse maatschappij." ¹⁾
(1. mei 1982, redactioneel commentaar)

"Fascisme en racisme in Amsterdam maken acties noodzakelijk."
(20 maart 1982; kop van artikel waarin manifestatie van Comité Waakzaamheid tegen Fascisme en racisme wordt aangekondigd)

"Er zijn Hollanders die razend worden als je voor hen de deugden van andere volkeren ophemelt. (...) Zij bewegen zich bij voorkeur temidden van hun eigen mensen (...) Slechts de grote betonnen viaducten, de lugubere café's en discotheken waar zwartjes niet binnen mogen en de enorme karakterloze flats interesseren hun."
(26 september 1981; Rabin Gangadin in Weekkrant Suriname literair).

Discriminatie en racisme komen ook concreter aan de orde. Het gaat voornamelijk om discriminatie door de overheid en andere Nederlandse instellingen. Discriminatie en racistisch optreden door de politie komen regelmatig aan de orde (zie hiervoor 2.5: optreden van de politie). Het gemeentelijk huisvestingsbeleid wordt met racisme in verband gebracht (het spreidingsbeleid in Rotterdam en de gemeentepensions in Amsterdam).

"In een manifest eisen zij (belangenorganisaties buitenlandse minderheden, th) de stopzetting van dit als "racistisch" bestempelde beleid, geen apartheid onder het mom van "voorrang", actieve bevordering van de solidariteit tussen buitenlanders en Nederlanders, alsmede een beleid gebaseerd op gelijke rechten, gelijke kansen en opheffing van de achterstand."
(4 april 1981)

Bij een kort geding tegen het woonbeleid van de gemeente Rotterdam demonstreerde een groep Surinamers, Antillianen en Nederlanders buiten het gerechtsgebouw. De volgende leuzen stonden op spandoeken:
"RACISTISCHE SPREIDING NEE"
"STOP APARTHEID"
"VOOR GEEN CENT DIE 16 %"
(28 maart 1981)

1) In dit hoofdstuk is bij de voorbeelden meestal gebruik gemaakt van letterlijke citaten uit de Weekkrant Suriname, in die gevallen zijn aanhalingstekens gebruikt.

"Met deze opzet van de gemeentepensions getuigt de gemeente van de minderwaardige opvatting die zij heeft t.a.v. de buitenlanders en Surinamers. En met dit beleid maakt zij zich schuldig aan een vorm van racisme."

(17 oktober 1981; zie verder bij problemen rondom huisvesting)

Het toelaten van de Nederlandse Volksunie en de Centruumpartij leidt tot protesten:

"NVU en Centruumpartij sporen aan tot rassendiscriminatie"

(24 april 1982; kop van artikel over het beroep dat immigranten-organisaties uit Rotterdam hebben ingesteld bij de Raad van State tegen de beslissing van het Centraal Stembureau Rotterdam om de Nederlandse Volksunie en de Centruumpartij in te schrijven)

Verder komt discriminatie door horeca-instellingen en door de media aan de orde. In de Weekkrant komt één geval van discriminatie bij een sollicitatie aan bod, aan dit geval wordt wel veel aandacht besteed:

(Tijdens het sollicitatiegesprek) "werd mij vrij abrupt gezegd: 'Mevrouw, we zullen er niet omheen draaien. U bezit gewoon alle kwaliteiten voor deze functie, maar we kunnen u niet accepteren omdat u Surinaamse bent'".

(30 mei 1981, interview met Lucy Kortram)

"Er werden twaalf gevallen van discriminatie door werkgevers, arbeidsbureau's en kranten (wegens plaatsing van discriminerende personeelsadvertenties) aangebracht, maar deze zaken werden door de officieren van justitie in vier verschillende gemeenten geponeerd.

Breunissen (van het Suriname Comité, th): "We kregen te horen dat de toen geldende anti-discriminatie wetgeving strafvervolgning onmogelijk maakte. Deze wetgeving is nu aangevuld, waarbij minister De Ruyter van onze argumenten gebruik heeft gemaakt. Vandaar dat we de affaire rond Lucy Kortram (de afgewezen sollicitante uit het interview hierboven, th) zien als een testcase voor het beleid dat in de minderhedennota is vastgelegd. Als dit geen discriminatie is, weet ik het niet meer".

(30 juni 1981)

Het gedrag van rechterlijke instanties bij de bestrijding van discriminatie leidt ook in enkele gevallen tot kritiek: ze doen er weinig aan of ze maken zich zelf schuldig aan discriminatie.

"ook uit zijn artikel (Jan Hoens, th) blijkt dat de rechterlijke macht, het Openbaar Ministerie en de politie een wat merkwaardige distantie tonen waar het de vervolging van rassendiscriminatie betreft."

(4 december 1981, bespreking Ars Aequi-nummer door Hugo Fernandes Mendes)

Zaak tegen disco "Biblos", aangespannen door de Vereniging tegen rassendiscriminatie is uitgesteld. Het commentaar van de voorzitter van deze vereniging: dit is discriminerend, zulk soort zaken worden vaker uitgesteld.

(19 december 1981)

Het hierboven geschetste beeld van de manier waarop discriminatie en racisme in de Weekkrant aan de orde komen is overheersend. Een enkele keer zijn ook enigszins andere geluiden te horen. Surinamers discrimineren zelf ook en het valt wel mee met de discriminatie.

In een ingezonden brief protesteren een Turk tegen een kop uit de Weekkrant:

"Funktionaris gaat als Turk tekeer".

De redactie maakt excuses.

(7 november 1981)

Ingezonden brief van een Nederlandse jongen over discriminatie door een overwegend Surinaamse badmintonclub. Hij mocht geen lid worden ("we nemen geen leden meer aan"), het Surinaamse buurmeisje met wie hij was meegekomen wel.

(11 april 1981)

"We hebben het altijd over de discriminatie van de blanken tegenover ons, maar onze eigen samenleving kent vreselijk veel discriminatie. Creolen discrimineren Hindoestanen, andersom komt ook voor, de Djuka's en de Guyanezen worden in Suriname gediscrimineerd. De Djuka's omdat ze m  r Bosnegers zijn en de Guyanezen worden behandeld als de gastarbeiders in Nederland.

Ik heb me nooit gediscrimineerd gevoeld in Nederland. Als je je goed weet aan te passen - en daar kun je best jezelf bij blijven - dan ken je geen discriminatie."

(22 augustus 1981; Orsine Nicol in interview)

In concrete gevallen van discriminatie of racisme, die in de Weekkrant naar voren komen, worden vooral twee strategieën vermeld. Aan de ene kant protesten van (Surinaamse) organisaties, en (daarnaast) protest via de juridische weg door het indienen van een klacht, in beroep gaan tegen de gewraakte beslissing, het aanspannen van een kort geding e.d.

Ook in de artikelen waar discriminatie en racisme in meer algemene zin aan de orde komen, wordt vaak verwezen naar juridische mogelijkheden.

Zo pleiten 58 Nederlandse en buitenlandse organisaties in een scherpe verklaring tegen fascisme en discriminatie, onder andere voor een verscherpte toepassing van het wettelijk verbod op rassendiscriminatie en het verscherpen van de wetgeving waar deze tekort schiet.

(16 mei 1981)

"Het is te hopen dat personen die zich gediscrimineerd voelen zich hierdoor niet laten ontmoedigen om desondanks een klacht in te dienen en erop te staan dat hiervan proces-verbaal wordt opgemaakt"

(Hugo Fernandes Mendes, 5 december 1981)

Een aantal malen wordt de overheid verweten dat haar beleid het racisme eerder bevordert dan tegengaat:

"Wij vrezen dat de nieuwe regeling (inzake toelating en vestiging van Surinamers tot Nederland, th) koren op de molen is van dit opkomend racisme. Een goed beleid ten aanzien van etnische groepen in een multi-culturele samenleving legt het accent op de wijze waarop inheemse en uitheemse bewoners van Nederland samen een ontwikkeling kunnen doortrekken naar een werkbare en leefbare samenleving, en niet op het op basis van vreemdelingenrecht onderscheiden van bepaalde categorieën. Daarom moeten ook de Surinaamse illegalen gelegaliseerd worden!"

(11 december 1980, Solidariteits Beweging Suriname)

In verband met het spreidingsbeleid wordt gesteld dat de gemeente juist moet optreden tegen racisme en vooroordelen, in plaats van met haar beleid voedsel geven aan het vooroordeel dat buitenlanders de bron van alle ellende zijn in bepaalde wijken.

(28 maart 1981)

Een grote concentratie van buitenlanders gaat niet ten koste van de leefbaarheid in de wijken; de problemen waren er al (namelijk onvoldoende sociale woningbouw, verpaupering en verkrotting, niet-adequate welzijns- en onderwijsvoorzieningen).

(4 april 1981)

In verband met opheffen van extra onderwijsfaciliteiten voor in Den Haag schoolgaande Surinaamse en Antilliaanse kinderen wordt erop gewezen dat "Jeugd zonder doel legt kiem voor fascisme".

(30 mei 1981)

Eenmaal wordt de opmerking gemaakt dat er meer Surinaamse ambtenaren nodig zijn, omdat ambtenaren niet weten wat discriminatie (door horeca) voor de betrokkenen betekent.

(6 november 1980, interview met Owen Venloo - kandidaat voor de Tweede Kamer).

2.2 verblijfsrechtelijke problemen

Het vreemdelingenbeleid in het algemeen wordt als probleem naar voren gebracht, zowel door Surinaamse organisaties (Solidariteitsbeweging Suriname, LOSON, Landelijke Federatie van Welzijnsstichtingen voor Surinamers) als door de redactie. (35 artikelen).

Vooraf problemen rondom gezinshereniging, illegalen, visumplicht en uitzettingen komen in de loop van de tijd regelmatig aan de orde.

Rond de gezinshereniging worden als probleem vooral regelingen en procedures die gezinshereniging moeilijk maken, genoemd.

"Vooraf in gevallen van gezinshereniging moet men tal van hindernissen nemen. Lange wachttijden, aanhouden van aanvragen zonder een duidelijke opgave van redenen, geen of onvoldoende motivatie bij afwijzingen zijn de bekende problemen."

(22 augustus 1981; door Hamied Ahmad Ali)

"Naast het feit dat zij (de Surinaamse vrouw, th) gedwongen wordt om de samenlevingsvorm die zij gekozen heeft, officieel vast te leggen, hetgeen een beperking inhoudt, blijft zij in grote onzekerheid gezien de wijze waarop met het concubinaat wordt omgegaan. Daarbij wordt gemakshalve vergeten, dat het concubinaat, een erfenis uit de slavernij, door het koloniaal systeem in stand werd gehouden (...)

De door de Nederlandse regering gestelde eis om tot registratie over te gaan kan door ons nauwelijks anders worden opgevat als een poging om de gezinshereniging zoveel mogelijk te beperken."

(11 december 1980; Solidariteits Beweging Suriname)

Er wordt één geval vermeld waarin gezinshereniging strandt omdat de vreemdelingendienst de gevonden woonruimte te klein vindt (de vreemdelingendienst heeft dit bezwaar overgenomen van de Nederlandse ambassade in Suriname). De betrokken Surinamer is het hiermee niet eens en gaat juridische stappen ondernemen. (9 mei 1981).

De visumplicht die Nederland voor Surinamers heeft ingesteld wordt een slechte zaak genoemd. Er wordt gewezen op de problemen die de visumplicht met zich mee brengt en op de willekeur bij de afgifte van visa.

In een groot artikel naar aanleiding van een door de LOSON gehouden enquête wordt gesteld dat 70 % van de ondervraagde Surinamers de visumplicht een slechte zaak vindt en dat 68,6 % van mening is dat deze moet worden afgeschaft. In hetzelfde artikel wijst LOSON-voorzitter Lallji op de grote willekeur bij de afgifte van visa:

"In Paramaribo worden visa geweigerd zonder dat de Nederlandse ambassade de gronden van de weigering aan de betrokkenen kenbaar maakt, waardoor men niet kan protesteren. Hier is sprake van grote willekeur. Zelfs het gewone toeristenverkeer tussen Suriname en Nederland wordt ernstig belemmerd door de visum-plicht".

(13 februari 1982)

Eénmaal komt in de Weekkrant een geval aan de orde waarin een visum is geweigerd.

"Kinderen mogen niet naar moeder! Nederland geeft geen visum." Vlak voor de instelling van de visumplicht verstuurde de moeder tickets naar haar kinderen in Suriname om hun vakantie in Nederland te kunnen doorbrengen. Bij het aanvragen van visa kregen de kinderen te horen dat er in Den Haag 'voorlopig bezwaar' tegen bestond. De moeder (al 3 jaar in Nederland) moest een formulier invullen bij de vreemdelingendienst (over opvang en huisvesting van de kinderen tijdens hun verblijf hier). Na drie maanden kregen de kinderen te horen dat ze geen visum kregen. Besprekingen tussen Nederland en Suriname hebben ondermeer opgeleverd dat de visumplicht een legitiem en humanitair personenverkeer niet mag belemmeren.

(9 januari 1981)

Verschillende malen wordt "angst voor razzia's" naar voren gebracht. Hierbij wordt soms, maar niet altijd expliciet een link gelegd met de aanwezigheid van illegalen.

"Omdat je aan de Surinamers van buiten niet kan zien tot welke categorie ze behoren, moet in feite elke Surinamer voor de Vreemdelingenpolitie bewijzen, tot welke categorie ze behoren. En dat betekent: bewijzen, dat men niet illegaal is. (...) Ook al worden Surinamers dan (nog) niet het land uitgezet, dan nog zijn er alle ellendige konsekwenties van de illegaliteit: geen onderwijs en gezondheidszorg; een gemakkelijke prooi van huisjesmelkers, malafide koppelbazen etc. Bovendien legt het een grote druk op de familieleden."

(11 december 1980; reactie Solidariteits Beweging Suriname op de nieuwe regeling voor vestiging en verblijf)

De problematiek van illegaal in Nederland verblijvende Surinamers komt relatief gezien niet vaak aan de orde (3 artikelen).

De problematiek van uitzettingen wordt vaker genoemd. De kritiek komt erop neer dat er veel wordt uitgezet, dat er ten onrechte wordt uitgezet of gedreigd met uitzetting.

Er werd tegen de komst van Van Agt op een culturele manifestatie van zogenaamde etnische minderheden geprotesteerd: eerst 4 jaar in het offensief tegen minderheden (uitzettingen), nu op zoek naar stemmen.

(2 mei 1981)

"(...) dat Nederland zeer veel verplichtingen uit de verdragen niet is nagekomen. Aan veel Surinamers is in het verleden ten onrechte de toegang tot Nederland geweigerd, terwijl er genoeg anderen zijn die op grond van de verschillende verdragsbepalingen niet uitgezet hadden mogen worden."

(5 december 1981; boekbespreking Ars Aequi-nummer door Hugo Fernandes Mendes)

"Ook Surinaamse Nederlanders worden door de politie bedreigd met uitzetting, maar deze mensen kunnen niet uitgezet worden, en ook met een Surinaams paspoort kan dat niet zomaar. Ook bedreigingen met afnemen van het paspoort, en daardoor verlies van het Nederlander-schap zijn politieleugens."

(9 januari 1981; column Henry Cairo)

Ook wordt in de Weekkrant aandacht besteed aan een aantal uitzettingsgevallen. Kwantitatief is het aantal niet zo groot (vier gevallen). Aan deze gevallen wordt meestal wel veel aandacht besteed: voorpagina, foto's redactioneel commentaar e.d. In alle gevallen wordt politie en justitie onnodige hardheid en inhumaniteit verweten. Het gaat om een geestelijk gehandicapte Surinamer, een Surinamer met bloedziekte, een 10-jarig jongetje en om een Surinaamse vrouw met haar 3-jarig zoontje die op de avond van inverzekeringstelling in het bezit was van een nog

geldig visum; kortom, schrijnende gevallen.

"Harteloos!

Er was héél formeel gehandeld bij het uitwijzen van het 10-jarig Surinaamse jongetje. Hij beschikte niet over de juiste papieren. Dus: het land uit! Of dit dé manier is betwijfelen wij sterk. (...) Iemand wegsturen doordat er een formuliertje ontbrak (...) De in andere gevallen zo vindingrijke politie had even moeten zoeken naar een juiste dop op de fles (...) Hier had duidelijk een voorbeeld van humaniteit op zijn plaats geweest. Maar de politie liet een harteloze regel winnen. Nederland gaat achteruit!"
(18 april 1981, redactioneel commentaar naar aanleiding van de uitzetting)

"Volgens Claidy Ambrus (nicht van uitgezette Robby, th) gaf agent Korevaar als reden voor de uitwijzing op dat als Robby in Nederland zou blijven hij kans zou maken op een uitkering "en dat kunnen we niet hebben" of dergelijke woorden zou hij daaraan hebben toegevoegd. Het gesprek centreerde zich hierbij rond de achteruitgang in de economie en dat vele buitenlanders die een beroep blijven doen op de sociale voorzieningen. Claidy is nog steeds verontwaardigd hierover."
(3 oktober 1981, artikel op basis van interview met Claidy Ambrus)

Eén keer wijst de redactie op de problemen die men heeft bij het verkrijgen van een verblijfsvergunning voor verblijf in Nederland, maar ook voor verblijf in Suriname.

"Moet dat nu echt zo?

Zowel in Nederland als in Suriname is het verkrijgen van een verblijfsvergunning een hele klus (...) De ambtelijke molen blijft maar langzaam draaien. De mensen die daarin zitten ten spijt. Die moeten een dikke huid hebben om niet helemaal gemangeld te worden, om niet moedeloos te worden of af te knappen. Nederland mag daar een handje van hebben, Suriname niet minder. Hieronder een brief van de leraar Peter Samwel die u over zijn ellende verhaalt."
(27 november 1980; inleiding bij een ingezonden brief over de persoonlijke ervaringen met het verkrijgen van een verblijfsvergunning voor verblijf in Suriname)

Over de oorzaken van problemen inzake het vreemdelingenbeleid wordt doorgaans niets gezegd. Bij uitzettingen wordt eenmaal gesteld dat de politie formeel is in plaats van humaan. Ook wordt erop gewezen dat de vreemdelingendienst de zaak naar eigen 'goeddenken' kon afhandelen, zonder bemoeienis van de ambassade. Een andere keer wordt de oorzaak ten dele juist geweten aan het feit dat de vreemdelingendienst de zaak heeft doorgeschoven naar het ministerie van justitie.

Er wordt op gewezen dat de bestaande wetten en regels tot problemen leiden. Tevens wordt gewezen op de werkloosheid en woningnood als oorzaken voor het niet kunnen voldoen aan de eisen om een verblijfsvergunning te krijgen.

2.3 eigen voorzieningen

Zeer regelmatig komen in de Weekkrant Suriname problemen rondom eigen voorzieningen voor Surinamers naar voren (30 artikelen). Vaak wordt gewezen op het ontbreken van eigen ruimte en op het gebrek aan geld (subsidies). Kritiek wordt geleverd op het afbouwen van de eigen (categoriale) voorzieningen en op de overheveling van hun taken naar algemene welzijnsinstellingen.

Wat betreft het gebrek aan ruimte gaat het om trefcentra, een ontmoetingscentrum, oefenruimte voor musici, een tuinbalzaal, een eethuis e.d.

"Als minderheden hebben wij het recht accommodatie in eigen beheer te hebben en niet afhankelijk te zijn van anderen."
(interview met voorzitter van Eendracht n.a.v. besluit van B en W Arnhem om sociëteit te sluiten; 15 mei 1982)

Ontmoetingscentrum in Purmerend, speciaal gebouwd voor Surinamers en Antillianen, is na 7 maanden nog steeds dicht door problemen over personeel, financiën en bestuursstructuur.
(28 maart 1981)

Een aantal malen worden financiële en bestuurlijke problemen van welzijnsinstellingen voor Surinamers genoemd, en de stopzetting van subsidie, die daarop volgt.

Er wordt kritiek geleverd op het verschuiven van het welzijnswerk van de categorale naar algemene instellingen:

"De organisaties zijn met name gekant tegen het afbouwbeleid en het daarmee gepaard gaande streven om specifieke taken voor minderheidsgroepen over te hevelen naar algemene instellingen."
(16 mei 1981; reactie door Stichting voor Surinamers, het Surinaams Jongeren Centrum en de Stichting voor Antillianen op de gemeentenota 'Culturele minderheden in Den Haag')

"Zeer opvallend was het feit dat naast enkele anti-racistische bewegingen (...) en enkele progressieve politieke partijen, alleen vertegenwoordigers van bovenvermelde migrantenorganisaties in Rotterdam de zitting bij de Raad van State hebben bijgewoond. Dit geeft ons aanleiding om de betrokkenheid van de Algemene Instellingen die voor migranten werken, sterk in twijfel te trekken. De gemeente Rotterdam wil namelijk deze instellingen het werk met en voor migranten zoveel mogelijk laten overnemen van de Categoriale Instellingen. (...) Wij vragen ons dan ook af, of de Nederlandse hulpverleningsinstellingen de registratie van de Nederlandse Volks-Unie en de Centruumpartij goedkeuren.

(Wie zwijgt stemt toe!)

Het geeft te denken !"

(24 april 1982; door Winston Lenz en Ronny Lemmers)

Twee maal wordt vermeld dat Surinamers moeilijk toegang kunnen krijgen tot algemene voorzieningen van sociaal-cultureel werk. Tenslotte wordt ook een enkele maal kritiek geuit op het functioneren van Surinaamse welzijnsinstellingen.

2.4 huisvestingsproblemen

In de Weekkrant worden regelmatig problemen met betrekking tot de huisvesting gesignaleerd (27 artikelen).

Volgens de Minderhedenpartij in Arnhem zijn er met name problemen op het gebied van huisvesting en werkgelegenheid.
(29 mei 1982)

De twee belangrijkste items die in dit verband in de krant naar voren komen zijn het spreidingsbeleid (met name in Rotterdam) en problemen rondom pensions (Amsterdam, Zeist).

De voornaamste kritiek op het spreidingsbeleid richt zich op het discriminerende karakter (zie III.2.1). In een zestal artikelen in de periode maart t/m september 1981 volgt de weekkrant de gebeurtenissen (kort geding, protestbijeenkomst, beslissing Rotterdamse rechtbank betreurd, nieuw beraad na brief burgemeester, zwartboek "Met het schaamrood op de kaken").

Vanaf april 1981 wordt ongeveer maandelijks aandacht besteed aan acties rondom pensions.

"De laatste paar weken is er opnieuw veel publiciteit rond de pensionkwestie in Amsterdam. Er wonen nogal wat Surinaamse families maar ook alleenstaande mensen in deze vaak uiterst slechte behuizing. De pensioतोestanden slepen al jaren. (...) dat het moeten wonen in pensions nog steeds als een wantoestand moet worden beschouwd, die in de afgelopen jaren ondanks werkgroepen, overlegsituaties en nu dus eigen aktie van bewoners zelf, nog lang niet uit de binnenstad is verdwenen."
(5 september 1981; redacteur)

De gemeente wordt verweten medeplichtig te zijn aan de wantoestanden in de pensions:

"Van de grote stroom van buitenlandse, Surinaamse en Antilliaanse werknemers naar ons land werd misbruik gemaakt en spekulanten verdienden grof geld aan woningsplitsing en horizontale verkoop. Pensions schoten uit de grond. Op dit moment telt Amsterdam vele honderden geregistreerde pensions. Daarnaast is er ook nog een groot aantal illegale pensions. Zeker 450 pensions in Amsterdam zijn brandgevaarlijk. In plaats van deze a-sociale woonvorm te bestrijden en sociale woningbouw te stimuleren, ging de gemeente ertoe over zakelijke overeenkomsten te sluiten met exploitanten van pensions. Erger nog, oogluikend worden de grofste wantoestanden door de gemeente toegelaten. (...)
Bij sluiting van een brandgevaarlijk pension kunnen de mensen die nog geen drie jaar in Amsterdam wonen opgevangen worden in gemeentepensions. (...)
In gemeentepensions golden tot voor kort banale huisregels zoals het verplicht dragen van pasjes (verboden bij de wet vanaf 1817), geen eigen meubilair, geen bezoek na 24.00 uur, geen visite die mag overnachten, geen inkomende telefoongesprekken e.d. Pensionbewoners ervaren dit als vrijheidsberoving en weigeren zich in dit soort gemeentepensions te laten strikken. (...)

Zij eisen voldoende woonruimte op basis van hun rechten als burgers van dit land. Zij eisen collectieve ruimtes en aanpassing van de voorzieningen, zodat een menselijk leefbare situatie mogelijk wordt."

(17 oktober 1981; persverklaring van bezetters van gemeentepension Huize Lydia)

Twee maal komt discriminatie bij het toewijzen van woningen aan de orde:

Minderheden worden bewust in flats gehuisvest.

(20 maart 1982; Leidse Merenwijk)

"Surinamers worden achtergesteld bij zoeken naar woning". Het Surinaamse raadslid Chandoe stelt vragen aan B en W van Den Haag omdat de indruk bestaat dat door de afdeling Huisvesting met name aan Surinamers wordt gevraagd zich buiten Den Haag te vestigen. B en W antwoordt dat buiten Den Haag de 10 %-regeling geldt. Dege-
nen die van deze regeling geen gebruik maken worden gewoon bemiddeld.
(16 januari en 20 februari 1982)

Eén maal wordt in een artikel gewaarschuwd voor illegale bemiddelaars bij het vinden van woonruimte en werk. (9 mei 1981)

2.5 optreden van de politie

Klachten over het optreden van de politie tegenover Surinamers komen in de Weekkrant regelmatig aan de orde. (24 artikelen) Er wordt geklaagd over discriminatie, "hard optreden" en razzia's op de Surinaamse gemeenschap.

Naast dergelijke in het algemeen verwoordde klachten worden deze problemen aan de hand van concrete voorvallen in de Weekkrant beschreven.

Zo komen een aantal individuele klachten aan bod van Surinamers die ten onrechte zijn opgepakt door de politie, en daarbij vaak hardhandig zijn aangepakt.

Een Surinamer die bij vergissing is opgepakt schrijft:

De agent zei: maar " 'ze lijken allemaal zo op elkaar', daarmee op mijn huidskleur doelend. (...)

Verder vind ik het walgelijk te moeten constateren dat de politie, zodra deze ziet dat je een Surinamer bent, haar vuurwapens trekt en dreigt met executie."

(6 februari 1982)

Bij een vergelijkbare klacht schrijft de redactie in een apart kadertje: "vaak zijn Surinamers huiverig om hun ervaringen met de politie in Nederland openlijk te vertellen. Wij bedoelen dan natuurlijk hun slechte ervaringen met de politie. (...) Toch is het goed als er over deze zaken meer wordt gesproken op basis van eigen ervaring."

(12 september 1981)

Het optreden van de politie inzake de heroïne-handel ondervindt kritiek.

De LOSON noemt het schoonvegen van de Zeedijk hypokriet. De heroïne-handel moet worden aangepakt. Nu worden de slachtoffers gebruikt als zondebok voor een falend beleid.

(17 oktober 1981)

"Op onze vraag of bij het pakket van maatregelen dat nu is ingevoerd voor de Zeedijk, niet het gevaar is ingebakken dat de Surinamers zeggen dat men het op zwarte mensen heeft voorzien bewaart hij (burgemeester Polak, th) even het stilzwijgen. (...) Hij ontkent simpel de gerichtheid op Surinaamse mensen (...) 'Als andere Amsterdammers lezen dat we Surinamers hebben aangehouden dan kan dit het effect hebben van : Surinamers deugen niet'. De heer Polak wacht even: 'Het aantal verslaafden onder de totale groep Surinamers is klein (...)'. "

(7 november 1981; interview met burgemeester Polak van Amsterdam)

"Belanghebbenden overwegen gerechtelijke stappen.

Surinaamse zaken in Rotterdam door politie gesloten."

Winkeliers vinden dit onterecht; ook andere lokaliteiten worden toch niet gesloten, wanneer buiten schuld de opiumwet wordt overtreden (zoals Hema, Centraal Station).

(27 maart 1982)

Ook de marechaussee op Schiphol wordt verweten Surinamers slecht te behandelen: -

"Het is weer mis met de Marechaussee op Schiphol. De Ambassade van Suriname is niet te spreken over de behandeling van de Surinamers die op transport zitten te wachten. Wekelijks zitten zo'n tien tot vijftien Surinamers in de bevuilde ruimte met volgeschreven muren op transport te wachten." (...)

Ondanks protestbrieven "schijnt men er voldoening in te hebben om de Surinamers slecht te bejegenen" (...)

En wat zegt justitie van het feit dat de blanke Nederlander als het druk is, op een afstand zijn Nederlandse pas kan laten zien en gewoon doorlopen (...) maar de Nederlanders met een donkere huid de pas wel in handen moeten geven?"

(9 mei 1981; column "Dji Tori" door Henry Cairo)

In het volegende citaat wordt de politie beschuldigd van racistische propaganda:

"In de open brief stelt de L.O.S.O.N., dat ondanks de vele protesten tegen het provocerend en racistisch politieoptreden, het Gemeentebestuur tot nu toe heeft nagelaten, op te treden tegen de agenten van het Bureau Warmoesstraat, die in een oplage van 10.000 een racistisch pamflet verspreiden. In dit racistisch pamflet werd er om zwaardere straffen gevraagd voor buitenlanders."

(17 oktober 1981)

De politie komt meestal in negatieve zin aan de orde. De kritiek richt zich vooral op het discriminerend en racistisch optreden van de politie ten opzichte van Surinamers.

2.6 werkloosheid

In 14 artikelen wordt aandacht besteed aan de werkloosheid.

"De werkloosheid onder Surinamers en Antillianen in de provincie Zeeland baart ons ernstige zorgen. Het percentage werklozen is hier aanzienlijk groter dan bijvoorbeeld in de Randstad." (...) Er wonen in Zeeland 2500 Surinamers en Antillianen, (...) "Als we ervan uitgaan dat 600 van hen kostwinners zijn mogen we gerust zeggen dat meer dan veertig procent werkloos is (...)", aldus Romney.

Het opvallend grote percentage werklozen is, behalve aan de economische recessie, voor een groot deel te wijten aan gebrek aan vakmanschap. De meeste Surinamers die in Zeeland wonen zijn afkomstig uit de agrarische gebieden, waardoor ze in industriële en andere beroepen niet aan de slag komen. (...)"

(18 juli 1981, interview naar aanleiding van de start nieuwe Stichting Welzijnswerk Surinamers en Antillianen in Zeeland)

In veel artikelen wordt het werkloosheidsprobleem enkel vermeld, zonder dat er dieper op wordt ingegaan. Een aantal malen wordt vooral de problematiek van werkloze Surinaamse jongeren genoemd (b.v. 4 juli 1981, 6 maart 1982, 1 mei 1982).

Het raadslid Chandoe pleit in een brief aan de gemeenteraad van Den Haag voor voorkeursbehandeling bij gemeentelijke diensten tot evenredigheid is gerealiseerd.

(17 oktober 1981)

2.7 politieke participatie

Soms wordt in de Weekkrant geconstateerd dat Surinamers te weinig betrokken zijn bij de politieke besluitvorming. Er wordt bijvoorbeeld gepleit voor de noodzaak van een inspraakorgaan door de Landelijke Federatie van Welzijnsstichtingen voor Surinamers (5 december 1981).

Er wordt kritiek geleverd op de huidige inspraak-mogelijkheden:

"Wat stelt inspraak nog voor als blijkt dat de overheidsplannen in de praktijk al werken en wanneer migrantenorganisaties nauwelijks bij de voorbereidingen betrokken zijn geweest?"

(27 februari 1982; over themanummer van de Solidariteitsbeweging Suriname)

"Dat wij meer dan genoeg hebben van beslissingen die over ons worden genomen zonder ons daarin te betrekken."

(14 november 1981; Hilly Axwijk op Surinaamse Vrouwen Kongres)

Ook in het kader van komende verkiezingen komt dit punt aan de orde.

Bij de motivatie van verkiesbare Surinamers:

"Als het deze keer niet lukt proberen we het bij de volgende verkiezingen nogmaals. In geen geval mag de nieuwe generatie van Surinamers ons in de toekomst verwijten dat wij niet alles hebben gedaan wat mogelijk was om aan de politieke besluitvorming deel te nemen."

(16 mei 1981; interview met Tweede Kamer-kandidaat Owen Venloo)

Er wordt geconstateerd dat er veel te weinig Surinamers kandidaat zijn bij de verkiezingen:

"Nu ook Surinaams belang !

Op 2 juni worden in alle gemeenten van Nederland gemeenteraadsverkiezingen gehouden. In deze plaatselijke politieke strijd doen ook in enkele gemeenten Surinamers mee. Het zijn er nog te weinig, veel te weinig zelfs."

(22 mei 1982; redactioneel commentaar)

In de verkiezingstijd besteedt de Weekkrant hieraan aandacht door interviews met kandidaten van Surinaamse afkomst, door informatie te geven over partijprogramma's ten aanzien van Surinamers e.d. De eis van algemeen kiesrecht komt in de Weekkrant naar voren.

De Minderhedenpartij in Arnhem wil algemeen kiesrecht voor alle buitenlanders.

(29 mei 1982)

Soms worden in de Weekkrant voorlichtings- en inspraakbijeenkomsten aangekondigd.

2.8 relaties binnen Surinaamse gemeenschap in Nederland

Een enkele maal wordt gewezen op de kloof tussen Surinamers van Hindoe-staanse en Creoolse afkomst. (27 april 1982, 22 augustus 1981)

Er wordt gewezen op het belang van eenheid binnen de Surinaamse gemeenschap in Nederland.

Surinamers in Nederland moeten elkaar niet in de haren vliegen over Suriname. "Geen voedsel geven aan hen die op geringschattende wijze de beschuldigende vinger richten op Suriname en de Surinamers." (27 maart 1982; redactioneel commentaar)

De columnist Henry Cairo besteedt hieraan aandacht. Hij legt er regelmatig de nadruk op dat Surinamers Nederlanders zijn, en dat ze op hun recht moeten staan. Een voorbeeld ter illustratie:

"Hebt u het ook gehoord? We hebben tegenwoordig ook een organisatie van Marrons. Wat ze uitvoeren en wat ze willen kan ik u niet vertellen. Ik kan u wel zeggen dat ik altijd had gedacht dat de Marrons gewoon Surinamers waren en recht hadden op aansluiting bij de gewone Surinaamse organisaties en verenigingen.

Toegegeven, er zijn grote groepen mensen die lol hebben in het separatisme en andere gruwelijke zaken zoals apartheid, duivelsuitdrijving enz.

(...) Dan was er ook een dame op de radio die kwam vertellen dat de Surinaamse vrouwen net als andere vrouwen ook buitenlanders zijn.

(...) Mijn zes buitenvrouwen willen onder geen beding buitenlandse zijn. (...) ze denken er niet aan (...) hun nationaliteit te degraderen, door zich als buitenlandse te gaan voordoen. (...)

Ach, zonder dat je het weet kan je ook hand- en spandiensten aan je vijanden verlenen door argeloos mee te werken aan verzwakking van je gemeenschap."

(3 oktober 1981)

Niet alle lezers zijn het met Cairo's ideeën eens, blijkt een aantal reacties in ingezonden brieven. Eén van de punten van critiek is dat Cairo verdeeldheid zaait onder de minderheden.

"Zoals u weet had ik hem (Henry Cairo, th) in een ingezonden stuk aangevallen op twee punten, nl.: zijn bewering in de weekkrant dat "Surinamers en andere gastarbeiders niets maar dan ook niets met elkaar gemeen hebben" en ten tweede dat gastarbeiders slechts gast zijn in Nederland zonder historische rechten omdat ze niet uit een door Nederland gekoloniseerd land komen.

In mijn ingezonden stuk argumenteerde ik dat zowel Surinamers als gastarbeiders in vrijwel dezelfde maatschappelijke positie verkeren met dezelfde wensen en belangen waarvoor gezamenlijk zou moeten worden opgekomen. Ook stelde ik dat gastarbeiders wel degelijk historische rechten hebben in Nederland door de jarenlange vuile en zware arbeid die ze hebben verricht en tot nu toe verrichten.

(...)

Pijnlijk is het daarom dat juist een van mijn kondremans haat en tweedracht zaait onder minderheden."

(22 augustus 1981; ingezonden brief van J. Moesai)

Critiek op Surinaamse instellingen is al eerder genoemd.

Als men remigratie wil bevorderen dan moeten "de heren adviesgevers het goede voorbeeld geven" en zelf remigreren.

(19 december 1981; ingezonden brief over voorzitter PALU)

Eenmaal wordt gewaarschuwd voor malafide illegale bemiddelaars:

"Sommige Surinamers in Nederland worden door onbekendheid met de Nederlandse samenleving het slachtoffer van louches figuren uit eigen kring die er telkens weer in slagen door de mazen van het net te kruipen. Er worden exorbitant hoge bedragen gevraagd en betaald voor diensten die door gemeentelijke instellingen gratis worden verleend. (...)

Vele Surinamers laten zich bij hun besluit om gebruik te maken van de diensten van tussenpersonen leiden door de redenering: "Die me-
neer heeft in Suriname bij mij in de straat gewoond. Ik ken hem heel goed".

(9 mei 1981)

2.9 problemen in het onderwijs

Een aantal malen worden problemen met betrekking tot onderwijs aan Surinaamse (en Antilliaanse) kinderenesignaleerd. Er wordt geprotesteerd tegen het terugbrengen van het aantal taakeenheden voor Surinaamse en Antilliaanse kinderen in Den Haag door minister Pais (Stichting Surinamers Den Haag, gemeente).

De gemeente staat met de rug tegen de muur "omdat het op grond van de geldende wetgeving niet mogelijk is het enorme verlies aan lessen voor de getroffen groep Surinaamse en Antilliaanse schoolkinderen te compenseren."

(18 juli 1981)

Binnen het onderwijs wordt onvoldoende rekening gehouden met de problemen van Surinaamse kinderen.

"Problemen Surinaamse scholieren vinden weinig of geen gehoor"
(20 juni 1981)

"Vóór Sarnami is niet tegen Sranan.
Nederlands overheidsbeleid ten aanzien van Surinaamse talen en culturen is vernietigend en leidt mede tot identiteitsproblemen bij tweede generatie Surinamers in Nederland."
Surinaamse talen komen niet aan bod in het onderwijs, dit in tegenstelling tot talen van andere minderheden.
(13 juni 1981)

2.10 overige problemen

godsdienst

Religieuze zaken komen in de Weekkrant zelden aan de orde; ook problemen op dit gebied worden niet vaak genoemd (5 maal).

Het recht op beleving van eigen cultuur en godsdienst en het ontbreken van de voorwaarden daarvoor worden in dit verband vermeld.

Drie maal komt een concreet probleem aan de orde.

Protest van de Priesterraad tegen de veroordeling door de rechter van een Surinaamse Hindoe uit Etten-Leur wegens vervuilen van het water. Hij had volgens godsdienstig voorschrift de overblijfselen van bij een rituele plechtigheid gebruikte attributen in stromend water gegooid. De rechter ging nauwelijks in op de religieuze achtergrond.
(13 februari 1982)

De Stichting Ganesh wil rituele crematies van Hindoes in Nederland bevorderen. De Wet op de lijkverbranding moet veranderen: vijf dagen is te kort; iemand uit het binnenland van Suriname kan niet zo snel hier zijn voor de begrafenis. Bestaande crematoria moeten zich aanpassen: lijkverbranding moet zichtbaar zijn en er moet ruimte zijn voor bewassing en rituele reiniging.
(19 september 1981)

De Stichting Lalla Rookh heeft critiek op een NCRV-serie over secten. De serie laat maar één conclusie toe: alleen het christendom garandeert rust en orde. De serie is beledigend voor mensen met een andere godsdienst. Het Hindoeïsme is een zeer tolerante godsdienst.
(4 december 1980)

houding Surinamers in Suriname t.o.v. Surinamers in Nederland

De redactie besteedt in haar commentaar een paar keer aandacht aan de houding van Surinamers in Suriname.

In de Surinaamse pers worden Surinamers hier maar al te vaak 'voormalige landgenoten' genoemd. Surinamers hier moeten het gevoel krijgen nog altijd landgenoten te zijn.
(26 september 1981; redactioneel commentaar)

"De belangstelling van Surinamers in Nederland voor de gang van zaken in hun geboorteland wordt door de landgenoten die achterbleven niet altijd goed begrepen en de kondremans hier in vele gevallen zelfs niet in dank afgenomen. (...)
Men gaat er daarbij -volkomen ten onrechte- van uit dat Surinamers hier in een soort paradijselijke situatie verkeren en er niets voor voelen naar hun eigen land terug te keren."
(1 mei 1982; redactioneel commentaar)

De columnist Henry Cairo is het met deze critiek niet eens:

"(...) ook bij de hoge pieten heb ik geen wanklank gehoord over de 'Holland-Surinamers'. (...)
Geloof me, wie uit Holland afkomstig is en gewoon doet, heeft geen enkele last van zijn mede-Surinaamse burgers. Allemaal praatjes.
Voor mij is Suriname net als altijd, gewoon Suriname."
(5 september 1981)

Het besluit van de Surinaamse regering om af te zien van vestiging van meerdere consulaten in Nederland is slecht gevallen bij de welzijnsstichtingen in Nederland. (2 mei 1981)

overige problemen

Uiteraard komen er in de Weekkrant nog meer problemen aan de orde. We volstaan met enkele voorbeelden. Er wordt aandacht besteed aan het drugsprobleem (falende hulpverlening, critiek op het politiebeleid), problemen van jongeren en vrouwen, de instelling van een aparte staatssecretaris voor minderheden en de verschuiving van het tijdstip waarop het radioprogramma voor Surinamers ("Zorg en Hoop") wordt uitgezonden.

3. informatie in de Weekkrant Suriname

Het gaat hier om de vraag in hoeverre in de Weekkrant informatie wordt gegeven over rechten van en regelingen voor Surinamers in Nederland. Evenals bij de Turkse kranten zijn beleidsvoornemens niet tot de informatie gerekend. Een artikel over de onderhandelingen tussen Suriname en Nederland, waarin onder meer wordt gesteld dat Nederland niets voelt voor afschaffing van de visumplicht is niet tot de informatieartikelen gerekend. De aankondiging dat de visumplicht voorlopig van kracht blijft wel.

Het aantal artikelen, waarin de lezers duidelijk geïnformeerd worden over hun rechten en plichten is niet groot (namelijk 29). Vooral in het begin van haar bestaan werd hieraan door de krant aandacht besteed

(maar twee artikelen na augustus 1981).

Wat betreft de onderwerpen waarover informatie wordt gegeven kunnen de artikelen grofweg in twee categorieën worden verdeeld: artikelen waarin het gaat om specifiek voor Surinamers van belang zijnde rechten en regelingen en artikelen waarin meer algemene juridische informatie wordt gegeven (respectievelijk 12 en 17 artikelen).

algemene informatie

De algemene informatie wordt vooral gegeven in een constante stroom artikelen in de periode november 1980 t/m februari 1981. De artikelen gaan over: hoe kun je zelf een zaak beginnen in Nederland, financiering van een eigen bedrijf, grond kopen, sparen, de hinderwet, fiscaal aftrek-bare betalingen, verzekeringen, rechtsbijstand, aanhouding, verhalen van schade als gevolg van een strafbaar feit, schadefonds geweldsmisdrijven, hoe te handelen na veroordeling, wat te doen na veroordeling door gerechtshof, getuigen. Deze serie artikelen met algemene informatie staat los van de actualiteit en kan worden gezien als resultaat van het gevoerde redactiebeleid. De overige artikelen met algemene informatie staan los van een redactiebeleid op dit punt. Het gaat om een aankondiging van de brochure "Ontslag, Kan een advocaat helpen?", en om een mededeling van de Ministeries van Sociale Zaken en Volkshuisvesting dat mensen van 60 jaar en ouder geregistreerd moeten worden in verband met de AOW.

specifieke informatie

Vervolgens zullen we wat uitgebreider bekijken waarover informatie wordt gegeven, die specifiek voor Surinamers van belang is.

Allereerst het recht op verblijf en vestiging in Nederland. In het eerste nummer van de Weekkrant Suriname staat een artikel van de Stichting Srefidensie zonder de kop "Recht is recht". Het begint als volgt: "U bent door de Vreemdelingenpolitie opgepakt en wordt bedreigd met uitzetting uit Nederland". Vervolgens wordt gewezen op het recht dat de familie en een advocaat worden gewaarschuwd. "Een advocaat kan echter pas iets voor u doen als u enige, ook al is het maar een heel kleine, kans maakt om in Nederland legaal te verblijven". Daarna worden de vestigings- en verblijfs-mogelijkheden voor Surinamers, zoals die gelden tot 25 november 1980, uiteengezet.

In zijn vast rubriek 'Dji Tori' wijst Henry Cairo eveneens op de rechten bij aanhouding door de politie, voorts wijst hij erop dat dreigementen van de politie om een Nederlander uit te zetten of het Nederlanderschap

te ontnemen, politieleugens zijn en dat ook Surinamers niet zomaar utigezet kunnen worden (zie ook p.65).

In december 1980 publiceert de Weekkrant de letterlijke tekst van de nieuwe overeenkomst tussen Suriname en Nederland.

In april 1981 kondigen de bewindslieden Van der Klaauw en Haars aan dat de visumplicht voor Surinamers nog tenminste 6 maanden van kracht blijft.

De Werkgroep Vreemdelingenbeleid Surinamers uit Den Haag gaat er in een artikel op in wat men moet doen in geval van gezinshereniging. Wat zijn de voorwaarden waaraan men moet voldoen, waar moet het worden ingediend, hoe lang duurt het. Bovendien geven ze een aantal praktische tips:

- "1. Stuur nooit originele verklaringen naar Suriname, maar altijd kopieën.
 2. Boek nooit een ticket voor uw man/vrouw of kinderen als de machtiging tot voorlopig verblijf nog niet is afgegeven. Na afloop van het visum worden vakantiegangers teruggestuurd als de procedure voor gezinshereniging nog niet is afgerond.
 3. Betaal nooit voor uw adviezen over vreemdelingenzaken. De raadslieden, het maatschappelijk werk en andere hulpverleners geven u gratis advies en kunnen u ook (gratis) helpen bij het indienen van verzoeken (b.v. naturalisatie)."
- (4 juni 1981)

Hamied Ahmad Ali (juridisch medewerker van "De Federatie") gaat in een artikel uitvoerig in op de nieuwe toelatings- en verblijfsmogelijkheden sinds 25 november 1980 en de invoering van de visumplicht. Hij besteedt aandacht aan de voorwaarden voor het verkrijgen van een visum, voorwaarden voor een verblijf van langer dan drie maanden en de voorwaarden voor gezinshereniging.

Naast deze informatie over het recht op verblijf wordt informatie gegeven over de volgende onderwerpen. In een artikel over de groeiende belangstelling van Surinamers voor naturalisatie wordt informatie gegeven over de duur en de kosten van de naturalisatieprocedure.

Een paar keer wordt vermeld dat de Surinaamse ambassade geen juridische bijstand verleent aan personen die een Nederlands paspoort hebben.

De Stichting Tenasu geeft in een tweetal artikelen informatie over remigratiemogelijkheden: over een remigratieproject (500 ha rijstbedrijf) en over de faciliteiten van de Nederlandse overheid voor remigranten en de eisen waaraan moet zijn voldaan om voor die faciliteiten in aanmerking te komen.

In het antwoord van B en W Den Haag op vragen van het raadslid Chandoe wordt informatie gegeven over de 10 %-regeling: deze regeling geldt buiten Den Haag, voorwaarde om ervoor in aanmerking te komen is dat men zich tussen 1 januari 1975 en 1 januari 1980 in Nederland heeft gevestigd.

In een artikel over het overheidsbeleid ten aanzien van minderheden wordt gewezen op de mogelijkheid voor beleidsfunctionarissen en praktijkdeskundigen uit het welzijnswerk om studiereizen te maken naar andere landen van de Raad voor Europa.

Behalve in het begin van haar bestaan wordt door de Weekkrant niet op een systematische manier informatie gegeven over rechten en plichten van Surinamers in Nederland. Of bepaalde informatie wordt gegeven lijkt afhankelijk te zijn van de actualiteit en van de activiteit van Surinaamse (welzijns)organisaties.

4. beeld van het recht

Evenals in het vorige hoofdstuk voor de Turkse kranten is gedaan zal in deze paragraaf worden nagegaan welk beeld de Weekkrant Suriname geeft van de rechtspositie van immigranten uit Suriname.

4.1 verblijfsrecht

Bij de beschrijving van de problemen die in de Weekkrant Suriname gesignaleerd worden is het thema verblijfsrecht als vrij uitvoerig aan de orde gekomen. In nogal wat artikelen komt verblijfsrecht op de een of andere manier aan de orde (47 artikelen). Voor het grootste deel is de teneur van de artikelen negatief, d.w.z. er wordt kritiek geleverd op het beleid en de uitvoering ervan, er wordt gewezen op negatieve consequenties en rechtsonzekerheid voor Surinamers, op de slechte rechtspositie e.d. De spaarzame keren dat een meer positieve teneur in de artikelen is te onderkennen heeft dat betrekking op de Surinaamse overheid: de opstelling van Suriname in de onderhandelingen met Nederland over de nieuwe overeenkomst (20 november 1980), de invoering van de visumplicht door Suriname als reactie op de door Nederland voor Surinamers ingevoerde visumplicht (Cairo: 9 januari 1981) en het bericht dat Suriname geen visa heeft geweigerd (16 januari 1981).

De laatste tijd wordt er relatief minder aandacht besteed aan de verblijfsrechtelijke positie van Surinamers (in 1982: 5 artikelen in 6½ maand; 1980: 11 artikelen in ruim 2 maanden).

In de beginperiode van de Weekkrant wordt aandacht besteed aan de nieuwe overeenkomst tussen Nederland en Suriname (november 1980), de invoering van de visumplicht voor Surinamers (10 artikelen) en aan angst voor uitzettingen en razzia's op illegalen (6 artikelen).

4.2 naturalisatie

In het voorgaande is nog niet ingegaan op het probleem van de naturalisatie. Vandaar eerst enige algemene opmerkingen. Naturalisatie komt in de Weekkrant niet vaak aan de orde: 3 artikelen hebben naturalisatie als onderwerp, in nog eens 4 artikelen wordt naturalisatie genoemd en in 8 artikelen gaat het over Nederlanderschap (d.w.z. al Nederlander zijn). Bij deze laatste 8 zijn 5 artikelen van de columnist Henry Cairo, waarin benadrukt wordt dat Surinaamse Nederlanders Nederlanders zijn en op hun rechten moeten staan en zich niet in één hoek met buitenlanders moeten (laten) plaatsen (zie ook p. 72).

Naturalisatie in het algemeen is het onderwerp van één van de drie artikelen over naturalisatie. Een klein berichtje onder de grote kop:

"In 1980 5302 genaturaliseerd
GROOT AANTAL SURINAMERS WIL NEDERLANDSE NATIONALITEIT"
(11 april 1981)

De overige twee artikelen betreffen individuele naturalisatiegevallen: het bericht dat twee bekende Surinamers genaturaliseerd zijn en protest van de LOSON tegen de naturalisatie van een vroegere minister van Suriname, hij kan nu niet meer aan Suriname worden uitgeleverd en daar worden berecht; wat een klap is in het gezicht van alle Surinamers die dat willen.

Informatie over naturalisatie wordt nauwelijks gegeven (zie p. 77 : over hulp bij naturalisatie-verzoek indienen, duur en kosten van de procedure). In een besprekingsartikel over het themanummer van Ars Aequi over de rechtspositie van etnische minderheden staat:

"Dit verdrag wordt als een "fopspeen" gekwalificeerd, daar de rechtspositie van de Surinaamse onderdaan zeer zwak is en niet fundamenteel verschilt van andere vreemdelingen. Echter voor deze groep bestaat -eenmaal toegelaten- de mogelijkheid om binnen korte termijn desgewenst de Nederlandse nationaliteit te verkrijgen. Geruststellend is het dan ook om te lezen dat Surinamers, ook al hebben ze de Nederlandse nationaliteit, te allen tijde onvoorwaardelijk tot Suriname moeten worden toegelaten (...) Maar ook na dit tijdstip (1985, th) verkrijgt men automatisch de Surinaamse nationaliteit na 2 jaar in Suriname gevestigd te zijn."
(5 december 1981)

Een maal wordt naturalisatie genoemd in verband met huisvesting. Het aanvragen van naturalisatie was voor de autoriteiten aanleiding over te gaan tot uitzetting. (De aanvraag werd gezien als het bewijs dat de komst naar Nederland ten doel had zich hier te vestigen). (5 september 1981).

Ten slotte: een Turk vraagt aan Staatssecretaris Haars waarom er alleen in verkiezingstijd aandacht is voor minderheden, "mogen ze hier blijven als genaturaliseerde Turken die stemrecht hebben, op 't CDA (...) stemmen?" (2 mei 1981).

Er kan niet worden geconcludeerd dat naturalisatie in de Weekkrant overwegend in een positief dan wel negatief verband aan de orde komt. Met name de columnist Cairo legt sterk de nadruk op de rechten die aan het Nederlanderschap kunnen worden ontleend.

4.3 rechtspraak

In 28 artikelen komen rechtszaken en het indienen van formele klachten aan de orde. In verreweg de meeste gevallen gaat het om een conflict tussen een Surinamer of Surinaamse organisatie aan de ene kant en een Nederlandse instelling aan de andere kant. De 3 artikelen, waarin 2 zaken aan de orde komen waar het niet gaat om een conflict tussen immigranten en autochtonen worden verder buiten beschouwing gelaten.¹⁾

In de resterende 25 artikelen komen 18 zaken aan de orde. Zaken over discriminatie en racisme komen het meeste voor (11 zaken in 18 artikelen):

- het spreidingsbeleid van de gemeente Rotterdam (5 artikelen),
- inschrijving van de Centruumpartij en de Nederlandse Volksunie door het Centraal Stembureau Rotterdam (2 artikelen),
- optreden van de politie (4 artikelen),
- toelating tot horeca-instellingen (4 artikelen, 3 zaken),
- discriminatie bij sollicitatieprocedure (2 artikelen, 1 zaak)²⁾,
- toegang weigeren aan bestuursleden SIB bij opening gebouw Wijkopbouworgaan.

Naast deze discriminatie-zaken komt een aantal zaken op verblijfsrechtelijk gebied aan de orde (5 artikelen, waarin 4 zaken): in 3 gevallen gaat het om een kort geding of beroep tegen (dreigende) uitzetting, in één geval worden juridische stappen overwogen omdat de vreemdelingendienst de huisvesting te klein vindt en daarmee gezinshereniging onmogelijk maakt.

1) Het betreft 2 artikelen over een ontslagkwestie bij Welsuri (29-8-'81 en 9-1-'82) en 1 artikel over een conflict tussen een oud-adviseur van de SLM en een directeur van de reisorganisatie Gofan. (4-7-'81).

2) In één van deze artikelen wordt melding gemaakt van 12 eerdere zaken van discriminatie bij het vinden van een baan, die allen zijn geseponeerd (20-6-'81).

Twee maal gaat het om het sluiten van ruimten van Surinaamse organisaties door de gemeente. In het ene geval gaat de organisatie in beroep bij de Raad van State, terwijl in het andere geval AROB-beroep niet mogelijk blijkt te zijn.

Ten slotte komt een rechtszaak tegen een Surinaamse Hindoe aan de orde, hij werd veroordeeld wegens oppervlaktewater-vervuiling (restanten Hindoestaanse plechtigheid in water gegooid).

Met uitzondering van deze laatste zaak werd in alle andere gevallen de zaak door de Surinamer en/of Surinaamse organisatie aan het rollen gebracht. Zij proberen langs juridische weg hun recht te halen. In 10 van de 17 zaken zijn hierbij één of meerdere organisaties betrokken. Alle verblijfsrechtelijke zaken en drie van de klachten over de politie worden door individuen aangekaart.

De overheid is de belangrijkste tegenpartij (13 zaken): gemeentes (3 zaken), politie (4 zaken), openbaar ministerie/justitie (5 zaken), en het Centraal Stembureau Rotterdam (1 zaak). In 3 gevallen is een horeca-exploitant de tegenpartij, in één geval een werkgever en in één geval een algemene welzijnsinstelling.

Opvallend is dat in de Weekkrant in veel gevallen de resultaten van de overwogen of ondernomen juridische stappen niet aan de orde komen, het blijft vaak bij de vermelding dat de betrokkenen een klacht hebben ingediend of een kort geding zijn begonnen. Wanneer het resultaat (later) wel wordt vermeld is dat in drie gevallen een positieve rechterlijke uitspraak (horeca-discriminatie) en in vier gevallen een negatieve (uitzetting 2 x, spreidingsbeleid en veroordeling Hindoe wegens watervervuiling). Bij twee van deze zaken wordt kritiek geleverd op de behandeling door de rechter. In haar protest tegen de veroordeling van de Surinaamse Hindoe stelt de Priesterraad dat de rechter nauwelijks in ging op de religieuze achtergrond van de zaak. Iets dergelijks komt aan de orde naar aanleiding van de negatieve uitspraak in kort geding over het spreidingsbeleid; de rechter ging in zijn uitspraak niet in op de al of niet aanvaardbaarheid van het uitgangspunt van spreiding van buitenlanders.

4.4 rechtshulp

Rechtshulp komt meestal slechts zijdelings aan de orde in de Weekkrant (18 artikelen). Verschillende malen wordt in artikelen waarin algemene informatie wordt gegeven vermeld waar men meer informatie kan krijgen;

hierbij worden zeer uiteenlopende instellingen genoemd zoals Buro's voor Rechtshulp, de Vereniging voor vluchtelingenwerk, Sociale raadslieden, Opbouwwerk voor Surinamers e.d. Verschillende malen wordt er op gewezen dat men bij aanhouding door de politie en/of dreigende uitzetting recht heeft op een advocaat. Ook in een aantal artikelen over concrete zaken worden advocaten genoemd. Een aantal keren wordt vermeld dat de Surinaamse ambassade geen juridische hulp verleend aan mensen met de Nederlandse nationaliteit.

Rechtshulpverleners komen het meest aan de orde in verband met het vreemdelingenrecht (6 artikelen) en discriminatie (4 artikelen, vooral het spreidingsbeleid in Rotterdam). Ook advocaten van de "tegenpartij" komen soms aan het woord. Eén maal wordt ontevredenheid over een advocaat vermeld. De familie heeft een andere advocaat genomen omdat de advocaat verkeerde verwachtingen gewekt had en de betrokkene Nederland is uitgezet.

De conclusie kan zijn dat in de Weekkrant verschillende malen wordt gewezen op het recht op rechtshulp en dat instanties worden genoemd waar men terecht kan voor juridische informatie.

4.5 politie

Bij de beschrijving van wat als problemen in de Weekkrant wordt gepresenteerd is al naar voren gekomen dat er regelmatig kritiek geleverd wordt op het optreden van de politie. De politie wordt verweten te discrimineren ten opzichte van Surinamers en onnodig hard op te treden tegen Surinamers. Ook wordt geklaagd over razzia's op de Surinaamse gemeenschap.

Alles bij elkaar is het beeld van de politie in de Weekkrant Suriname duidelijk negatief.

4.6 het dubbele gezicht van het recht?

Het beeld van het recht dat in de Weekkrant wordt geschetst is minder éénduidig dan dat in de Turkse kranten. Aan de ene kant komt het recht naar voren als bedreigend: dit geldt met name voor de beperkingen door het vreemdelingenrecht¹⁾ en het optreden van de politie. Aan de andere kant wordt aandacht besteed aan pogingen het recht te gebruiken om de positie van Surinamers te verbeteren. Men dient klachten in en spant procedures aan (vooral op het gebied van discriminatie en racisme).

1) In vergelijking met de Turkse kranten gaan ook relatief minder van de artikelen die over recht gaan, over het vreemdelingenrecht, namelijk 27 %. Bij de Turkse kranten is dit bijna 60 %.

Hierbij springt de rol die Surinaamse organisaties en welzijnsinstellingen spelen in het oog: zowel bij het op juridische wijze bestrijden van discriminatie als bij het verstrekken van informatie over de rechten van Surinamers en het formuleren van kritiek op de regelgeving en regeluitvoering.

Dat het beeld van het recht in de Weekkrant minder éénduidig bedreigend is zal te maken hebben met het feit dat de meeste Surinamers in Nederland de Nederlandse nationaliteit bezitten en daardoor een sterkere rechtspositie hebben dan Turken (die veelal de Turkse nationaliteit hebben).

Ook het feit dat Surinamers beter op de hoogte zijn van de Nederlandse taal en cultuur zou hier een rol kunnen spelen.

5. conclusies

Ter afsluiting van dit hoofdstuk met de resultaten van de inhoudsanalyse van de Weekkrant Suriname zullen de belangrijkste bevindingen op een rijtje worden gezet.

Wat wordt in de Weekkrant als de belangrijkste problemen voor Surinamers in Nederland gepresenteerd? In de eerste plaats kan hier de toename van discriminatie en racisme worden genoemd. Vooral gedrag van Nederlandse organisaties en overheidsinstellingen komen in dit verband aan de orde, in veel mindere mate wordt aandacht besteed aan discriminatie door individuele personen. De reactie van Surinamers op deze discriminatie en racisme is tweërlei: protesten van Surinaamse organisaties (soms samen met andere organisaties) en protest via juridische weg (zoals het indienen van een klacht, in beroep gaan tegen de beslissing, een kort geding aanspannen). Het optreden van de politie ten opzichte van Surinamers vormt een probleem. De politie wordt verweten selectief op te treden (ten onrechte oppakken van Surinamers, razzia's). Het harde optreden van de politie wordt becritiseerd.

Het Nederlandse vreemdelingenbeleid is regelmatig aanleiding tot kritiek. Surinamers worden ten onrechte niet tot Nederland toegelaten of worden ten onrechte uitgezet. De vreemdelingenpolitie dreigt soms ten onrechte met uitzetting. Politie en justitie wordt bij uitzettingen in een aantal gevallen onnodige hardheid en onmenselijkheid verweten. De visumplicht die Nederland voor Surinamers heeft ingesteld leidt tot protesten. Er wordt gewezen op de willekeur bij de afgifte van visa en op de belemmeringen voor familiebezoek en toeristenverkeer. Ook de gezinshereniging leidt tot problemen (tal van hindernissen, niet iedereen voldoet aan de gestelde voorwaarden).

Het ontbreken van eigen ruimten en het afbouwen van de eigen (categoriële) voorzieningen en de overheveling van hun taken naar algemene welzijnsinstellingen worden als probleem gezien. Surinamers zijn te weinig betrokken bij de politieke besluitvorming. Er zijn te weinig mogelijkheden voor inspraak bij overheidsbeslissingen die voor Surinamers van belang zijn. Ook zijn er bij verkiezingen te weinig Surinaamse kandidaten.

Wanneer we kijken naar de vraag in hoeverre de Weekkrant Suriname informatie geeft over de rechten en plichten van Surinamers dan kunnen we concluderen dat dit niet systematisch gebeurt. In de eerste vier maanden van haar bestaan gaf de Weekkrant in een serie artikelen algemene juridische informatie (d.w.z. niet over specifiek voor Surinamers van belang zijnde regelingen). Daarna wordt dergelijke algemene informatie nauwelijks meer gegeven.

Vooraf naar aanleiding van de nieuwe regeling voor vestiging en verblijf van Surinamers van november 1980 wordt in meerdere artikelen informatie over het recht op verblijf gegeven. De informatie is grotendeels afkomstig van welzijnsinstellingen voor Surinamers en Surinaamse organisaties (zoals de Landelijke Federatie, Srefidensie, de werkgroep vreemdelingenbeleid Surinamers uit Den Haag).

Of andere oninformatie wordt gegeven lijkt afhankelijk te zijn van de actualiteit (persbericht van ministerie e.d.).

Het beeld van het recht dat in de Weekkrant naar voren komt is aan de ene kant bedreigend en aan de andere kant een mogelijkheid tot bescherming.

Vooraf ten aanzien van discriminatie en racisme wordt aandacht besteed aan actief gebruik van het recht in een strategie om de eigen positie te verbeteren. Het verblijfsrecht komt vooral in negatieve zin aan de orde (critiek op het beleid en de uitvoering ervan; negatieve consequenties en rechtsonzekerheid voor Surinamers).

IV. VERGELIJKING TURKSE, SURINAAMSE EN NEDERLANDSE KRANTEN

1. de geselecteerde artikelen uit de Nederlandse kranten

Voordat een vergelijking zal worden gemaakt tussen de Turkse, Surinaamse en Nederlandse kranten wat betreft de onderwerpen waarover de kranten schrijven en de manier waarop over die onderwerpen wordt geschreven, zullen eerst enkele algemene gegevens over de uit de Nederlandse kranten geselecteerde artikelen worden gepresenteerd.

Over de periode van 1 juni t/m 13 juli 1982 zijn uit de Volkskrant, de Telegraaf, het NRC-Handelsblad, het Utrechts Nieuwsblad en de Tielse Courant alle artikelen geselecteerd die geheel of gedeeltelijk over immigranten en etnische minderheden in Nederland gaan. Voor de Nederlandse kranten samen waren dit 153 artikelen. Per krant varieerde het aantal geselecteerde artikelen van 46 (de Volkskrant) tot 17 artikelen in het Utrechts Nieuwsblad.

De geselecteerde artikelen gaan niet alleen over Turken en Surinamers, maar ook over andere immigrantengroepen als Marokkanen, Molukkers of andere minderheidsgroeperingen als zigeuners. Ook zijn er artikelen die over buitenlandse werknemers of etnische minderheden in het algemeen gaan. Uit de Nederlandse kranten zijn gemiddeld per nummer minder artikelen geselecteerd dan uit de Turkse en Surinaamse kranten.¹⁾

Tabel 6

Aantal geselecteerde artikelen uit de Nederlandse kranten
en de groep waar de artikelen over gaan

g r o e p	k r a n t					C. totaal
	NRC	Volkskrant	Telegraaf	Utr.Nwsbl.	Tielse	
Turken	8	9	6	2	4	29
Surinamers	2	0	4	0	3	9
buitenl. werk. alg. ²⁾	6	9	8	4	3	30
etn. minderh. alg. ²⁾	10	14	3	5	5	37
overige groepen	13	14	7	6	8	48
totaal	39	46	28	17	23	153

2) Onder de categorie 'buitenlandse werknemers algemeen' vallen zowel artikelen die gaan over 'buitenlandse werknemers' of 'gastarbeiders' als artikelen over meerdere groepen immigranten uit de zgn. wervingslanden (b.v. Turken en Marokkanen). Iets soortgelijks geldt voor de categorie 'etnische minderheden algemeen': dit zijn of artikelen over '(etnische) minderheden', 'immigranten', 'buitenlanders' of artikelen over meerdere groepen (b.v. Turken en Surinamers).

1) Gemiddeld zijn per nummer van de Volkskrant 1,3; van de NRC 1,1; van de Telegraaf 0,8; van de Tielse Courant 0,6 en van het Utrechts Nieuwsblad 0,5 artikelen geselecteerd. Gemiddeld voor de Nederlandse kranten tesamen is 0,9 artikel/nummer geselecteerd. Voor de Turkse kranten is dit gemiddeld 3,4 artikel/nummer; voor de Weekkrant Suriname 3,2 artikel/nummer.

Het merendeel van de geselecteerde artikelen is kleiner dan een kwart pagina. Bij beide regionale kranten waren alle artikelen kleiner dan een kwart pagina. Uit de landelijke dagbladen zijn 13 grotere artikelen geselecteerd¹⁾.

Er zijn bijna geen voorpagina-artikelen geselecteerd. Uitzondering hierop vormt de Tielse Courant met 5 voorpagina-artikelen²⁾.

Wanneer we de artikelen indelen naar de onderwerpen die behandeld worden dan blijken verblijfsrechtelijke thema's het vaakst aan de orde te komen. In veel van deze artikelen komt gedwongen vertrek en uitzetting van vreemdelingen aan de orde. Het onderwerp discriminatie en racisme komt ook in nogal wat artikelen aan de orde. Er is een relatief groot aantal artikelen met als onderwerp criminaliteit, vooral in de Telegraaf en het Utrechts Nieuwsblad, en in iets mindere mate in de NRC. Andere onderwerpen die redelijk vaak aan de orde komen zijn: diverse instellingen (zoals GAB, politie, drugshulpverlening, media), onderwijs, werkgelegenheid, relaties met het land van herkomst.

1) NRC 2, Volkskrant 6, Telegraaf 5 grotere artikelen.

2) Ter illustratie de onderwerpen van de voorpagina-artikelen:

- ontsnapping van 6 gevangenen tijdens voetbalfinale, waaronder 3 buitenlanders
(Volkskrant 12 juli 1982)
- minister De Ruiter wil verbod Nederlandse VolksUnie
(NRC 15 juni 1982)
- aankondiging artikel over uitgewezen Marokkaans meisje
(Telegraaf 10 juli 1982)
- illegale Indonesische leprapatiënt ontvlucht ziekenhuis
(Telegraaf 4 juni 1982)
- Molukkers wilden Beatrix en Van Agt gijzelen
(Utrechts Nieuwsblad 13 juli 1982)
- discriminatie buitenlanders vooral door overheid; onderzoek woon- en leefsituatie etnische minderheden in Utrecht
(Utrechts Nieuwsblad 11 juni 1982)
- vechtpartij bij Turks consulaat
(Tielse Courant 17 juni 1982)
- bedrijfssluiting dreigt door vertrek illegalen
(Tielse Courant 23 juni 1982)
- overzicht CBS aantal inwoners Nederland, migratie-overschot daalt
(Tielse Courant 11 juli 1982)
- demonstratie Molukkers tegen huiszoekingen
(Tielse Courant 2 juli 1982)
- Turken en Koerden beëindigen hongerstaking
(Tielse Courant 23 juni 1982)

Tabel 7

Aantal artikelen in de Nederlandse kranten naar onderwerp¹⁾

o n d e r w e r p	k r a n t					totaal
	NRC Volkskrant	Telegraaf	Utr.Nwsbl.	Tielse C.		
verblijfsrecht	10	12	8	3	5	38
discriminatie en racisme	9	8	3	5	2	27
criminaliteit	8	3	8	5	2	26
div. instellingen	5	8	1	3	2	19
onderwijs	4	5	3	4	2	18
werkgelegenheid	2	8	2	3	2	17
relatie met land van herkomst	5	3	3	0	3	14
huisvesting	2	2	1	2	2	9
politieke participatie	3	2	0	0	1	6
eigen accomodaties	1	2	0	1	2	6
godsdienst	2	1	1	1	1	6
totaal aantal artn.	39	46	28	17	23	153

1) Eén artikel kan bij meerdere onderwerpen zijn ingedeeld.

2. vergelijking van de onderwerpen

Het gaat hier om de vraag of in de Nederlandse kranten over andere onderwerpen wordt geschreven dan in de immigrantenpers. Globaal gezien is er een duidelijke overeenkomst tussen de verschillende kranten. De twee onderwerpen die in de Nederlandse kranten het meest aan bod komen zijn verblijfsrecht en discriminatie/racisme. Dit komt overeen met de twee belangrijkste onderwerpen in de Turkse kranten (vreemdelingenhaat en verblijfsrecht) en in de Weekkrant Suriname (discriminatie/racisme en verblijfsrecht).

In de Nederlandse kranten wordt ook veel aandacht besteed aan criminaliteit. Vergelijking met de Turkse en Surinaamse kranten is hier niet goed mogelijk, omdat dergelijke artikelen uit deze kranten in veel gevallen niet geselecteerd zullen zijn. Wel is opvallend dat in de Nederlandse kranten leden van etnische minderheden zelden enkel als slachtoffer worden opgevoerd, daarentegen wel vaak als dader¹⁾. Dit in tegenstelling tot de wel op dit punt geselecteerde artikelen uit de Turkse kranten, daar gaat het met name om Turken die het slachtoffer zijn van geweld door Duitsers; bovendien worden dergelijke geweldsincidenten in verband gebracht met de vreemdelingenhaat. Nogmaals, door het ontbreken van een overzicht van alle artikelen over criminaliteit in de Turkse kranten kunnen, wat dit betreft, geen conclusies worden getrokken.

Tot nu toe hebben we gekeken naar overeenkomsten en verschillen in vrij algemene onderwerp-categorieën. Wanneer we kijken naar meer specifieke nieuws-items dan blijkt dat er weinig nieuws-items in meerdere kranten aan de orde komen. Zo zijn er slechts 10 items die zowel in één of meer Turkse als in één of meer Nederlandse kranten voorkomen. Terwijl er 4 items zijn die zowel in één of meer Nederlandse kranten als in de Weekkrant Suriname aan de orde komen. Overigens is ook de overlap in nieuws-items tussen de Nederlandse kranten onderling niet groot, 17 nieuws-items komen in meer dan één van de vijf kranten voor. Bij dergelijke vergelijkingen moet overigens wel bedacht worden dat uit de Nederlandse kranten artikelen over immigranten in Nederland zijn geselecteerd,

1) artikelen over criminaliteit naar de relatie waarin immigrant staat t.o.v. het delict

	NRC	Vlkskr	Telegr	UtrN	TielC	totaal
dader	5	2	2	4	2	15
slachtoffer	1	0	1	1	0	3
beide	2	1	5	0	0	8
totaal	8	3	8	5	2	26

terwijl de Turkse kranten met name (in onze selectie althans) gericht zijn op Turken in West-Duitsland. De Weekkrant Suriname is gericht op Surinamers in Nederland, terwijl bovendien in de betreffende periode van zes weken één nummer in het onderzoek ontbreekt.

Het is opvallend dat immigranten in de Nederlandse kranten zelden aan de orde komen zonder dat er een verband wordt gelegd met een problematische situatie of gebeurtenis. In totaal zijn er 12 artikelen waarin de context niet problematisch is, in de Tielse Courant komen dergelijke artikelen relatief nog het meeste voor¹⁾. Immigranten komen in de Nederlandse kranten niet voor in "normale human interest" verhalen. Dergelijke verhalen komen wel in de Turkse en Surinaamse kranten voor.

3. vergelijking van de aard van berichtgeving

In deze paragraaf zullen we nagaan in hoeverre er verschillen zijn tussen de Nederlandse kranten enerzijds en de Turkse respectievelijk Surinaamse kranten anderzijds in de wijze waarop dezelfde onderwerpen aan de orde worden gesteld. We zullen hiertoe allereerst nader ingaan op de manier waarop de thema's discriminatie/racisme/vreemdelingenhaat en verblijfsrecht aan de orde komen (zowel in de Turkse, Surinaamse als Nederlandse kranten qua aantal artikelen belangrijke thema's). Daarna zullen enkele items die zowel in Nederlandse als Turkse respectievelijk Surinaamse kranten worden vermeld aan de orde komen. Vergelijking van de berichtgeving van de verschillende kranten over deze items lijkt een mogelijkheid wat meer inhoudelijke verschillen in de aard van de berichtgeving op te sporen.

3.1 vreemdelingenhaat, discriminatie en racisme

In de Turkse kranten wordt de vreemdelingenhaat als een overweldigend probleem voor Turken, met name in West-Duitsland, gepresenteerd: Er is een sterk negatieve houding tegenover Turken. De overheid, politici en de politie worden verweten niets tegen deze vreemdelingenhaat te ondernemen, of er aan mee te doen. Vreemdelingenhaat wordt in de Turkse

1) Tielse Courant 4 van de 23 artikelen (17 %).

Volkskrant 3 artikelen, NRC en Telegraaf 2 artikelen, Utrechts Nieuwsblad 1 artikel.

Deze artikelen gaan over begrafenis-rituelen (2 x Tielse Courant, 1 x NRC), muziek en toneel (3 x Volkskrant), Surinaams Consulaat (2 x Telegraaf), schakelklas en lesbevoegdheid (Tielse Courant, NRC), speltjesmarkt (Utrechts Nieuwsblad) en ruimte voor Surinamers en Antillianen (Tielse Courant).

kranten met veel verscheidene onderwerpen in verband gebracht: met de vrees voor gedwongen terugkeer naar Turkije, met geweld van Duitsers ten opzichte van Turken, met neo-nazisme, met vooroordelen van de Duitse bevolking en met het restrictieve overheidsbeleid. De toon van de artikelen over Nederland is minder grimmig.

In de Weekkrant Suriname worden discriminatie en racisme als belangrijk probleem voor Surinamers in Nederland behandeld. Er wordt gesproken over toenemende rassendiscriminatie en opkomend racisme. Vooral het gedrag van overheidsinstanties en andere Nederlandse organisaties komen in dit verband aan de orde: het gemeentelijk spreidingsbeleid, het optreden van de politie, het vreemdelingenbeleid, de Nederlandse Volksunie en de Centruumpartij en discriminatie door horeca-instellingen en werkgevers. In veel gevallen wordt melding gemaakt van protesten van (Surinaamse) organisaties en van protest via een juridische weg (zoals het indienen van een klacht, het aanspannen van een kort geding).

In de Nederlandse kranten komt rassendiscriminatie vooral aan de orde naar aanleiding van een (voorgenomen) overheidsbesluit en eventuele reacties daarop, en naar aanleiding van onderzoek. Naar aanleiding van een onderzoek naar de woon- en leefsituatie van etnische minderheden in Utrecht vermelden alle kranten dat vooral discriminatie door de overheid (bureau huisvesting, arbeidsbureau, sociale dienst) als een groot probleem wordt ervaren¹⁾.

Discriminatie door de overheid komt in meerdere artikelen aan de orde, veelal wordt tevens vermeld dat de overheid de beschuldiging van discriminatie of racisme van de hand wijst²⁾. In twee gevallen wordt de

-
- 1) Volkskrant 14-6-'82 "Buitenlander krijgt vaak onaantrekkelijke woning"
NRC 10-7-'82 "Utrecht: Etnische minderheden in Utrecht voelen zich gediscrimineerd"
Telegraaf 10-7-'82 "Woonsituatie Mediterranen erbarmelijk"
Utrechts Nieuwsblad "Discriminatie buitenlanders vooral door overheid"
Tielse Courant "Discriminatie, hét probleem van buitenlanders"
 - 2) Bijvoorbeeld in het volgende bericht: "Burgemeester en Wethouders van Utrecht vinden het toelaatbaar dat het Utrechtse Gewestelijk Arbeidsbureau (GAB) de pogingen gestaakt heeft om voor een groep van bijna 450 werkloze buitenlandse vrouwen een baan te vinden. Het GAB rekent deze Turkse en Marokkaanse vrouwen tot de categorie 'niet reëel aanbod' (NRA) en doet geen moeite meer om voor deze vrouwen werk te zoeken. B en W van Utrecht wijzen de suggestie van de PSP-raadsfractie van de hand dat hier sprake is van 'ontoelaatbare discriminatie'. (...)" (de Volkskrant 9 juli 1982; vergelijkbaar bericht in Utrechts Nieuwsblad 9-7-'82).

overheid vermeld in verband met het voorkómen van discriminatie (mogelijkheden zoeken om Nederlandse Volksunie te kunnen verbieden; Utrecht ziet af van spreidingsbeleid omdat het weren van etnische minderheden discriminerend is). In het algemeen wordt in de kranten geen expliciet commentaar gegeven, wanneer impliciet soms een mening doorschemert (b.v. door de woordkeuze) dan is dit een afwijzing van en bezorgdheid over discriminatie en racisme. Het enige artikel dat hierop een uitzondering vormt is een commentaar van Heldring in het NRC¹⁾. Het belangrijkste verschil in de manier waarop over vreemdelingenhaat, discriminatie en racisme wordt geschreven lijkt te zijn dat in de Turkse en Surinaamse kranten duidelijker stelling genomen wordt (ook door de redactie). Het probleem wordt zo belangrijk gevonden dat er meermalen in redactionele commentaren aandacht aan wordt besteed. Met name in de Turkse kranten worden sommige nieuwsberichten door de redactie in het kader van de vreemdelingenhaat geplaatst.

Een ander verschil is gelegen in de gehanteerde terminologie: in de Turkse kranten gaat het om vreemdelingenhaat (vijandigheid ten opzichte van vreemdelingen), in de Weekkrant Suriname om discriminatie, racisme en fascisme, in de Nederlandse kranten wordt met name over discriminatie bericht.

In de Turkse en Surinaamse kranten wordt bovendien meer aandacht besteed aan de bestrijding van vreemdelingenhaat c.q. discriminatie en racisme. De overheid wordt verweten hierin veel te laks te zijn en vooral in de Weekkrant worden de lezers opgeroepen dergelijke ervaringen niet voor zich te houden, maar er over te praten, er bekendheid aan te geven en actie (al dan niet juridisch) te ondernemen.

Discriminatie lijkt in de Nederlandse kranten met name aan de orde te komen naar aanleiding van persberichten van Nederlandse autoriteiten (overheidsinstanties, onderzoekers). Voor de Weekkrant Suriname lijken acties en informatie van Surinaamse groeperingen en organisaties veelal aanleiding te vormen voor artikelen over discriminatie en racisme. Bij de Turkse kranten lijken artikelen over vreemdelingenhaat in sterke

1) Het commentaar gaat over het probleem dat de groeiende moslim-minderheid voor Nederland vormt. Heldring stelt ondermeer: "De moslims zullen zich dus steeds meer een geïsoleerd en gediscrimineerd subproletariaat voelen." Deze constatering lijkt één van de argumenten in het pleidooi voor een "restrictief toelatingsbeleid, tot en met uitwijzing van de hier al verblijvende moslims", omdat vasthouden aan het beginsel van verdraagzaamheid "in de praktijk zou leiden tot onverdraagzaamheid onder de bevolking jegens een groep die zich niet integreren laat."

(NRC 18 juni 1982)

mate het resultaat van het werk van de redactie en correspondenten, en minder afhankelijk van één informatiebron.

3.2 verblijfsrecht

Het tweede onderwerp dat zowel in de Nederlandse als in de Turkse en Surinaamse kranten vaak aan de orde komt is het verblijfsrecht.

In de Turkse kranten worden vooral visumregelingen, beperking van de mogelijkheden voor gezinshereniging en (angst voor) gedwongen terugkeer en uitzetting naar Turkije als problematisch gepresenteerd. Soms wordt een relatie gelegd met de vreemdelingenhaat: Turken zijn niet meer gewenst. Overigens zijn er ook veel artikelen met "neutrale" berichtgeving op dit terrein. De houding ten opzichte van politieke vluchtelingen en de zogenoemde 'terroristen', 'extremisten' en 'criminelen' is dubbelzinnig. De motieven van Turkse vluchtelingen worden soms in twijfel getrokken, terwijl tegen uitzetting in deze gevallen in de regel geen bezwaar wordt gemaakt.

In de Weekkrant Suriname is het vreemdelingenbeleid aanleiding tot kritiek. Er is kritiek op het beleid en de uitvoering daarvan en er wordt gewezen op negatieve consequenties en rechtsonzekerheid voor Surinamers welke hiervan het gevolg zijn. Er wordt gewezen op de willekeur van toelating en uitzetting. Politie en justitie wordt in een aantal gevallen onnodige hardheid en onmenselijkheid verweten. De instelling van een visumplicht voor Surinamers leidt tot kritiek. Ook problemen met gezinshereniging komen aan bod. Alles bij elkaar is de te-
neur duidelijk negatief.

In de Nederlandse kranten bestaat in artikelen waarin verblijfsrecht aan de orde komt, opvallend veel aandacht voor gedwongen vertrek en uitzetting van vreemdelingen¹⁾. Vooral concrete gevallen van (dreigende) uitzetting komen aan de orde. Alleen in de NRC en Volkskrant komt uitzetting in meer algemene zin in een aantal artikelen naar voren. In de regel komen ook argumenten die tegen de uitzetting pleiten aan bod, bijvoorbeeld van de kant van de betrokken vreemdeling(en) of hun advocaat²⁾.

1) In 28 van de 38 artikelen in deze categorie.

2) Ter illustratie het volgende voorbeeld: in een artikel over de hongerstaking van Turkse jongeren om aandacht voor de onderdrukking door het militair regime in Turkije te krijgen, wordt ook vermeld dat er grote verontwaardiging onder de actievoerders is over het feit dat de Minister van Justitie één van de hongerstakers heeft aangezegd binnen 2 weken het land te verlaten omdat hij een schijnhuwelijk zou hebben met een Nederlandse vrouw. Volgens de vrienden van Ramazan Ekinci zijn beiden al meer dan een jaar gelukkig getrouwd. De beschuldiging van een schijnhuwelijk is uit de lucht gegrepen. Sommigen zien er zelfs een poging in het moreel van de hongerstakers te ondermijnen.
(NRC, 18 juni 1982; vergelijkbaar bericht in Volkskrant 21 juni 1982)

Meestal neemt de verslaggever of commentator zelf niet duidelijk stelling. Uitzondering zijn het al eerder genoemde commentaar van Heldring (zie p. 91) en een aantal artikelen in de Telegraaf over de dreigende uitzetting van een Marokkaans meisje. Het gaat om een 20-jarig Marokkaans meisje, dat 3 jaar geleden haar ouderlijk huis in België verliet nadat haar verboden was huiswerk te maken, ze was mishandeld en tegen haar zin uitgehuwelijkt aan een 48-jarige Marokkaanse mijnwerker. De Telegraaf geeft een dramatische beschrijving van haar situatie. Het belangrijkste argument van de Telegraaf is dat het meisje verwesterd is en haar eigen milieu ontvlucht¹⁾.

Een actie van vluchtelingen is aanleiding voor enkele van de artikelen waarin meer algemeen aandacht wordt besteed aan uitzetting. De vluchtelingen zijn bang voor uitzettingen tijdens het Kamer-reces en hebben kritiek op het toelatingsbeleid (onduidelijke toelatingscriteria; beroep op negatieve beslissing mag niet in Nederland worden afgewacht; verschil in behandeling met uitgenodigde vluchtelingen)²⁾.

NRC en Volkskrant maken melding van een aankondiging door de Staatssecretaris van een versoepeling van de regeling voor verblijfsvergunningen van vrouwen die in het kader van gezinshereniging naar Neder-

1) "Nederlandse en Belgische justitie jagen meedogenloos op voor eigen milieu gevlucht Marokkaans meisje.

Buitenlandse werknemers die hun kinderen voor westerse invloeden willen behoeden en willen verhinderen dat ze Nederlandse scholen bezoeken, werden gisteren door de Kantonrechter in Rotterdam krachtig tot de orde geroepen, maar wat gebeurt er wanneer vooral de meisjes uit de gezinnen van de gastarbeiders wijs worden gemaakt en zich in ons land willen ontplooien?

Dat weet de charmante, 20 jarige Marokkaanse Khadya Moujdy nu maar al te goed. Behalve haar toornige vader, jagen nu ook de Belgische en Nederlandse justitie achter haar aan. (...)" (Telegraaf 10 juli 1982)

Het verhaal van justitie: "Als weggelopen minderjarige is het onze taak haar zo snel mogelijk weer bij haar familie te voegen. Of ze daarna naar Marokko wordt gerepatrieerd is toch de verantwoordelijkheid van de ouders en niet van de Nederlandse overheid" (Telegraaf 15 juni 1982) is voor de Telegraaf aanleiding om in een ander artikel een vergelijking te maken met een weggelopen Oostenrijks meisje:

Een Oostenrijks echtpaar heeft er twee jaar over gedaan hun 14-jarige dochter terug te krijgen die weggelopen was en opgevangen door het JAC. Uiteindelijk is het Oostenrijks kind onder toezicht van de Kinderbescherming gesteld, na tussenkomst van rechter, Raad voor de Kinderbescherming, JAC en Ministerie van justitie (ook allemaal overheid). De Oostenrijkse ouders weten nog steeds niet waar hun dochter is. Marokkaanse ouders krijgen hun dochter terug om haar in Marokko te laten trouwen met een onbekende. (Telegraaf 18 juni 1982 onder de kop "Het verschil tussen een Oostenrijks en een Marokkaans meisje")

2) Volkskrant 7 juli 1982; NRC 25 juni 1982 en 26 juni 1982.

land zijn gekomen¹⁾.

Nog een enkele opmerking over de artikelen die wel over verblijfsrecht gaan, maar niet over gedwongen vertrek uit Nederland. Over een notitie van het Ministerie van Sociale Zaken over de WABW (Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers) verschijnen twee artikelen: "Wet beperkt toestroom illegale buitenlanders"²⁾. In artikelen over een onderzoek in Utrecht vermelden een aantal kranten dat buitenlanders wanneer ze hun gezin willen laten overkomen soms gedwongen zijn een huis te kopen (i.v.m. schaarste aan huurwoningen en benodigde vergunning) en dat dit financiële moeilijkheden tot gevolg heeft³⁾.

Dan zal nu worden nagegaan welke verschillen er zijn tussen de Nederlandse kranten enerzijds en de Turkse en Surinaamse kranten anderzijds in de manier waarop verblijfsrecht aan de orde komt. Ook hier lijken de Nederlandse kranten minder duidelijk stelling te nemen, hoewel kritiek op het vreemdelingenbeleid (vooral in verband met uitzettingen) wel aan de orde komt. In de Nederlandse kranten wordt minder aandacht besteed aan deze problematiek in het algemeen, met uitzondering van de Volkskrant en de NRC. Door deze sterke nadruk op nieuws over concrete gebeurtenissen ontstaat geen algemeen beeld en blijven de wetten en regels veelal buiten beeld. In veel gevallen zal een lezer na lezing van bijvoorbeeld een artikel over een dreigende uitzetting even goed kunnen concluderen dat het om een uitzondering gaat, om een vergissing of één politiefunctionaris, dan om sterk beperkende regels of een systematisch restrictief uitvoeringsbeleid. In de Turkse en Surinaamse kranten wordt ook aan de

1) In beide kranten is deze mededeling overigens geplaatst in een verslag van een congres over seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes, met de volgende koppen: "Congres vrouw en geweld tegen krenkende porno" (Volkskrant, 9-6-'82) en "Straf ook verkrachting in huwelijk" (NRC, 9-6-'82).

2) NRC 12-6-'82, ook in Volkskrant 11-6-'82.

Samengevatte inhoud beide artikelen:

- WABW levert belangrijke bijdrage aan beperking toestroom buitenlandse werknemers
- werkgevers in bedrijven met illegalen gaan over tot structurele verbetering van de voorzieningen
- critiek op wet (vrijheid buitenlanders op arbeidsmarkt beperkt) onterecht: aantal vergunningen voor werk neemt sterk af
- alleen in incidentele gevallen werving toegestaan
- wet sluit verandering van werk gedurende 3 jaar niet uit. Moet wel werk betreffen waarvoor tewerkstellingsvergunning kan worden afgegeven.
- aantal werkloze vreemdelingen toegenomen
- aantal strafzaken tegen werkgevers met illegalen in dienst groeit

3) NRC 12-6-'82; Utrechts Nieuwsblad 11-6-'82 en Telegraaf 10-6-'82.

wetten en regels aandacht besteed. Ze vormen zelfs het grootste punt van critiek.

In de Nederlandse kranten ligt de nadruk sterk op gedwongen vertrek uit Nederland. De onderwerpen in de Surinaamse en Turkse kranten zijn meer gevarieerd. In tegenstelling tot de Turkse kranten wordt in de Nederlandse kranten geen verschil gemaakt tussen Turkse werknemers en Turkse vluchtelingen.

3.3 Turkse, Surinaamse en Nederlandse kranten

Het minderhedenbeleid van de gemeente Utrecht is het enige item dat zowel in een Turkse, Surinaamse als Nederlandse krant aan de orde komt¹⁾. Vergelijking van de artikelen wordt bemoeilijkt doordat niet dezelfde concrete gebeurtenis wordt verslagen. De Weekkrant Suriname lijkt zich te concentreren op de bezwaren van minderheden (vooral tegen de huisvestingsparagraaf; de gemeente zou problemen in bepaalde wijken wijten aan het hoge percentage etnische minderheden). De NRC bericht dat B en W na veel critiek afzien van het spreidingsbeleid. Ook de Hürriyet vermeldt dat de gemeente geen spreidingsbeleid zal voeren en dat naar aanleiding van protesten van Nederlanders een onderzoekscommissie zal worden gevormd om de situatie van de buitenlanders te bekijken; buitenlanders wonen in feite in de slechtste huizen aldus de burgemeester. Het Utrechts Nieuwsblad meldt dat de nota Minderhedenbeleid weinig weerstand in de gemeenteraad ontmoette en dat de wethouder een petitie tegen de nota kreeg aangeboden van het Comité Nationale Minderheden:

"buitenlanders worden gediscrimineerd bij het zoeken naar een huis, hun kinderen krijgen niet goed onderwijs, arbeidsbureau weigert te bemiddelen voor buitenlandse vrouwen, volkskultuur kan niet ontwikkeld worden en in het stadhuis praten ze maar."
(Utrechts Nieuwsblad 9 juli 1982)

Het Utrechts Nieuwsblad is de enige krant die haar berichtgeving niet beperkt tot het huisvestingsbeleid van de gemeente Utrecht. In de Weekkrant Suriname ligt de nadruk op critiek van minderheden, terwijl de Hürriyet juist spreekt over protesten van Nederlanders.

-
- 1) "Minderheden Utrecht niet gelukkig met beleid van gemeente" (verslag openbare raadsvergadering; Weekkrant Suriname 26 juni 1982)
 "Utrecht ziet af van spreiding minderheden" (NRC 28 juni 1982)
 "Hulporganisaties van buitenlanders krijgen steun van gemeente" (verslag behandeling rompnota minderhedenbeleid in gemeenteraad; Utrechts Nieuwsblad 9 juli 1982)
 Hürriyet 3 juli 1982 (Beneluxbijlage; Gemeente Utrecht zal geen spreidingsbeleid voeren).

3.4 Surinaamse en Nederlandse kranten

Naast het minderhedenbeleid van de gemeente Utrecht zijn er drie andere nieuws-items die zowel in de Nederlandse kranten als in de Weekkrant Suriname voorkomen. Achtereenvolgens zal worden ingegaan op de landelijke gemeenteraadsverkiezingen en de gemeentelijke minderhedennota Den Haag¹⁾.

Over de betrokkenheid van Surinamers bij de gemeenteraadsverkiezingen verschijnen meerdere artikelen²⁾. Er lijken geen duidelijke verschillen tussen de verschillende kranten te zijn. In de NRC ligt de nadruk vooral op het belang van kandidaten van Surinaamse afkomst voor het minderhedenbeleid.

"(...) 'Wel is het zo dat ik de dingen kan bekijken uit een minderhedenoptiek. En dat kan volgens mij een gewone Nederlander nog lang niet' (...)" (CDA-gemeenteraadslid Rambocus, NRC)

In de Volkskrant wordt vooral aandacht besteed aan de participatie van Surinamers, Antillianen en Molukkers. Aanwezigheid van kandidaten uit "eigen kring" stimuleert de opkomst bij verkiezingen. Er zijn relatief zeer weinig kandidaten van buitenlandse afkomst en de opkomst van minderhedenpartijen moet een waarschuwing zijn voor de politieke partijen om de problemen van minderheden serieus aan te pakken.

-
- 1) Het andere item is de opening van het Surinaamse Consulaat in Amsterdam (Weekkrant Suriname 5 en 19 juni 1982; Telegraaf 12 juni, 8 juli '82)
 - 2) De meeste Surinamers hebben de Nederlandse nationaliteit, en daarmee kiesrecht.

Door de periode van de inhoudsanalyse (vanaf 1 juni 1982) is het waarschijnlijk dat in de Nederlandse kranten in de weken daarvoor aan deze problematiek ook aandacht is besteed, b.v. aan het meedoen van minderhedenpartijen. (De gemeenteraadsverkiezingen werden gehouden op 2 juni '82). Het betreft de volgende artikelen:

- "Surinamers in raad drukken stempel op minderhedenbeleid. Rambocus voelt zich als Hindoe in CDA thuis. Surinamer Chandoe is vooral PvdA'er (interviews met twee kandidaten voor de gemeenteraad van Surinaamse afkomst, NRC 1-6-'82)
- "Vooral PvdA trekt veel stemmen Surinamers" (artikel over een onderzoek naar de deelname van minderheidsgroepen aan de verkiezingen, Volkskrant 3-6-'82)
- "Verkiezbare plaats waardering voor Chandoe: Surinamer neemt uitdaging aan" (interview met kandidaat, Weekkrant Suriname 29 mei 1982)
- "Surinamer Morman lijstaanvoeder. Minderhedenpartij doet ook gooi naar zetel in Arnhemse gemeenteraad" (Weekkrant Suriname 29 mei 1982)
- "Eigen partijen spraken Surinamers (nog) niet aan" (artikel over verkiezingsresultaten minderhedenpartijen en Surinaamse kandidaten, Weekkrant Suriname 12 juni 1982)

In de Weekkrant Suriname komen dezelfde punten aan de orde: te weinig Surinaamse kandidaten, de betrokkenheid van Surinamers en het belang van Surinaamse kandidaten voor het minderhedenbeleid.

De artikelen in de Weekkrant Suriname en de NRC over de behandeling van de minderhedennota in de gemeenteraad van Den Haag geven geen aanleiding om te concluderen dat er belangrijke verschillen zijn tussen de beide kranten¹⁾.

3.5 Turkse en Nederlandse kranten

Naast het spreidingsbeleid van de gemeente Utrecht zijn er nog negen andere nieuws-items die zowel in één of meer Nederlandse kranten als in één of meer Turkse kranten aan de orde komen. Deze items zullen achtereenvolgens de revue passeren.

de leerplicht

Alle Nederlandse kranten en twee Turkse kranten besteden aandacht aan de rechtszaak tegen Turkse en Marokkaanse ouders wegens het ontduiken van de leerplicht in Rotterdam. In de Turkse kranten wordt in vergelijking met de Nederlandse kranten weinig ruimte aan de leerplichtzaak besteed. Zowel de Hürriyet als de Tercüman wijden er één bericht aan, zonder commentaar:

In Nederland laten veel Turkse en Marokkaanse ouders hun kinderen tussen 12 en 16 jaar niet naar school gaan. In Rotterdam zijn tien ouders voor de rechter gehaald, tegen hen is een geldstraf van 1000 gelden geëist. In Rotterdam alleen al zijn er 300 à 500 Turkse en Marokkaanse ouders die hun leerplichtig kind niet naar school sturen.

(Tercüman 29-6-'82; vergelijkbaar bericht in Beneluxbijlage van de Hürriyet 12-6-'82)

De Nederlandse kranten besteden gezamenlijk 12 artikelen aan deze zaak²⁾. Er wordt ondermeer aandacht besteed aan de redenen en achtergronden van het schoolverzuim en aan de argumenten van de gemeente Rotterdam, de officier van justitie en de rechter, voor juridische vervolging van deze leerplichtontduiking.

1) "Negentalig betoog over minderheden" (NRC 8 juni 1982)

"Gemeente vraagt zendtijd voor minderheden via Haags kabelnet" (Weekkrant Suriname, 19 juni 1982)

2) Volkskrant 4, Telegraaf 3 artikelen, NRC en Utrechts Nieuwsblad elk 2 en de Tielse Courant 1 artikel.

De argumenten van de officier van justitie en van de vaders komen in de meeste kranten naar voren:

"De officier zei dat de groep migrantenkinderen - vooral meisjes - die aan de leerplicht wordt onttrokken, steeds groter wordt. Daarom dreigt volgens hem de achterstand die deze kinderen toch al in de Nederlandse maatschappij hebben, nog groter te worden. (...) De overheid moet de migranten dan maar met hoge boetes laten merken dat het haar menens is, aldus de officier. De redenen van de (...) vaders om hun dochters niet naar school te laten gaan, kwamen er globaal op neer, dat dochter geen zin had naar school te gaan, of dat moeder zo ziek is dat de dochter haar huishoudelijke taken heeft moeten overnemen. De vaders beweren dat ze er in principe geen bezwaar tegen hebben als hun dochters een school bezoeken." (NRC 26-6-'82).

Veel kranten vermelden ook dat deze rechtszaak het begin is van de bestrijding van de leerplichtontduiking: het wordt een "proefproces" genoemd, er wordt een hoge boete geëist als "afschrikwekkend voorbeeld", en de gemeente Rotterdam is van plan later ook ouders aan te pakken die hun kinderen wel inschrijven maar toch thuishouden¹⁾.

De Telegraaf, de Volkskrant en het Utrechts Nieuwsblad gaan dieper op de zaak in, en laten ook anderen dan de direct betrokkenen aan het woord. Het Utrechts Nieuwsblad vermeldt dat volgens een onderzoek ook in Utrecht buitenlandse ouders hun kinderen van school thuishouden. De Islamitische godsdienst verbiedt gemengde scholen en meisjes moeten in het huishouden helpen. Volgens de onderzoekers moeten de kinderen wel naar school om te voorkomen dat ze in dezelfde positie komen als hun ouders²⁾.

Zowel in de Telegraaf als in de Volkskrant wordt meer aandacht besteed aan mogelijke motieven van de ouders, terwijl ook in beide kranten Turken aan het woord komen. Zo worden de argumenten van de raadsman van de ouders vermeld:

"Raadsman mr. Nijhuis zei, dat het Nederlandse onderwijssysteem nog altijd faalt jegens de buitenlandse kinderen, die in cultuur sterk verschillen met hun Nederlandse leeftijdgenoten. 'Een 12-jarig meisje is in het land van herkomst al bijna volwassen en vooral de toekomst van de meisjes, die eerst op deze leeftijd of nog ouder in het kader van gezinshereniging naar Nederland komen, is erg slecht', aldus mr. Nijhuis. Hij zei dat de buitenlandse werknemers, vooral ook door de bejegening van de doorsnee Nederlander, in hoofdzaak op hun landgenoten zijn aangewezen en dat door de sociale controle van de omgeving de waarde en de normen van het thuisland in stand worden gehouden. 'De vader heeft door zijn lange afwezigheid aan gezag ingeboet en vooral oudere kinderen accepteren

1) Respectievelijk in: Telegraaf (26-6-'82) en Utrechts Nieuwsblad (10-7-'82) en Tielse Courant (10-7-'82), Volkskrant (12-6-'82), NRC (10-7-'82).

2) Utrechts Nieuwsblad 3-7-'82.

zijn gezag niet meer', aldus de raadsman. Uit angst dat zij weggelopen treden de vaders niet hard op als dochters niet meer naar school willen."

(Telegraaf 26-6-'82; ook in Volkskrant 26-6-'82 wordt aandacht aan het pleidooi van de raadsman besteed).

In een achtergrondartikel in de Telegraaf wordt vooral gewezen op godsdienst- en cultuurverschillen:

"Turkse en Arabische ouders weigeren kinderen naar school te sturen. De ware reden is vaak: Moslim moet dochter behoeden voor verleidingen.

'(...) De manier waarop kinderen hier hun ouders bejegenen is voor hun onvoorstelbaar. (...) De vrijheden die jongens en meisjes zich hier veroorloven zijn de gelovige moslim ook een doorn in het oog. Hij beschouwt onze maatschappij als vrij decadent, als los van zeden. In zijn ogen vormen de jongens op de middelbare school een bedreiging voor zijn dochter, die vrouw begint te worden. (...)'" (aldus de directeur van het Moslim Informatiecentrum, th).

Deze punten komen ook terug in de woorden van een Turkse onderwijzer en in een gesprek met een Turks gezin.

In het slot van het artikel pleit de directeur van het informatiecentrum voor een aparte school voor meisjes. "Daar valt natuurlijk tegenin te brengen dat je daarmee allerm minst een doorbraak in het rolpatroon van die vrouwen bewerkstelligt. Maar moet dat zo nodig? En in ons tempo? (...) Het is de vraag of we hen op straffe van een boete moeten dwingen hun aloude waarden en normen overboord te zetten." (Telegraaf 3-7-'82)

Ook in de Volkskrant komen dergelijke cultuurverschillen aan de orde.

In een gesprek met meisjes die een naaicursus volgen:

"Op de cursus zitten vooral meisjes van het Turkse platteland voor wie de problemen extra groot zijn. 'We zijn er zelf ook op tegen op ons twaalfde nog naar school te moeten. We gaan trouwen en daar zijn we ons nu op aan het voorbereiden', laat een van de meisjes weten. Het is de vertaling van de discussie die losbarst bij de vraag waarom ze eigenlijk niet naar school gaan. (...)

Begeleidende broers laten weten dat boetes geen indruk zullen maken. In een laatste poging hun kinderen aan de gevaren van de Nederlandse maatschappij te onttrekken, zullen vaders hun dochters op het vliegtuig naar Turkije of Marokko zetten om ze tot hun huwelijk bij familieleden onder te brengen."

(Volkskrant 12-6-'82)

Twee Turkse leraren pleiten in de Volkskrant voor een strenge aanpak van het schoolverzuim en geven kritiek op bovengenoemde argumenten:

"Turkse leraren protesteren tegen thuishouden dochters

'Islam makkelijk excuus voor spijbelen'

(...) Bekiroviç en Günermengi zien het als ouderwetse machtswellust van de mannen dat ze hun dochters niet naar school willen laten gaan. 'Die vaders willen de vrouwen er bewust onder houden. Dat is gemakkelijker voor hen, want dan blijven zij de hoofdrol spelen als patriarch. Als de vrouwen van niets weten hebben zij de grootste invloed.' (...) 'Bovendien kennen Turkije en Marokko ook leerplicht (...)'

(...) Bekiroviç: 'Die vaders sturen hun dochters niet terug, want dan hebben ze geen invloed meer. Wij hebben dat nooit meegemaakt dat een meisje terug ging, getrouwd of ongetrouwd. Het wordt wel vaak gezegd."

(..) Bekiroviç en Günermengi vinden dat de gemeenten veel strenger moeten optreden. 'Ze moeten die ouders dwingen. Geen flauwekul. Gelijk duizend gulden boete, want het gaat om de toekomst van die meisjes. De ouders zeggen nu: er gebeurt toch niets. Ze krijgen briefjes thuis en er komt eens iemand praten, maar er gebeurt niets.'" (Volkskrant 25 juni 1982)

Concluderend kunnen we stellen dat in de Nederlandse kranten veel meer aandacht aan deze zaak wordt besteed dan in de Turkse kranten. De Turkse kranten onthouden zich van commentaar. In de Nederlandse kranten komen zowel mogelijke achtergronden van het schoolverzuim als argumenten om dit streng aan te pakken aan de orde. Opmerkelijk is dat twee Turkse leraren de sterkste verdedigers van de Rotterdamse aanpak zijn. Wellicht heeft de bedoeling van de gemeente Rotterdam en de officier van justitie dat deze zaak een voorbeeldfunctie zou moeten hebben eraan bijgedragen dat er veel publiciteit in de Nederlandse kranten is geweest. Het gewenste effect zal die publiciteit vermoedelijk niet hebben, gezien de geringe aandacht in de Turkse pers. Misschien heeft de publiciteit in de Nederlandse pers zelfs de vooroordelen onder de Nederlandse bevolking over Turken en Marokkanen bevestigd.

'illegalen'

Het voorval dat een aantal buitenlandse werknemers, werkzaam bij een bedrijf in Tilburg, niet langer in Nederland mag werken, komt zowel in de Hürriyet, als in de Volkskrant, de Telegraaf en de Tielse Courant aan de orde¹⁾. Hier is sprake van duidelijke verschillen in de berichtgeving. In de Hürriyet ligt de nadruk op het over de grens zetten van de werknemers en op het feit dat de werknemers dit onrechtvaardig vinden.

In de Nederlandse kranten wordt vooral aandacht besteed aan het feit dat ook de werkgelegenheid van de overgebleven werknemers in gevaar komt, omdat het bedrijf zonder de illegale Turken niet kan blijven draaien. Het perspectief van de betrokken Turkse werknemers komt niet aan bod. Overigens vermeldt alleen de Tielse Courant dat het gaat om legaal in België verblijvende Turken, dat het arbeidsbureau op de hoogte was en dat sociale premies werden afgedragen.

Ook het tijdstip waarop deze zaak in de kranten aan de orde komt is in dit verband illustratief. In de Hürriyet wordt er veel eerder aandacht aan besteed; de Nederlandse kranten doen dit pas wanneer het bedrijf meedeelt te moeten sluiten en er om werkgelegenheidsredenen van verschil-

1) Hürriyet 5 juni 1982, Beneluxbijlage; Volkskrant 23 en 26 juni 1982; Telegraaf en Tielse Courant van 23 juni 1982.

lende kanten op wordt aangedrongen dat de Turken niet onmiddellijk de grens worden overgezet.

Ter illustratie de volgende berichten:

"Tilburg vraagt respijt voor illegale Turken."

De gemeente Tilburg heeft staatssecretaris Scheltema gevraagd 2 maanden te wachten met de uitzetting van de 38 in België wonende Turken die zonder werkvergunning in Tilburg werkten en 4 weken geleden door de vreemdelingenpolitie naar België waren gestuurd. Het kantongerecht wees uit dat de Turken ten onrechte over de grens waren gezet; de 38 Turken mochten gedurende drie weken niet uitgezet worden, in die tijd zouden dan werkvergunningen aangevraagd moeten worden. Het bedrijf waar de Turken werken zegt te moeten sluiten als Scheltema de behandeling voor de werkvergunningen niet afwacht (2 maanden). Het bedrijf zegt geen kans te zien de zaak draaiende te houden zonder de 38 Turken. (Telegraaf 23 juni 1982)

De Tilburgse politie heeft 45 buitenlanders wegens het niet in bezit hebben van een verblijfsvergunning de Belgische grens overgezet. "We kunnen in België geen werk vinden. Wat de Nederlandse politie gedaan heeft, is onmenselijk. Kort tevoren was ons toegestaan ons vrij door de landen van de Europese Gemeenschap te bewegen", zeiden de arbeiders (hoofdzakelijk vrouwen). (Hürriyet 5 juni 1982, Beneluxbijlage)

vooroordelen bij Nederlanders

Zowel de Hürriyet als de Telegraaf en het Utrechts Nieuwsblad besteden een artikel aan een AVRO/Lagendijk enquête over opvattingen van Nederlanders tegenover buitenlanders. De verschillen liggen hier niet zo duidelijk tussen de Turkse kranten enerzijds en de Nederlandse kranten anderzijds. Het meest opvallende verschil ligt in het benadrukken van de positieve dan wel de negatieve resultaten. Het Utrechts Nieuwsblad en de Hürriyet leggen de nadruk op de acceptatie van buitenlanders respectievelijk Turken. De Telegraaf benadrukt de toenemende vreemdelingenhaat bij de jeugd.

"Enquête: Nederlanders aardiger voor buitenlanders"

Nederlanders van 24 jaar en ouder staan minder afkerig tegenover buitenlanders dan 2 jaar geleden. De sympathie wordt minder naar mate buitenlanders dichter bij de persoonlijke levenssfeer verkeren. Afkeer van buitenlanders onder de 18-24-jarigen neemt toe. (Utrechts Nieuwsblad 8 juni 1982)

Volgens een enquête van de AVRO zijn 53 % van de Nederlanders de Turken welgezind. Onder vragen over Turken als buur of collega was er ook een vraag: "Zou u een Turkse schoonzoon willen?" 10.000 Nederlanders antwoordden hierop: "Een Turkse schoonzoon is beter dan een Nederlandse, omdat hij zijn schoonouders in ere houdt". Bij de Nederlanders waren de Indonesiërs de meest geliefde buitenlanders, Noordafrikanen de minst geliefde. (Hürriyet 19 juni 1982, Beneluxbijlage)

"Bezorgdheid om uitslag enquête
Vreemdelingenhaat bij onze jeugd neemt toe

"De Nederlandse jeugd staat in toenemende mate negatief tegenover in ons land verblijvende minderheden. (...)

De antropoloog dr. Frank Bovenkerk spreekt van een angstige ontwikkeling, waarbij dit onderwerp op scholen niet eens meer bespreekbaar is, omdat de meningen bij jongeren reeds in negatieve zin vaststaan. (...)

Uit de enquête blijkt overigens, dat naast de bezorgdheid over toekomstige ontwikkelingen rond minderheden er een groeiende bereidheid is deze groepen te accepteren. Vooral de 25- tot 34-jarigen zijn een voorbeeld voor deze verdraagzaamheid. In het algemeen is de welwillendheid bij de Nederlandse bevolking ten opzichte van de Surinamers in de afgelopen twee jaar van 33 naar 39 procent gegroeid. Ten aanzien van de Turken ging deze van 29 naar 36 procent (...)

Men blijkt steeds meer bereid de nieuwelingen als collega te aanvaarden, maar men staat bepaald niet te juichen zo iemand als buurman, boezemvriend of gezinslid op te nemen. Niettemin meent 56 % van de ondervraagden dat de minderheden stemrecht moeten krijgen. (...)

Desgevraagd sprak 48 procent van de ondervraagden zijn verontrusting uit over die problemen die ontstaan door het grote kindertal onder de nieuwkomers en meende zelfs dat er maatregelen tegen genomen zouden moeten worden. 36 % vond deze ontwikkeling niet verontrustend."

(Telegraaf 7 juni 1982)

Het is des te opmerkelijker dat juist de Hürriyet zo sterk de positieve houding van de Nederlanders benadrukt, omdat in de Turkse kranten de vreemdelingenhaat zo'n belangrijk thema vormt. Wellicht is hier sprake van een eigen beleid van de Nederlandse redacteur van de Beneluxbijlage. De Telegraaf en het Utrechts Nieuwsblad geven zowel positieve als negatieve resultaten weer, zij het met een heel andere nadruk.

brand

Zowel de Turkse kranten als de Telegraaf en de Tielse Courant doen verslag van een brand in Haarlem, waarbij 5 Turken om het leven zijn gekomen¹⁾. De Hürriyet wijst in dit verband op de slechte en gevaarlijke huisvesting van Turken. Twee weken later wordt bericht dat er 40.000 gulden is opgehaald ter leniging van de nood van de slachtoffers en dat in dezelfde wijk opnieuw brand is uitgebroken, ditmaal zonder dodelijke slachtoffers. De Milliyet vermeldt het overbrengen van de stoffelijke overschotten naar Turkije, terwijl de Tercüman melding maakt van een onderzoek naar de toedracht van de brand. In de Turkse kranten wordt meer aandacht besteed aan de gevolgen voor de betrokken Turken en aan de oorzaken van de brand, de Nederlandse kranten beperken zich tot het verslaan van de brand.

1) Hürriyet 1 juni en 19 juni 1982; Milliyet 1 juni en 5 juni 1982; Tercüman 2 juni 1982; Telegraaf 1 juni 1982 ; Tielse Courant 1 juni 1982.

vechtpartij bij consulaat

Zowel de Telegraaf en Tielse Courant, als de Tercüman en Milliyet wijden een artikel aan een vechtpartij bij het Turkse consulaat in Rotterdam¹⁾. Hier zijn duidelijke verschillen tussen de verslaggeving door de Turkse kranten en die door de Nederlandse kranten. In de Nederlandse kranten wordt vermeld dat er sprake was van demonstranten die hun steun wilden betuigen aan de Turkse hongerstakers. In de Turkse kranten komt dit niet of nauwelijks aan de orde. Hier vindt de berichtgeving meer plaats vanuit het perspectief van de ambassade. In dit verband kan ook opgemerkt worden dat in de Nederlandse kranten ook in andere artikelen aandacht wordt besteed aan de Turkse hongerstakers (vooral NRC en Volkskrant; totaal 8 artikelen in Nederlandse kranten), terwijl dit nieuws in de Turkse kranten helemaal niet wordt vermeld.

"Vechtpartij bij Turks consulaat"

Een demonstratie van ongeveer 30 Turken en Nederlanders is uitgelopen op een vechtpartij. Turkse veiligheidsagenten zouden vanuit het consulaat de bezoekers opgehitst hebben "tegen die communisten", volgens de demonstranten. De actie was ter ondersteuning van de hongerstakers en tegen de Turkse junta.

(Tielse Courant 17 juni 1982)

Rond het middaguur hebben gemaskerde mensen het consulaat in Rotterdam bekogeld met stenen, onder hen waren ook Nederlanders. Het liep uit op een botsing met de mensen die toen binnen waren.

(Milliyet 18 juni 1982)

verbod Volksunie

De Volkskrant, de NRC en de Tercüman besteden aandacht aan een wetsontwerp dat door minister De Ruiter is ingediend om de Nederlandse Volksunie te kunnen verbieden²⁾. Volkskrant en NRC gaan in op de vraag waarom de bestaande wetgeving een dergelijk verbod niet mogelijk maakt. In de Volkskrant wordt vermeld dat het Tweede Kamerlid Hein Roethof tegen het plan is om de Volksunie te verbieden; niet de overheid maar de kiezers moeten uitmaken of een politieke partij bestaansrecht heeft. De Tercüman bericht dat de vreemdelingenhaat vanuit Duitsland begint over te slaan naar Nederland; de Volksunie wil alle buitenlanders de grens over hebben.

1) Tercüman, Telegraaf en Tielse Courant 17 juni, Milliyet 18 juni 1982.

2) Volkskrant 15 en 16 juni, NRC 15 juni en Tercüman 16 juni 1982
(zie pag.).

De Nederlandse kranten plaatsen het ingediende voorstel in het kader van tekortkomingen in de huidige juridische mogelijkheden. De Tercüman plaatst het in het kader van de toenemende vreemdelingenhaat en de wens van de Nederlandse regering daartegen maatregelen te nemen.

verblijfspositie vrouwen

In Volkskrant, NRC en Milliyet komen plannen voor een andere verblijfsregeling voor vrouwen van buitenlandse werknemers aan de orde¹⁾. NRC en Volkskrant vermelden dit in een verslag van een congres over seksueel geweld en vrouwen. Volgens de NRC sprak staatssecretaris Scheltema over een binenkort te verwachten versoepeling van de verblijfsregeling, volgens de Volkskrant zou de komende verandering een zelfstandige verblijfstitel inhouden voor vrouwen die voor gezinshereniging naar Nederland komen. De Milliyet vermeldt in een artikel over een dreigende uitzetting van een Turkse vrouw dat inmiddels een wetsvoorstel in behandeling is waarin de verblijfsvergunning van vrouwen niet meer afhankelijk is van hun man. Opvallend is dat dit nieuws in alle drie de kranten geen aanleiding is voor een zelfstandig artikel, maar dat de informatie in een ander artikel wordt ondergebracht.

varia

Over twee items geven zowel één of meer Turkse kranten als de NRC korte berichten. Het gaat om een bericht dat een groep ouders hun kinderen van school dreigt te halen wanneer buitenlandse kinderen worden toegelaten en om een bericht dat een aantal buitenlanders hun diploma Pedagogische Academie is uitgereikt²⁾. In deze berichten vallen geen verschillen op.

Nieuws over Turken in andere West-Europese landen is niet systematisch uit de Nederlandse kranten verzameld. Wel kan worden opgemerkt dat een aantal gebeurtenissen die in de Turkse kranten erg veel aandacht krijgen in de Nederlandse kranten maar amper worden vermeld. Dat geldt bijvoorbeeld voor de zelfverbranding van Semra Ertan; alleen de Volkskrant besteedt hier kort aandacht aan in een artikel over de verkiezingsstrijd

1) Volkskrant en NRC 9 juni 1982; Milliyet 27 juni 1982 (zie pag. 39).

2) NRC 9 juni 1982 en Milliyet 12 juni 1982 (zie pag. 36)

NRC 24 juni; Hürriyet 3 juli; Milliyet 5 en 8 juli 1982.

in Hamburg¹⁾.

Aan het bloedbad dat een neo-nazi in Neurenberg aanrichtte besteden alleen de Telegraaf en de NRC een kort bericht (26 juni 1982; vergelijk voor de berichtgeving in de Turkse kranten over dit voorval pag. 30).

4. conclusie

Het doel van dit hoofdstuk was na te gaan in hoeverre Nederlandse kranten een ander beeld geven van de positie van immigranten dan de Turkse en Surinaamse kranten. Nederlandse kranten kunnen van immigrantenkranten verschillen in de hoeveelheid aandacht die aan de positie van immigranten wordt besteed, in de onderwerpen waarover wordt bericht en in de manier waarop die onderwerpen worden behandeld.

In de Nederlandse kranten wordt duidelijk minder aandacht besteed aan de positie van immigranten dan in de Turkse en Surinaamse kranten²⁾.

- 1) De Volkskrant schrijft naar aanleiding van het meedoen van de "Hamburger Liste Ausländerstopp" aan deze verkiezingen:

"Het probleem van de vijandigheid ten opzichte van buitenlanders kan niet meer onder tafel worden gewerkt, zeker niet sinds vorige week een 25-jarige Turkse vrouw zich met benzine overgoot en in brand stak. Uitgerend in het morgen kiezende Hamburg. Ze had voor de radio haar daad aangekondigd, maar niemand had haar serieus genomen.

'De schuld ligt niet bij de Duitsers en ook niet bij de Turken. Turkije had deviezen nodig, Duitsland had arbeidskrachten nodig. Turkije heeft ons naar het buitenland verkocht als stiefkinderen' had ze gezegd. De Turkse pers maakte veel ophef van de daad, maar vermeldde bovenstaande motivering nergens. De West-Duitse pers hield het op kleine berichtjes, nauwelijks groter dan die van enkele jaren geleden toen zelfverbrandende Vietnamese monniken aan de orde van de dag waren." (Volkskrant 5 juni 1982)

Het is overigens opvallend dat zowel de Tercüman als de Milliyet vermoedelijk op basis hiervan een artikel publiceren: Volkskrant bekritiseert de Duitse pers naar aanleiding van Semra Ertan. (Tercüman 8 juni, Milliyet 9 juni 1982).

De opmerking van de Volkskrant dat de Turkse kranten de motivering van Semra Ertan nergens vermelden is overigens niet juist; in de Milliyet van 3 juni wordt deze motivering bijvoorbeeld vermeld in de tweetalige oproep van de redactie.

- 2) Uit de Nederlandse kranten zijn alle artikelen over immigranten en minderheden in Nederland geselecteerd; gemiddeld ongeveer 1 artikel per nummer. Uit de Turkse en Surinaamse kranten is slechts een gedeelte van de artikelen over immigranten geselecteerd; gemiddeld ruim 3 artikelen per nummer.

De conclusie dat de Nederlandse kranten duidelijk minder aandacht besteden aan de positie van immigranten gaat overigens niet of in mindere mate op voor Turkse kranten, wanneer alleen wordt gekeken naar artikelen over immigranten in Nederland.

Dit is niet zo verwonderlijk omdat in de Turkse kranten nieuws over West-Europa voor het grootste deel te maken heeft met Turkse immigranten (vergelijk pag. 14/15). In de Weekkrant Suriname heeft nieuws over Nederland in vrijwel alle gevallen betrekking op Surinaamse immigranten. In de regionale dagbladen wordt relatief minder aandacht besteed aan immigranten dan in de landelijke dagbladen. Van Dijk komt tot dezelfde conclusie op basis van een inhoudsanalyse van artikelen in landelijke en regionale kranten gedurende de maand oktober 1981. (Van Dijk 1983: 8).

In het algemeen kunnen we zien zeggen dat in de Nederlandse kranten aan andere onderwerpen aandacht wordt besteed dan in de Turkse en Surinaamse kranten. Over het geheel genomen wordt namelijk wel over dezelfde onderwerpen geschreven. Zowel in de Turkse, Surinaamse als Nederlandse kranten wordt de meeste aandacht besteed aan discriminatie, racisme en vreemdelingenhaat en de verblijfsrechtelijke positie van vreemdelingen. Het feit dat de problematische relatie met autochtonen door de verschillende kranten met een andere term wordt benoemd geeft een verschil aan in de wijze waarop het probleem wordt gedefinieerd. Zo zal het benoemen als "discriminatie" leiden tot een andere analyse van de oorzaken en gevolgen van het probleem en tot andere middelen om het probleem te lijf te gaan dan benoeming als "vijandigheid ten opzichte van vreemdelingen". Er zijn wel duidelijke verschillen wanneer we kijken naar concrete nieuws-items waaraan de kranten aandacht besteden. De nieuws-items die in de verschillende kranten aan de orde komen zijn grotendeels verschillend. Een duidelijke conclusie over welke items de Surinaamse, Turkse, respectievelijk Nederlandse kranten wel opnemen en welke niet, kan op basis van ons materiaal niet worden getrokken. Wel een opvallend verschil is dat immigranten in de Nederlandse kranten vrijwel uitsluitend aan de orde komen in verband met problematische situaties (vergelijk ook Van Dijk, 1983). Dit is in de Turkse en Surinaamse kranten niet het geval. In de manier waarop over dezelfde thema's wordt geschreven zijn vooral accentverschillen te onderkennen. In de Turkse en Surinaamse kranten wordt meer stelling genomen, meer expliciet commentaar gegeven. Bovendien is er meer nadruk op het perspectief en de mening van Turken respectievelijk Surinamers. Overigens komen deze meningen ook in de Nederlandse kranten wel naar voren, maar dan zijdelings. De berichtgeving in de Turkse en Surinaamse kranten is over het algemeen emotioneler, terwijl de berichtgeving in de Nederlandse kranten over het algemeen afstandelijk en neutraal is. In de artikelen over verblijfsrecht ligt in de Nederlandse

kranten veel sterker de nadruk op gedwongen vertrek uit Nederland, terwijl (met uitzondering van de Volkskrant en de NRC) dit thema niet in meer algemene zin aan de orde komt. Het trekken van duidelijke conclusies over de manier van berichtgeving wordt bemoeilijkt doordat de vergelijking van nieuws-items die in meerdere kranten voorkomen niet altijd tot dezelfde conclusie leiden. Zo wordt door een aantal Nederlandse kranten rondom de leerplichtzaak meer aandacht geschonken aan de mening van Turken dan in de Turkse kranten. Bij een aantal andere items vallen geen duidelijke verschillen op, of liggen de verschillen niet tussen de Nederlandse kranten enerzijds en de immigrantenkranten anderzijds (bijv. over de AVRO-enquête).

IV. SLOT

1. samenvatting

In dit slot-hoofdstuk zal aan de hand van de probleemstelling in het kort op de resultaten van dit onderzoek worden ingegaan.

a. Wat wordt in de immigrantenkranten als problemen van immigranten gepresenteerd?

Het meest in het oog vallende probleem is wel de negatieve opstelling en bejegening door autochtonen. In de Turkse kranten wordt vreemdelingenhaat als verreweg het belangrijkste probleem voor Turkse immigranten (vooral in West-Duitsland) gethematiseerd. In de Weekkrant Suriname wordt veel aandacht besteed aan het probleem van discriminatie en racisme. Het probleem van de vreemdelingenhaat zoals dat in de Turkse kranten naar voren komt is veel overweldigender en veelomvattender dan het probleem van discriminatie en racisme in de Weekkrant. In de Weekkrant ligt de nadruk op discriminatie door de overheid (vooral het huisvestingsbeleid), ook discriminatie door werkgevers en horeca-instellingen komt aan de orde. De teneur in de Turkse kranten is dat het leven van Turken op alle mogelijke manieren bedreigd wordt, zowel door de overheid (vooral angst voor gedwongen terugkeer en uitzetting) als door individuen en groepen autochtonen.

Zowel in de Turkse als Surinaamse kranten wordt de verblijfsrechtelijke positie van beide immigrantengroepen regelmatig als probleem genoemd. In de Turkse kranten komt vooral de rechteloze positie van Turken naar voren en de problemen die dat met zich mee brengt. In de Weekkrant Suriname worden regelingen en de uitvoering daarvan als onjuist en onmenselijk becritiseerd. De aandacht voor verblijfsrechtelijke problemen in de Weekkrant is in de loop van de tijd afgenomen. Wanneer we bedenken dat de meeste Surinamers de Nederlandse nationaliteit bezitten wordt er opvallend veel aandacht aan verblijfsrechtelijke problemen besteed.

In de Turkse kranten krijgen problemen rond definitieve terugkeer naar Turkije veel aandacht, zowel de angst voor gedwongen terugkeer als de problemen van diegenen die terug willen keren. In de Weekkrant Suriname wordt terugkeer niet als probleem gethematiseerd. Remigratie komt wel regelmatig aan de orde, over het geheel genomen in positieve zin: remigratie is een goede zaak.

Zowel in de Turkse als Surinaamse kranten komen problemen in het onderwijs, huisvestingsproblemen en werkloosheid aan de orde.

In de Weekkrant Suriname komen problemen rond eigen voorzieningen en het optreden van de politie aan de orde. In de Turkse kranten is dit in veel mindere mate het geval.

Het ontbreken van voldoende mogelijkheden voor politieke participatie en inspraak krijgt zowel in de Turkse als Surinaamse kranten aandacht; in de Weekkrant Suriname krijgt deze problematiek meer nadruk dan in de Turkse kranten.

b. In hoeverre geven de immigrantenkranten feitelijke informatie over de rechten en plichten van de betreffende immigrantengroep?

Zowel in de Turkse als Surinaamse kranten wordt dergelijke informatie wel gegeven. In het algemeen lijkt het afhankelijk te zijn van de actualiteit (persbericht ministerie e.d.) wanneer en welke informatie wordt gegeven. Veel informatie in de Weekkrant Suriname is afkomstig van Surinaamse organisaties en welzijnsinstellingen; dit geldt met name voor informatie over regeling voor vestiging en verblijf van Surinamers.

Bij de Turkse kranten speelt de Turkse overheid een belangrijke rol als leverancier van informatie. De Nederlandse overheid wordt vooral in de Turkse kranten slechts zelden genoemd als informatiebron.

In de Weekkrant Suriname worden de lezers meer gewezen op mogelijkheden van juridische hulp dan in de Turkse kranten. In zowel de Turkse als de Surinaamse kranten ligt de nadruk op informatie die specifiek van belang is voor Turken respectievelijk Surinamers. Algemene juridische informatie krijgt veel minder aandacht.

c. Welk beeld geven de immigrantenkranten van de rechtspositie van immigranten?

De Turkse kranten schetsen een beeld waarin het recht vooral een bedreiging vormt voor Turkse immigranten: Turken hebben weinig rechten en deze rechten dreigen in een tijd van economische achteruitgang en vreemdelingenhaat nog verder te worden beperkt. Het recht wordt in veel mindere mate voorgesteld als bescherming tegen onrecht. Het beeld dat in de Turkse kranten van het recht wordt geschetst lijkt in grote mate te worden bepaald door het vreemdelingenrecht.

In de Weekkrant Suriname komt het recht als bedreiging, maar ook als hulpmiddel naar voren. In vergelijking met de Turkse kranten wordt meer nadruk gelegd op pogingen het recht actief te gebruiken om de positie van Surinamers te verbeteren of om rechten te realiseren. Surinaamse organisaties en welzijnsinstellingen lijken hierbij een belangrijke rol te spelen. In hoeverre het bedreigende gezicht van het recht het beschermende gezicht overschaduwet is moeilijk te zeggen.

Uit het feit dat in de Surinaamse kranten meer aandacht wordt besteed aan actief gebruik van het recht dan in de Turkse kranten kan overigens niet de conclusie worden getrokken dat Surinaamse immigranten meer gebruik maken van recht en rechtshulp dan Turkse immigranten¹⁾.

In de Turkse kranten wordt een verband gelegd tussen het vreemdelingenbeleid en het minderhedenbeleid. De beperkende maatregelen van het vreemdelingenbeleid overvleugelen beleid dat gericht is op positieverbetering. Dat in de Turkse kranten een dergelijk verband wordt gelegd is ook niet zo verwonderlijk wanneer we bedenken dat door de Duitse overheid en door Duitse politici beiden vaak in één adem worden genoemd. Zo is het resultaat van een bijeenkomst die in eerste instantie bedoeld was om de vreemdelingenhaat te bestrijden (minderhedenbeleid), dat de mogelijkheden voor gezinshereniging worden beperkt en dat men zich unaniem uitspreekt voor een restrictief toelatingsbeleid (vreemdelingenbeleid; zie pag. 31 e.v.). De wijze waarop het verband wordt gelegd is ongeveer tegengesteld. Door de kranten wordt gesteld: jullie hebben er de mond van vol dat je het goed met ons voor hebt, maar ondertussen worden onze rechten aan alle kanten beperkt. De Duitse overheid en politici stellen daarentegen dat zulke beperkingen nodig zijn voor het bestwil van de Turken (onder andere om hun integratie te bevorderen).

In de Weekkrant Suriname wordt dit verband tussen vreemdelingen- en minderhedenbeleid niet expliciet gelegd. Wel zijn er enkele aanwijzingen dat ook hier het vreemdelingenbeleid de bedoelingen van het minderhedenbeleid doorkruist. Zo wordt er ondanks het feit dat de overgrote meerderheid van de Surinaamse immigranten de Nederlandse nationaliteit heeft toch veel aandacht besteed aan verblijfsrechtelijke problemen en men vreest voor razzia's op de Surinaamse gemeenschap door de politie.

Zowel in de Turkse kranten als in de Weekkrant Suriname komt naar voren dat een beleid dat gericht is op positieverbetering aan geloofwaardigheid verliest door de toenemende vijandigheid ten opzichte van en discriminatie van Turken en Surinamers. Vooral verwijten dat de overheid hiertegen niets onderneemt of zich zelf hieraan schuldig maakt, spelen in dit verband een rol.

1) Op basis van registratiegegevens van de Buro's voor Rechtshulp blijken bezoekers met de Turkse nationaliteit te zijn oververtegenwoordigd in vergelijking met bezoekers met de Nederlandse nationaliteit. (Van Groenendaal / Van der Vaart, 1983).

d. In hoeverre wijkt het beeld dat immigrantenkranten geven van de positie van immigranten af van het beeld dat Nederlandse kranten daarvan geven? We kunnen niet zeggen dat Nederlandse kranten een volledig ander beeld geven van de positie van immigrantengroepen dan de immigrantenkranten, maar er zijn duidelijke verschillen

Zoals te verwachten was, verschillen Turkse kranten van Nederlandse en Surinaamse kranten doordat ze hoofdzakelijk nieuws over West-Duitsland brengen. Het beeld dat de Turkse kranten van immigranten geven is dan ook in sterke mate bepaald door Duits nieuws. De Turkse kranten hebben het vooral over Turken, en in veel mindere mate over immigranten in het algemeen. De Weekkrant Suriname besteedt vaker aandacht aan etniese minderheden in het algemeen, vooral wanneer het gaat over het overheidsbeleid.

Vooraf over die gebieden die in de Turkse en Surinaamse kranten als de grootste problemen worden gethematiseerd zoals vreemdelingenhaat, diskriminatie en verblijfsrecht is de berichtgeving in de Nederlandse kranten veel afstandelijker en in de regel neutraler en incidenteler. In de Nederlandse kranten komen immigranten vrijwel uitsluitend aan de orde in relatie met problematische situaties, zoals criminaliteit problemen, demonstraties, politieoptreden, protesten. Dergelijke verschillen in perspectief en de concentratie in Nederland op immigranten in problematische situaties kan de beeldvorming van de verschillende groepen over elkaar beïnvloeden. De rol van de kranten bij deze beeldvorming zal waarschijnlijk groter zijn naarmate er minder directe contacten zijn tussen leden van de verschillende groepen.

Bij de keuze van Nederlandse kranten is uitgegaan van de veronderstelling dat regionale dagbladen zouden verschillen van landelijke dagbladen in de manier waarop immigranten aan de orde komen. Dergelijke duidelijke verschillen zijn niet gebleken. De regionale dagbladen besteden wel iets minder aandacht aan immigranten, terwijl in de Tielse Courant immigranten relatief vaker in een niet-problematische context worden genoemd.

Er lijkt eerder sprake te zijn van een verschil tussen De Volkskrant en de NRC enerzijds en de Telegraaf, het Utrechts Nieuwsblad en de Tielse Courant anderzijds. In De Volkskrant en NRC worden meer 'algemene' artikelen geplaatst, terwijl in de andere drie kranten 'anekdotische' artikelen overheersen.

2. Enkele konkrete suggesties

Hoewel dit onderzoek niet is opgezet met de bedoeling te komen tot concrete beleidssuggesties kunnen wel enkele suggesties worden gedaan ter verbetering van de voorlichting en informatie die de overheid geeft in het kader van het minderhedenbeleid.

Het blijkt dat de Nederlandse overheid en andere Nederlandse instellingen in de Turkse kranten zelden worden genoemd als informatiebron. De Turkse overheid wordt wel regelmatig als zodanig vermeld. De Nederlandse overheid zou bij haar voorlichting aan de Turkse gemeenschap in Nederland meer gebruik kunnen maken van de Turkse kranten, bijvoorbeeld door middel van advertenties en persberichten. Hierbij moet niet alleen gedacht worden aan informatie die specifiek van belang is voor Turkse immigranten, zoals over het minderhedenbeleid en verblijfsrechtelijke regels, maar ook aan algemene informatie over bijvoorbeeld de éénmalige uitkering, huursubsidie en kinderbijslag.

Advertenties die over dergelijke onderwerpen nu alleen in Nederlandse dagbladen worden geplaatst, zouden in het Turks vertaald in de Turkse kranten kunnen verschijnen.

Informatie via de Turkse kranten zal de mensen veelal sneller bereiken dan informatie via foldermateriaal. Bovendien is het waarschijnlijk dat een grotere en gedeeltelijk een andere groep wordt bereikt. Ditzelfde geldt, zij het in mindere mate, voor het gebruik van de Weekkrant Suriname als informatiekanaal.

Gezien de sterke nadruk op nieuws over West-Duitsland in de Turkse kranten lijkt het van belang dat de Nederlandse overheid ten opzichte van de Turkse gemeenschap duidelijk maakt wat het Nederlandse beleid inhoudt. Dit punt is in ieder geval van belang ten aanzien van het vreemdelingenbeleid. Het Nederlandse vreemdelingenbeleid wijkt op sommige punten aanzienlijk af van het in Duitsland gevoerde beleid. Goede informatie hierover lijkt temeer van belang omdat de sterke negatieve beeldvorming over het Duitse vreemdelingenbeleid in de Turkse kranten ook bij de lezers in Nederland gevoelens van onzekerheid en ongewenstheid kan oproepen of versterken.

Voor de vele autochtone Nederlanders die in hun werk of anderszins te maken hebben met Turkse en Surinaamse immigranten lijkt het van belang dat ze enigszins op de hoogte kunnen zijn van de inhoud van

de immigrantenpers. In dit opzicht is het merkwaardig dat de knipselkrant die wordt uitgegeven door het Ministerie van Binnenlandse Zaken (het M-bulletin) nooit artikelen uit de Weekkrant Suriname opneemt in haar selectie. Dit zou vrij eenvoudig kunnen. De Weekkrant is immers een Nederlands-talige krant. Onze suggestie is dan ook dit in de toekomst wel te doen. Opname van artikelen uit de Turkse kranten in het M-bulletin zou meer praktische problemen opleveren, omdat de Turkse taal voor de meeste Nederlanders ontoegankelijk is. Wel kan misschien gebruik worden gemaakt van de sinds kort verschijnende Duits-talige selectie uit deze kranten (Türkischer Pressespiegel).*

Een andere mogelijkheid zou zijn op gezette tijden een selectie artikelen uit de Turkse kranten in Nederlandse vertaling uit te geven. Juist het feit dat de Turkse taal ontoegankelijk is versterkt de noodzaak om de Turkse kranten op een georganiseerde manier toegankelijk te maken voor een Nederlands publiek.

* zie voetnoot 2 op p. 1

3. Nabeschouwing

Er zijn een aantal verschillen aan te geven in de manier waarop de verschillende kranten over recht schrijven. Zo is er een verschil tussen Nederlandse kranten en Surinaamse/Turkse kranten in de manier waarop over wettelijke regelingen wordt geschreven. In de Nederlandse kranten (vooral De Volkskrant en NRC) wordt vooral ingegaan op de adequaatheid van bestaande of voorgestelde regelingen (leerplicht, wetgeving tegen racisme).

In de Turkse en Surinaamse kranten worden de regelingen meer beoordeeld vanuit het perspectief van de gevolgen voor Turken en Surinamers. Vooral in de Turkse kranten wordt het recht vooral als een morele categorie gehanteerd, niet als een juridische categorie.

In de Nederlandse kranten worden de problemen veelal al in juridische termen verwoord. Dit is in de Turkse kranten niet het geval; het gaat om de zaak zelf. De Surinaamse krant neemt wat dit betreft een tussenpositie in: soms worden problemen wel en soms niet juridisch gesteld.

De genoemde verschillen zouden kunnen worden geïnterpreteerd als verschillen in de mate van juridisering. Ervaringen en gebeurtenissen worden in meer of minder mate in juridische termen gedefinieerd.

Juridisering heeft een aantal verschillende effecten. Juridisering betekent een verenging van de definitie van het probleem. Alternatieve mogelijkheden om het probleem te benoemen verdwijnen uit het gezicht. De vraag naar de morele rechtvaardigheid verdwijnt bijvoorbeeld naar de achtergrond, daarvoor in de plaats komt de vraag naar de juridische juistheid (heeft men formeel gelijk, is het juridisch te bewijzen). Deze verenging van de definitie van het probleem heeft ook tot gevolg dat bepaalde oplossingsstrategieën niet meer 'passend' zijn. Bepaalde 'pleitbezorgers', zoals belangenorganisaties en politieke organisaties, kunnen het laten afweten als een probleem strikt juridisch wordt gedefinieerd omdat het dan 'een zaak voor juristen is geworden'. Een juridische definiering van een probleem sluit dus bepaalde mogelijkheden om tot een oplossing te komen uit.

Juridisering opent de mogelijkheid gebruik te maken van het juridisch systeem om de positie te beschermen of versterken. Het Nederlandse rechtstelsel vooronderstelt dat mensen in staat zijn hun problemen in zekere zin juridisch te definiëren.

in zekere zin juridisch te definiëren.

Niet alle delen binnen een rechtssysteem vereisen dezelfde mate van juridisering door de burgers. Zo moet men sterk in juridische termen kunnen denken om zelfs maar in aanraking te komen met de anti-discriminatie wetgeving. Een voorbeeld hiervan is een Surinaamse organisatie die speciale activiteiten onderneemt om discriminatie door horeca-instellingen juridisch te kunnen bewijzen (Jongeren Organisatie Sarnami Hai, 1981). Een ander voorbeeld waar juridisering van een probleem dat aanvankelijk anders werd gedefinieerd tot onverwachte resultaten heeft geleid is de zaak Bindereen. Hier werd het probleem niet door een immigratiegroep maar door hulpverleners gejuridiseerd. Het ging om een woningbouwvereniging die geen huizen toeweest aan buitenlanders. Door de rechter werd op basis van statistische bewijsmateriaal geconcludeerd dat sprake is van discriminatie. De woningbouwvereniging werd onder andere veroordeeld tot het toewijzen van een woning aan de twee buitenlanders en tot het voorleggen van een plan aan de eisers om de discriminatie bij de toewijzing ongedaan te maken en de opgelopen achterstand in te halen*.

Dit geldt veel minder voor het strafrecht. Daarmee komt men gedwongen in aanraking onafhankelijk van het feit of men zelf iets in juridische termen definieert. De professie draagt zorg voor de juridisering van de zaak.

Het hanteren van het begrip juridisering leidt tot een aantal interessante vragen:

- In hoeverre is er verschil in de mate van juridisering tussen autochtone Nederlanders en verschillende immigrantengroepen?
- Welke ervaringen en problemen worden gejuridiseerd en welke niet? Zijn er ook belangrijke verschillen binnen de verschillende groepen? In hoeverre zijn verschillen en overeenkomsten in de mate van juridisering tussen verschillende groepen te verklaren vanuit de verschillen tussen 'rechtsculteren' in de verschillende herkomstlanden en Nederland?
- Welke invloed heeft het al dan niet juridiseren door Nederlandse instanties zoals het Arbeidsburo en de werkgever, op de wijze

* De uitspraak van het Hof is te vinden in: Groenendijk/Swart, 1982: 304-312

waarop de betrokken burgers het probleem definiëren en daarop reageren?

- Welke consequenties heeft juridisering voor de manier waarop geprobeerd wordt een probleem op te lossen (afsluiten politieke kanalen, relatie burger met hulpverleners en andere pleitbezorgers, relatie met instanties en tegenpartijen, resultaat van de ondernomen activiteit)?
- In hoeverre is juridisering een uiting van een Westerse manier om de werkelijkheid te benaderen (problemen en mensen niet holistisch behandelen, maar opknippen in stukjes)?

Juridisering zou een zinnig perspectief kunnen bieden voor verder rechtssociologisch onderzoek naar de problematiek van immigranten.

Literatuur

- Aktan, Mehmet; Gastarbeiter und Massenmedien - Ghettosituation im massenkommunikativen Bereich;
In: Migration nr. 1 (okt. '81) pag. 73 ev
- Benton, Marc, and P. Jean Frazier; The agenda setting function of the mass media at three levels of 'information holding'
In: Communication Research, vol 3, nr. 3 (juli 1976),
pag. 261-274
- Bovenkerk, Frank; Rasdiscriminatie bij misdaadverslaggeving in de pers;
In: Frank Bovenkerk (red); Omdat zij anders zijn, Patronen van rasdiscriminatie in Nederland; Boom, Meppel/Amsterdam, 1978,
pag. 119-135
- Bovenkerk, F. en L.M. Bovenkerk-Teerink, Surinamers en Antillianen in de Nederlandse pers; Amsterdam, Antropologisch-Sociologisch Centrum, Universiteit van Amsterdam, 1972
- Buikhuizen, W. en H. Timmerman; Criminaliteit onder Ambonezen;
In: Nederlands Tijdschrift v. Criminologie jrg 13, no. 2 (1971),
pag. 73-83
- CBS - Maandstatistiek Bevolking 1982, 7/8
- Critscher, Chas, Margaret Parker en Ranjit Sandhi; Race in the provincial press, A case study of five West Midlands newspapers;
In: Ethnicity and the media; An analysis of media reporting in the United Kingdom, Canada and Ireland, UNESCO, 1977,
pag. 25-192
- Dijk, Teun A. van; Minderheden in de media: een analyse van de berichtgeving over etnische minderheden in de dagbladpers; Amsterdam, Universiteit van Amsterdam, Instituut voor Literatuurwetenschappen, 1983
- Ducoli, Bruno and Anne Martynow-Remiche; The mass media at the service of migrant workers' cultural identity; Council for cultural Co-operation, Cultural Affairs, Council of Europe, Strassbourg, 1979, Part 1 (DECS/DC(79)59)
- Göktürk, Ekrem; Der mögliche Beitrag der Massenmedien zur Integration der ausländischen Arbeiter in der Gastgebergesellschaft;
In: Migration-Texte über die Ursachen und Folgen der Migration 1 (okt. 1981), pag. 65-71

- Granitsas, Spyridon; Ethnic press alive and well: 440 published in the US;
In: Editor Publisher, vol 103, nr. 48 (28-11-1970), pag. 12+23
- Groenendaal, A.J.M. van en A.H.M. van der Vaart (red); Buitenlanders
en de Buro's voor Rechtshulp, Nijmegen, Katholieke Universiteit,
Instituut voor Rechtssociologie, mei 1983
- Groenendijk, Kees; Minderhedenbeleid in een onwillig immigratieland;
In: Ars Aequi, jrg 30 (1981), nr. 10, pag. 531-546
- Groenendijk, C.A. en A.H.J. Swart (red); Rechtspraak Vreemdelingenrecht 1981;
Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1982
- Hart, Donn V.; The Filipino-American Press in the United States: a
neglected resource;
In: Journalism Quarterly, vol 54, nr. 1 (spring 1977), pag. 135-139
- Heukels, Rob; De Surinaamse krantenoorlog, Paulus Mungra contra de Holle
Weeskrant;
In: Haagse Post 8-8'81
- Jongeren Organisatie Sarnami Hai; Recht en rassendiscriminatie in de
praktijk;
In: Ars Aequi 30 (1981) 10. pag. 558-560, (Themanummer: 't Is een
vreemdeling zeker)
- Kagie, Rudie; De best verkochte buitenlandse krant in Nederland;
Hurriyet: de stem van de Nederlandse Turken;
In: NRC 15-2'82
- Klitzke, Dietrich; Türkçe Video Kasetler oder das Geschäft mit dem
mangelhaften Programmangebot;
In: Migration - Texte über Ursachen und Folgen der Migration,
1, (okt. 1981), pag. 95-102
- Lent, John A.; The troubled chinese dailies of the philippines;
In: Journalism Quarterly, vol 47, nr. 1 (spring 1970),
pag. 131-138
- Lester, A. and G. Bindman; Race and Law; Harmondsworth, 1972
- Mc Cue, Andy; Evolving chinese dailies serve immigrants in New York City;
In: Journalism Quarterly vol 52 (zomer 1975), pag. 272-276
- Mc Quail, Denis; Review of sociological writing on the Press; London,
Royal Commission on the Press, 1976
- Migration; Texte über die Ursachen und Folgen der Migration, nr. 1,
(okt. 1981); Thema: Migranten in den Medien pag 65 ev
- Mik, G. (rapporteur) e.a.; Segregatie in Rotterdam; Feiten en Beleid;
Samenvatting van het onderzoek;
Rotterdam, Economisch Geografisch Instituut van de Erasmus
Universiteit, 1980

- Mungra, Bim; Onderwijs in eigen taal en cultuur aan Surinaamse kinderen;
In: Samen wijs, jrg 3 (1982) nr. 1
- Park, Robert E.; The immigrant press and its control; Americanization Studies; Greenwood Press, Westport, Connecticut, 1970, (oorspronkelijk 1922)
- Praag, C.S. van en C. Kool; Bevolkingsprognose allochtonen in Nederland, Turken en Marokkanen, herziene versie 1982; SCP-cahier nr 35, Rijswijk, 1982
- Reubsaet, Th. J.M.; Surinamers in Nederland, een momentopname; Omvang en samenstelling van de bevolking en enige konsekventies, Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Sociologie, 1981.
- Reubsaet, T.J.M., J.A. Kropman en L.M. van Mulier; Surinaamse immigranten in Nederland deel 2; De positie van Surinamers in de Nederlandse samenleving, Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Sociologie, 1982
- Wentholt, Hans; Massamedia en buitenlandse werknemers in Nederland; Een onderzoek onder de eerste generatie naar gedrag, houdingen, meningen en wensen t.a.v. televisie, radio en krant in het algemeen, en de op hen gerichte NOS-televisie- en radioprogramma's in het bijzonder, NOS, 1982

